COLECŢIA CUCERITORII

WOLFGANG AMADEUS MOZART

$îrteiemt Cârftt
BUCUREŞTI 2004

Lucrare întocmită de

Constantin Ionescu **Boeru**

2004 PRIETENE CĂRŢII CP 58-47 **BUCUREŞTI**
ISBN 973-573-258-0

„După părerea dumneavoastră, care este cel mai mare muzician?" a fost întrebat, cândva, Rossim.

„Beethoven."

„Dar Mozart?"

,,Oh, el este unic."

Unic? Acest singur cuvânt explica de ce Mozart este compozitorul cel mai cunoscut, dacă nu cel mai popular din istoria muzicii. Este unic pentru că nici o clasificare rigidă nu i se potriveşte: clasic, bineînţeles, dar, în aceeaşi măsură, romantic; zeu, dar şi libertin, fără îndoială; compozitor de opere ca şi de muzică de cameră; călător pasionat, o prefigurare a spiritului european; extrem de delicat în muzică, dar plin de obscenităţi în scrisorile sale; moartea lui suscită încă semne de întrebare, există în inimile tuturor, dar nu într-un mormânt...

Mozart este un cumul de paradoxuri; o minune a cărei strălucire nu se va stinge vreodată, este chintesenţa secolului XVIII, dar de o actualitate uimitoare: este viu. El vibrează încă.

Sacha Guitry spunea atât de inspirat: „Ceea ce este minunat în muzica lui Mozart este tăcerea ce prelungeşte muzica, tăcerea inspirată tot de Mozart!

Alain Duault

(Leş biographies de *YEvenement du jeudi,* nr. 3, 1991)

SJ
O

t/
5

<
O
Z
O

O

l im^^BHMBIIHHUl^B

_uu^^^^Vf?n^^^^^^^^^^^^^^^^nf^nwn"'p^m*m^V^^^^^M^M|^^^^^^^^^^^^^^^^^H

^^ittj^^^^^^^^^^H| l HP^WmfWfflflt^flm^^ffW^^WW^WW^ a :i-:^^^^^^^^^^^^^^^^^^^^^^^^^^^^^^^^H

Capitolul I **Acolo**

unde s-a născut Mozart

Salzburgul este celebru în întreaga lume ca *oraşul lui Mozart* şi, astăzi, pare de la sine înţeles ca marele compozitor să se fi născut aici, în acest oraş cu o tradiţie muzicală şi teatrală recunoscută si cu o populaţie care a manifestat, întotdeauna, o mare dragoste şi un respect deosebit pentru artă în general. Fiind aşezat destul de aproape de Italia şi dezvoltându-se sub influenţa binefăcătoare a Renaşterii, oraşul abundă de operele de artă lăsate de marii artişti ca dovezi ale talentului si străduinţelor lor.

O regiune încărcată de istorie

Regiunea din jurul Salzburgului conţine vestigii importante din epoca bronzului şi a fierului. Vasta necropolă din apropierea lacului Hallstadt a dat numele unei civilizaţii *(civilizaţia Hallstadt),* datată în perioada 800-400 Î.H.. Oamenii din Hallstadt aveau ritualuri funerare complicate şi exploatau sarea din mine la o distanţă de aproape 400 de metri.

Sosirea celţilor în aceste. locuri a distrus această civilizaţie protoistorică. S-au format aici oraşe ale *noricilor* (din familia celţilor), denumite *Juvarum* şi *Noricum,* pe care romanii le-au cucerit în primul secol după Hristos, legiunile dislocate în zonă păzind frontierele nordice ale imperiului.

La sfârşitul secolului IV d.H., puterea romană a slăbit mult, legiunile s-au retras şi teritoriul a devenit locul în care au migrat diferite populaţii precum lom-barzii, goţii sau hunii.

în secolul VI, tribul bavarezilor condus de familia ducilor Agilofmger a căpătat o mare autoritate. Deşi se afla sub influenţa regatului francilor, se bucura de o anumită autonomie. Teritoriul bavarezilor cuprindea vestul Austriei de Jos, Austria de Sus, Salzburgul şi nordul Tirolului. Carol cel Mare (768-814) a integrat ducatul bavarez în Imperiul franc şi, după victoria sa asupra avarilor instalaţi la estul imperiului, a înfiinţat aici două *mărci:* Marca avarilor şi Marca Karintiei. Cele doua *mărci* au fost invadate de maghiari în anul 907, dar, după bătălia de la Lachfeld, câştigată de împăratul

german Otton I, au fost recuperate, în anul 976, Otton H a oferit *marca* dinspre est *(Osîmark),* ca fief, ducelui Leopold I de Baben. Numele *Ostarrichi,* din care a luat naştere Austria, a apărut pentru prima oară într-un document oficial în anul 996.

Familia Babenberg a domnit peste provinciile austriece timp de 270 de ani, căutând permanent să-şi mărească teritoriul. Sub domnia lui Henric E, numit Ja-somirgott (1114-1177), teritoriul a fost transformat în ducat ereditar şi capitala s-a mutat de la Klosternenburg la Viena (pe locul numit „Am Hof").

Antica Vindobona (actuala Viena), cetatea romană aşezată pe Dunăre, cu vechile ei porţi (Porta Sinistra legată prin Via Principalis de Porta Dextra şi, opusă Dunării, Porta Decumana), avea, în acea vreme, în perimetrul, ei garnizoanele regiunii XIII, pieţe, palate, prăvălii, temple, locuinţe, depozite, ateliere. Cimitirul se afla dincolo de ziduri. Cetatea Vindobona era iubită de împăratul Marc-Aureliu, care a murit aici, în anul 180 d.H.

Prima atestare documentară a oraşului sub numele de *Wien* datează din anul 881. Numele îi venea de la un râusor fără importanţă. Documentele gotice menţionează oraşul cu numele Vindomina, iar analele Salzburgheze vorbesc de o luptă cu ungurii *„ad Weniam".*

Sub domnia lui Henric n Jasomirgott, oraşul s-a dezvoltat mult. Ducatul familiei Babenberg a fost cucerit în anul 1251, de regele Boemiei Ottokar II Pre-misl, după o luptă cu regele Ungariei, dar, în 1273, Rudolf I de Habsburg al Germaniei 1-a învins pe Ottokar IT în lupta de la Marchfeld, a ocupat Viena şi a pus bazele dominaţiei habsburgice în Austria, dominaţie care va dura şase secole, în 1282, Rudolf I a dat fiilor

săi ducatele Austria şi Stiria, ca fiefuri. Cu timpul, noua dinastie a Habsburgilor a anexat noi teritorii (Carintia şi Krajina în 1335, Tirolul în 1363, Brisgau în 1368, Tri-este în 1382, Boemia şi Moravia în 1526, Ungaria în 1699, şi abia în 1805, domeniile episcopale independente ale Salzburgului).

Salzburgul, un oraş muzical care a înfruntat secolele

Salzburgul, domeniu episcopal independent până la începutul secolului XIX, a putut, datorită unei conduceri înţelepte si a bogăţiilor regiunii, să ţină piept puternicilor săi vecini, familia princiară Wittelsbach în nord, în Bavaria, şi familia princiară Habsburg în est, sud şi vest. Domeniul a rămas multe secole independent de Austria, sub conducerea unor prinţi si episcopi, în bună parte oameni inteligenţi, energici, îndrăgostiţi de cultură. Pe unii dintre ei, Salzburgul îi omagiază şi astăzi: Wolf Dietrich von Reitenau, Leonhard de Kentschacht, Mar-cus Sitticus, Paris Lodron.

De-a lungul timpului, oraşul Salzburg a fost înzestrat cu clădiri monumentale, palate, biserici, catedrale, muzee. Biserica franciscanilor a fost construită în anul 1221, şi refăcută în mai multe rânduri. Ea împleteşte stilul roman cu cel gotic.

Pe o colină, la o înălţime de 120 de metri, *(Kapuz-inerberg),* a fost construit, începând cu anul 1077, fortăreaţa-castel Hohensalzburg, de către arhiepiscopul Gebhard, aliat al papei, pentru a servi ca bastion împotriva prinţilor din Germania sudică. Treptat, fortăreaţa

3 'S o ± N o o x E o o G }tf3 cx S N o

_rt

S

c

a căpătat diferite utilizări (cetate episcopală şi militară), ajungând, în secolul XIX, închisoare. Ea era legata de oraş printr-un tunel.

Pe un alt pinten stâncos, se află mănăstirea bene-dictinilor, întemeiată la începutul secolului VII de către călugărul Rupert, ulterior sanctificat.

Salzburgul era, în Evul Mediu, o cetate mohorâtă, aşezată pe cursul sinuos al râului Salzsach (anticul Ju-varus) născut din gheţari, cu ape repezi şi reci, care se varsă în Inn, la nord. Prinţul Wolf Dietrich von Re-itenau a dorit, încă de tânăr, să facă din Salzburg un oraş care să înfrunte secolele, o „Romă a nordului", străjuită de culmile împădurite ale Monchenbergului, pe coastele căruia se găsesc cele mai vechi clădiri ale oraşului, şi de masivul pietros, uşor împădurit, al Kapuzi-nerbergului.

Wolf Dietrich a profitat de incendiul din anul 1589, incendiu care a distrus o parte din oraş, pentru a moderniza clădirile vetuste. El l-a însărcinat pe arhitectul italian Scamozzi, binecunoscut în epoca sa, să înalţe o nouă catedrală monumentală şi castelul Mirabell, pentru una din iubitele sale, Salomea Alt. De asemenea, o serie de clădiri strălucitoare urmau să schimbe total faţa oraşului. Dar viaţa particulară a lui Wolf Dietrich fiind scandaloasă, el a fost judecat şi destituit de către un tribunal format din feţe bisericeşti. A fost apoi întemniţat în fortăreaţa Hohensalzburg, unde şi-a sfârşit, de altfel, zilele.

Catedrala pe care o visase Wolf Dietrich a fost realizată, la dimensiuni mai modeste, de urmaşul său, Marcus Sitticus, după planurile arhitectului Santino Solari. Ei i s-a adăugat castelul Hellbrunn, cu grădinile lui minunate, cu jocuri de ape şi un teatru din piatră, în aer

liber, în care, pe la anul 1600, s-au reprezentat opere ca *Andromeda* şi *Orfeu,* o prioritate culturală neobişnuită pentru acea perioadă frământată. De altfel, muzica a fost întotdeauna foarte apreciată în aceasta regiune, atât de către locuitorii săi, foarte muzicali, cât şi la curţile prinţilor episcopi conducători. Pornind de la cântul gregorian din biserici, compoziţiile laice au început să abunde, de pretutindeni apărând trupe ambulante, care cântau oriunde, în hanuri, la petrecerile ţărăneşti, în pieţe şi la curţile princiare, melodii vesele şi sprinţare. Se spune că *Tannhăuser* * era originar din aceste locuri.

în acelaşi timp, la curţile princiare erau aduşi, din Italia şi Germania, organişti celebri şi maeştri de cor care formau grupuri corale *(Kapelle),* care interpretau lucrări muzicale originale, psalmi, recviemuri.

La începutul secolului XVI, un muzician celebru, maestrul Paulus Hofliaimer, venit de la curtea împăratului Maximilian al Germaniei, a devenit organistul catedralei din Salzburg, creând aici o şcoală în care s-au realizat compoziţii pentru orgă si lieduri, de către elevii săi, Petschin şi Glanner.

Teatrul devenise şi el foarte popular în secolul XVII. Se crease un Teatru Academic, apoi un Teatru Mic în aula Universităţii iezuite, la care publicul venea în număr foarte mare, fiind nevoie de intervenţia armatei pentru a face ordine la intrare.

în castelul Mirabell exista *Heckentheaier* (Teatrul din frunziş) prevăzut şi cu o fosă pentru orchestră. Pentru figuraţie se apela la studenţii universităţii.

1) Poet german (1205-1268), cântăreţ ambulant, autor al unor poeme lirice şi cântece. A devenit erou legendar al unor poeme populare.

Până în 1764, se jucaseră aproape 500 de lucrări diferite.

Tradiţia muzicală a Salzburgului s-a întărit odată cu inaugurarea noii catedrale, în anul 1628, când arhiepiscop era prinţul Paris Lodron. S-au compus atunci lucrări muzicale deosebite pentru cinstirea evenimentului, interpretate de coruri, orchestre de coarde, organişti şi ansambluri de instrumente de percuţie.

Mai târziu, în secolul XVm, s-a format o *Schofa cantorum* şi, în parcul Hellbrunn, se dădeau concerte cu programe la care participau artişti italieni, germani şi de alte naţionalităţi. Muzica devenise o prioritate pentru locuitorii şi conducătorii oraşului, în orchestra palatului episcopal cântau 47 de muzicieni şi corişti, dirijaţi de diferiţi dirijori-compozitori.

Capitolul II

Familia Mozart

n Salzburg, în spatele bisericii Sfântul Sebastian, în care se găseşte mormântul lui Paracel-sus \ este situat un cimitir cu numeroase monumente funerare. Aici se află mormintele lui Leo-pold Mozard, tatăl compozitorului şi al lui Constanze Mozart (născută Weber), soţia lui Wolf-gang Amadeus Mozart. Mama compozitorului a fost îngropată de fiul ei la Paris, iar rămăşiţele pământeşti ale acestuia se află undeva în cimitirul Sfântul Marc din Viena, într-o groapă comună.

Aici, în Salzburg, în acest oraş cu o tradiţie muzicală îndelungată, pe o stradă strâmtă din partea veche a

1) Theophrastus Bombastus von Hohenheim, numit şi Paracelsus (1493-1541), a fost un celebru alchimist, filozof si medic elveţian.

oraşului cu caracteristici de burg medieval, stradă numită *Getreidegasse*, la numărul 9, la etajul al treilea, s-a născut la 27 ianuarie 1756, Johannes Chrisosthomus Wolfgangus Theophilus (Gottlieb) Mozart. Puţin mai târziu, ultimul prenume a fost înlocuit cu sinonimul său latin, Amadeus. Wolfgang Amadeus! împerechere de nume care a devenit un simbol!

Şeful familiei, Leopold, un muzician cunoscut

Mozart era austriac doar din partea mamei, Anna Măria, fiica unui fost comisar, din St. Gilgen. Tatăl, Leopold Mozart, era originar dintr-o mică localitate, Fischach, aflată în apropiere de Augsburg (Bavaria), oraş aşezat pe râul Lech, un afluent al Dunării. Bunicul său, legator de cărţi, se numea Johann Georg Mozart, iar bunica sa, Anna Măria, purta numele de Sulzer înainte de căsătorie. Leopold Mozart s-a născut la 14 noiembrie 1719 şi a urmat cursurile gimnaziului iezuit St. Salvator, fiind un elev foarte bun. A lucrat o vreme în meseria tatălui său, mai ales după moartea acestuia, care lăsase în urmă şapte copii orfani. In 1737, s-a înscris la Universitatea din Salzburg şi, în 1739, a obţinut titlul de *Baccalaurens* în logică, pe atunci o ramură a teologiei. In acelaşi an, a devenit muzician la curtea contelui Thuru-Valsossina. Sprijinit de renumitul muzician J. E. Eberlin, care probabil că 1-a iniţiat în tainele muzicii, a fost angajat ca al patrulea violonist în orchestra curţii din Salzburg. în 1744, a devenit profesor al copiilor Capelei curţii, în 1745, al doilea violonist, iar în

fr
O

1763, era compozitor de curte şi vicecapelmaistru. în 1747, s-a căsătorit cu Anna Măria.

Leopold Mozart a compus opere, oratorii şi diferite alte compoziţii bisericeşti. A realizat şi sonate şi simfonii: simfonia „Vânătoarea" *(Caccia),* simfonia „O călătorie muzicală cu sania", simfonia „Nuntă ţărănească". Era, în acelaşi timp, un interpret talentat şi avea o vastă cultură muzicală.

în anul în care i s-a născut ultimul copil, Wolfgang Amadeus, a apărut la Augsburg o lucrare a lui Leopold Mozart, o metodă ştiinţifică de vioară *(Versuch einer griindlichen Violinschule).* Cartea dovedeşte o aprofundată cultură muzicală a autorului şi a jucat un rol important în istoria pedagogiei muzicale. Erau evidente calităţile excepţionale ale lui Leopold Mozart ca pedagog interdisciplinar, el contribuind hotărâtor la formarea ca muzician a fiului său, căruia i-a fost primul profesor. Din cei şapte copii pe care i-au avut soţii Mozart, au trăit numai doi: o fată, Măria Anna, numită în mod obişnuit Nannerl, născută la 30 iunie 1751, şi un băiat, ultimul, Wolfgang Amadeus (Wolferl), născut, aşa cum am văzut, la 27 ianuarie 1756.

într-o scrisoare trimisă de Leopold Mozart, din Salzburg, la 9 februarie 1756, el anunţa astfel venirea pe lume a fiului său:

„...Va informez, de altfel, că la 27 ianuarie, orele 8 seara, soţia mea a născut cu bine un băiat. A fost însă nevoie să i se extragă placenta. Soţia mea era teribil de slăbită. Slavă Domnului, acum şi mama şi copilul se simt bine. Vă trimitem complimente la amândoi. Băiatului i-am pus numele de Johannes Chrisosthomus Wolfgang Gottlieb."

O predispoziţie precoce pentru muzică î

In acest mediu familial, în care muzica era preocuparea principală, nu se putea ca cei doi copii să nu o îndrăgească încă din primii ani ai vieţii. Nannerl era mai mare cu cinci ani şi exersa mereu, atragându-1 pe micul Wolferl spre clapele clavecinului, care-1 vrăjeau şi pe care căuta să le atingă cu degetele, sunetele emise făcându-1 fericit. La trei ani se căţăra singur pe scaunul clavecinului şi inventa frânturi de melodii care sunau vesel. Uneori, se folosea de paharele de cristal din bucătărie, pe care le lovea cu linguriţa, improvizând mici melodii. La patru ani, a compus un concert pentru clavecin, o piesă naivă, desigur, dar încărcată de melodii uşoare, pe care tatăl său le-a înregistrat pe portative, micul Wolferl necunoscând încă notele. Curând, pasiunea lui pentru muzică devenise atât de puternica, încât uita de jocurile obişnuite ale copilăriei, preferând să stea pe scaunul din faţa clavecinului şi să improvizeze. Cu timpul, a reuşit să reproducă bucăţi grele, auzite de la tatăl său.

Deşi nu 1-a învăţat nimeni, a început să cânte şi la o vioară mai mică. Din instinct desluşise taina acordării instrumentului, intuise cum se ţine arcuşul în mână şi cum să pună degetele la locul potrivit pentru a scoate sunete plăcute. La cinci ani, executa cu virtuozitate, la vioară şi clavecin, concerte întregi, scrise de compozitorul Wagenseil.

Acest compozitor vienez era un precursor al clasicismului şi operele lui figurau în caietul de lucrări studiate de

Wolfgang Amadeus până la vârsta de şase ani, tatăl său imprimând un ritm foarte susţinut educaţiei muzicale a copilului. El a situat volumul şi dificultatea exerciţiilor la pragul superior al excepţionalei capacităţi de asimilare a copilului. In acest caiet erau trecute şi piese ale unor maeştri ai barocului din nordul Germaniei, precum Telemann, Hasse şi Philipp-Emanuel Bach (unul din fiii marelui Bach). Caietul cuprinde şi mici menuete create de cel mai tânăr compozitor din acea vreme, Wolfgang Amadeus Mozart, şi datează din 1759.

La concertul din seara Crăciunului anului 1761, organizat în sala de festivităţi din Salzburg, corul, orchestra si orga se completau, dând o solemnitate deosebită momentului. Brusc, orchestra a tăcut şi s-au auzit sunetele unei viori care au păfruns în sufletele emoţionate ale spectatorilor. Când instrumentul a tăcut, ca un răspuns a izbucnit armonia gravă a orgii care suna într-un fel cu totul special, curată ca apele clare ale unui izvor. Doar la ieşire, spectatorii l-au văzut cu ochii uimiţi pe cel care cântase la ambele instrumente. Era unul dintre ei, concetăţeanul lor, micul Wolfgang Amadeus Mozart, care nu împlinise încă şase ani. Copilul blond era îmbrăcat cu un paltonas de catifea, cu nasturi mari, strălucitori, si purta în picioare pantofi cu catarame galbene. Când Leopold si-a luat în braţe fiul obosit, acesta i-a şoptit: „Tată, vioara trebuie altfel acordată; era cu un sfert de ton mai sus decât clavecinul".

1) Bretigny: *La familie de Moz&rt*

Capitolul III

Drumuri în Europa

uccesul obţinut de către micul muzician, în noaptea aceea de Crăciun, a influenţat hotărâtor decizia lui Leopold Mozart de a-i prezenta pe Wolferl şi pe sora lui, Nannerl, în marile centre muzicale ale lumii. Leopold gândea astfel, zăpăcit de triumful fiului său: „cel mai mare fenomen al secolului nu trebuie să rămână uitat la Salz-burg"; nu ţinea seama de prudenţă şi nu asculta vocea raţiunii, deoarece băiatul era totuşi plăpând, în formare, şi desele deplasări şi participări la concerte puteau avea, şi au avut, repercusiuni dăunătoare asupra dezvoltării fizice a copilului minune. Cei aproape zece ani care au urmat, de peregrinări prin Europa, şi-au pus amprenta nefastă pe fizicul fragil şi gingaş al lui Wolfgang Ama-deus.

Primele oraşe cucerite

în ianuarie 1762, întreaga familie Mozart a plecat cu poştalionul la Miinchen unde au cântat în faţa electorului de B avaria care le-a adus nesfârşite elogii. Nannerl, a-cum în vârstă de 11 ani, făcuse apreciabile progrese la clavecin şi avea misiunea de a-1 acompania pe fratele său, Wolfgang Amadeus, care era vedeta „spectacolului Mozart". Reveniţi la Salzburg, încântaţi de primirea ce le fusese făcută, instruirea celor doi copii a continuat şi, curând, au atins un nivel ce nu mai avea nevoie de argumentul tinereţii lor pentru a fi remarcat. Wolfgang Amadeus căpătase o iscusinţă deosebită atât la pian cât şi la vioară, dar şi în inventarea acelor mici menuete care au fost înscrise şi păstrate în caietul său de lucru.

în septembrie 1762, familia Mozart a plecat cu poştalionul la Passau, unde arhiepiscopul, încântat de muzica lor şi de latura exhibiţionistă a manifestării copilului minune, i-a reţinut cinci zile. De aici, s-au îmbarcat pe un vas şi, pe Dunăre, au ajuns la Viena, unde succesul a fost total. La curtea imperială de la palatul Schonbrunn, în ziua de 13 septembrie, cei doi monarhi Măria Tereza ^ si Francisc i-au ascultat pe cei doi copii cântând.

1) Măria Tereza (1717-1780) împărătească (1740-1780), regină a Ungariei (1741-1780) şi a Boemiei (1743-1780). Era fiica împăratului Carol VI şi era căsătorită din 1736 cu Francisc in, duce de Lorena (1708-1765), împărat (1745-1765), duce de Lorena (Francisc III) (1729-1736), duce de Toscana (1737-1765), duce de Parma (1738-1748). losif II, Leopold II şi Măria Antoaneta au fost copiii lor. După moartea lui Francisc, Măria Tereza 1-a asociat la tron pe losif II, fiul său.

Iată cum descrie Leopold Mozart, într-o scrisoare trimisă acasă, modul cum s-a desfăşurat primirea la palat: „Ordinul să mergem la Curte a sosit de îndată ce s-a aflat că ne găsim la Viena. Nu pot povesti în grabă, nu-mi permite timpul, decât că am fost primiţi de Majestăţile lor cu o extraordinară graţie... Wolferl a sărit în poala împărătesei, a luat-o de gât şi a sărutat-o zdravăn. Pe scurt, am fost la ea de la orele 3 la 6, iar împăratul însuşi a venit să mă conducă s-o ascult pe infantă cântând la vioară, în ziua de 15, împărăteasa mi-a trimis două rânduri de haine prin trezorierul intim — unul pentru fată, celălalt pentru băiat..." (Viena, 16 octombrie 1762)

Micul Mozart era îmbrăcat într-un frac maron, cu o vestă albastră cu nasturi aurii, cu pantofi negri, ciorapi albi şi o perucă pudrată. La cingătoare avea o săbioară. Sala în care a intrat era atât de bogat decorată şi plină de oglinzi încât copilul, la început, s-a speriat.

Aceasta nu l-a împiedicat să spună că se cântă fals, auzind notele pe care le scotea din vioară chiar împăratul Francisc, care exersa în cabinetul său.

Măria Tereza 3-a aşezat pe scaunul din faţa clavecinului şi l-a rugat să interpreteze ceva. Spaima îi trecuse şi a început să improvizeze pe clapele instrumentului spre marea uimire şi încântare a celor prezenţi, printre care se aflau Joseph Haydn şi Wagenseil.

Lângă micul muzician şedea chiar împăratul. Dorind să interpreteze un concert, Mozart l-a întrebat pe împărat: „Domnul Wagenseil nu-i aici? El trebuie să stea lângă mine, pentru că se pricepe." împăratul l-a chemat pe celebrul compozitor, pianist şi profesor de muzică, şi i-a cedat locul. „Domnule, i-a spus Mozart calm lui Wagenseil, voi cânta unul din concertele dumneavoastră. Va trebui să-mi întoarceţi foile". Liniştit, în

largul lui, copilul umplea sala cu efluviile unei armonii ce se revărsa necontenit.

„Este de ajuns, puiule, acum trebuie să te odihneşti puţin". Mâna lui Haydn îl mângâia pe cap, spunându-i aceste cuvinte. Copilul era însă nerăbdător: „Dar eu ştiu să cânt şi la vioară", a strigat şi s-a repezit să ia vioara lui mică din mâna tatălui său. S-a împiedicat, însă, în săbiuţa ce-i atârna la şold, a alunecat şi-a căzut pe parchetul lucios, izbucnind în plâns. O fetiţă s-a repezit să-I ajute sa se ridice si, împreună, s-au apropiat de Măria Tereza.

„Ce-ai vrea să-ţi dau, pentru că ai cântat atât de frumos?" 1-a întrebat împărăteasa.

„Să mi-o dai pe fetiţa aceasta de nevastă, că a fost bună cu mine şi m-a ajutat când am căzut".

Fetiţa era Măria Antoaneta, Toni, viitoarea regină a Franţei, soţia regelui Ludovic XVI.

Lumea râdea, dar micul Mozart, netulburat, şi-a luat vioara din mâna tatălui său şi a improvizat o sonată, care a fost notată de tatăl său .

1) Este sonata K.V.6 pentru pian şi vioară, publicată de Leopold Mozart la Paris, în 1763 şi 1764, împreună cu sonatele pentru pian şi vioară K.V.7, 8 şi 9. K.V. este prescurtarea de la *Kochel Verzeichnis* (catalogul lui Ko-chel). Cavalerul Kochel, un mare admirator al lui Mozart, a întreprins, după moartea compozitorului, întocmirea unui inventar al tuturor lucrărilor lui Mozart, clasate în ordine cronologică, întocmind un catalog (Kochel Ver-zeichnis, K.V., catalogul lui Kochel), de la *Sonata pentru clavecin* (K.V.l) până la *Recviem* (K .V .626). Acest catalog se foloseşte şi astăzi pentru a repera nenumăratele lucrări ale Iui Wolfgang Amadeus Mozart.

Străbătând Europa spre Paris

La Viena, micul Wolfgang s-a îmbolnăvit de scar-latină, într-o formă gravă. Convalescent, s-a înapoiat la Salzburg unde, treptat, bine îngrijit, copilul şi-a revenit şi şi-a reluat sub conducerea tatălui său pregătirea muzicală. Dar, curând, posibilităţile didactice ale tatălui sau au fost depăşite de puterea copilului de asimilare a cunoştinţelor muzicale. Si ceilalţi muzicieni renumiţi din Salzburg au declarat că Wolfgang este un fenomen pe care ei nu mai au ce să-1 înveţe şi 1-au sfătuit pe Leopold să-1 ducă pe băiat spre marile centre muzicale ale Europei, unde ar fi avut condiţii mai favorabile de dezvoltare a talentului său ieşit din comun.

Leopold oscila între nenumăratele invitaţii primite de la muzicieni renumiţi din Europa (Adlgasser, Eber-lin, Michael Haydn, fratele mai mic al celebrului Joseph Haydn) şi teama că sănătatea şubredă a copilului nu-i putea permite să facă faţă eforturilor cerute de călătorie şi de susţinere a recitalurilor. Gestul generos al unui băcan din Salzburg, Hagenauer, de a cumpăra şi dărui familiei Mozart o trăsură de poştă confortabilă pe care o putea folosi în lungul turneu prin Europa, a învins ezitările lui Leopold, care a hotărât ca în iunie 1763 să pornească la acest drum lung.

Primele popasuri le-au făcut în oraşe germane: Mtinchen, Augsburg, Ludwigsburg, Schwetzingen, Hei-delberg, Mainz, Koblenz, Frankfurt. In acest ultim oraş german, în marea sală de teatru si concerte, în luna august 1763, Mozart a cântat şi a improvizat la vioară şi

la clavecin, încântând auditoriul, care, la urmă, 1-a ovaţionat şi 1-a încărcat cu daruri pe micul muzician. Printre spectatori se afla şi tânărul de 14 ani, Goethe, care a fost emoţionat până la lacrimi.

Mai târziu, scriitorul, omul politic şi savantul german, Johann Wolfgang von Goethe (1749-1832) va scrie: „L-am văzut pe Mozart, când era un copil de şapte ani. Era într-o călătorie spre Paris; în drum a dat un concert la care am asistat. Aveam atunci paisprezece ani şi-mi aduc aminte de micuţul cu perucă frizată şi cu săbiuţă la cingătoare". Tot la Frankfurt, Mozart 1-a cunoscut pe scriitorul german Christoph Martin Wieland (1733-1813).

Turneul a continuat la Aix-la-Chapelle, unde a fost admirat mai mult ca organist, şi la Bruxelles, în tot a-cest răstimp, Mozart compunea: s-a păstrat un *allegro în do major,* compus la Bruxelles.

Cucerirea Parisului

în luna noiembrie 1763, familia Mozart a ajuns la Paris. Au fost găzduiţi de ambasadorul Bavariei, von Eyck, ginerele contelui de Arco din Salzburg. Pentru a li se deschide uşile saloanelor muzicale din Paris, Leopold Mozart s-a folosit de o scrisoare de recomandare adresată unui înalt personaj din Paris, una din personalităţile culturale ale capitalei franceze, Melchior Friedrich Grimm, stabilit aici ca secretar al ducelui d'Orleans. Grimm, critic de artă cunoscut, era prieten cu Diderot şi cu J J. Rousseau şi apropiat al cercurilor en-ciclopediştilor; se afla, de asemenea, în corespondenţă

Wolfgang Amadeus Mozart, la 12 ani.

cu mai multe curţi princiare din Europa, în reşedinţa sa din Paris patrona un salon artistic în care se aduna tot ce avea mai strălucitor „oraşul luminilor" în domeniile artei.

Datorită lui Grimm, care avea autoritatea necesară pentru a-1 lansa, porţile marilor saloane s-au deschis în faţa copilului minune.

In cele cinci luni cât au rămas în Paris, micii artişti, Wolferl şi Nannerl, au fost auziţi şi la Versailles, iar Wolferl a cântat la orgă, în prezenţa întregii curţi. A cântat, de asemenea, în apartamentul doamnei de Pom-padour, favorita regelui Ludovic XV, situat într-una din aripile de la Versailles. Era seara de Crăciun şi, după ce a terminat, micul muzicant a vrut s-o sărute pe favorită, care însă nu 1-a lăsat, spre marea decepţie a copilului, în schimb, cele două prinţese, fiicele lui Ludovic XV, s-au purtat foarte frumos cu el şi chiar 1-au răsfăţat. Micuţelor prinţese le-au fost oferite două sonate pentru pian şi vioară, compuse de Mozart (cu o dedicaţie redactată de Grimm).

Leopold Mozart a scris aceste rânduri celor de acasă: „Nici nu vă puteţi da seama ce mirare şi ce impresie a produs asupra francezilor, pasionaţi pur şi simplu de eticheta de la Curte, faptul că fiicele regelui s-au oprit îndată ce mi-au zărit copiii. Nu numai în saloanele lor, ci chiar şi în public i-au întâmpinat pe copiii mei, le-au permis să le sărute mâinile, lăsându-se sărutate de nenumărate ori. Ceea ce li s-a părut şi mai extraordinar domnilor francezi a fost că, la dineul din noaptea Anului Nou, a trebuit să se facă loc la masa regală pentru Wolfgangus al meu, care a stat mereu lângă regină, a discutat cu ea, i-a sărutat mâinile şi a mâncat ceea ce ea însăşi a binevoit să-i ofere". (Paris, l februarie 1764.)

în Paris, cei doi copii au dat două concerte. Nan-nerl a avut un mare succes, dar Wolferl a triumfat, cântând la vioară şi la clavecin, instrument la care a şi improvizat. Beneficiile obţinute de familia Mozart au fost foarte mari.

în climatul artistic francez, stimulat de succesele obţinute, copilul Mozart a compus şi a publicat primele lui opere definitive: patru sonate pentru clavecin şi vioară (K.V.6, 7, 8 şi 9). *Sonata* K.V.6 fusese compusă, însă, la Viena, aşa cum am văzut, dar Leopold Mozart a înglobat-o şi publicat-o în anii 1763 şi 1764, la Paris.

într-o scrisoare a lui Leopold Mozart adresată unui prieten din Salzburg afirma: „Să ştii că cele patru sonate scrise aici de Wolferl sunt în momentul de faţă la gravat, îţi dai seama ce va spune lumea când va vedea pe copertă numele autorului, un copil de numai şapte ani! Ai să te convingi de valoarea acestor lucrări: an-dantele uneia se remarcă printr-un gust artistic deosebit." ^

în aceste sonate se reliefează influenţa pe care a exercitat-o, la Paris, şi mai târziu, compozitorul Johann Schobert (1740-1767), silezian de origine şi autor al unor cantate şi concerte, care se stabilise în 1760 în capitala Franţei, bucurându-se acolo de o deosebită preţuire şi fiind conducătorul unei orchestre simfonice. El este considerat, prin lucrările sale, antemergătorul perioadei romantismului muzical care a apărut în prima jumătate a secolului XIX.

în perioada cât a stat la Paris, micul Mozart, împreună cu familia, a urmărit reprezentaţiile operelor comice, cu muzica semnată de Monsigny sau Philidor, dar şi opere tragice şi balete eroice, compuse, mai ales,

de Jean Philippe Rameau [1] (1683-1764) şi Christoph Willibald von Gluck (1714-1787).

Prin intermediul baronului von Grimm, Wolfgang 1-a cunoscut pe J J, Rousseau, celebrul gânditor francez (1712-1778), născut la Geneva, şi se pare că filozoful 1-a îndrăgit pe micul muzician.

între copilul Wolfgang şi J.J. Rousseau a avut loc un dialog, undeva pe malurile Senei, a doua zi după un concert dat de Mozart, la care asistase şi filozoful.

compus frumosul *Kyrie* % pe care 1-ai [2] „— Când ai cântat aseară?

— Acum două zile. îmi place foarte mult Parisul şi am scris acest *Kyrie* de bucurie că am văzut acest oraş şi minunata Catedrală Notre Dame.

— Si ce ţi-a mai plăcut în Paris?

— în afară de Catedrala Notre Dame, mi-a plăcut teatrul şi opera scrisă de Gluck. Ştiţi, am ascultat *Ifigenia în Aulida,* O să scriu şi eu o operă. O să veniţi s-o ascultaţi?

— Desigur ca o să vin. Muzica şi opera franceză, care au lâncezit până acum, îi datorează mult lui Gluck, compozitorul pe care spui că-1 apreciezi atât de mult, deşi eu am o oarecare rezervă. Oricum, poate, într-o zi, muzica franceză îţi va mulţumi şi duniitale, dacă zici că vei scrie o operă frumoasă!" (după M. Goetz-Mozart)

în ultima zi petrecută în acel an la Paris, intrând într-un restaurant, Wolferl şi-a văzut chipul într-un desen expus într-o vitrină, fapt care 1-a bucurat mult, mai ales

1) Operele lui Rameau: *Hippolyte şi Aride, Castor .şi Palux, Dardanus, Zoroastru;* operele-balet: *Indiile galante, Ser bările lui Hebe.*
2) Prima parte a unei mise.

că dedesubt scria: „Wolfgang Amadeus Mozart, maestru muzician şi compozitor la vârsta de opt ani". Atunci a avut ocazia să-l zărească, la una din mese, pe Pierre Augustin Caron de Beaumarchais [1] care juca şah. Trecând pe lângă masa rotofeiului Beaumarchais, acesta a mângâiat buclele blonde ale copilului. Viitorul îi va apropia prin libretul unei opere pe care Mozart o va compune mai târziu, *Nunta lui Figaro,* scris după piesa cu acelaşi nume a lui Beaumarchais.

Prezenţa copilului minune la Paris a avut un imens ecou în lumea muzicală franceză, dar si în cea a pictorilor şi sculptorilor, în muzeul Luvru se află şi acum pânza lui Ollivier, *Mozart cântând în palatul prinţului de Conţi,* gravura lui Carmontelle, *Familia Mozarî,* statueta lui Gustav Landgrebe, *Micul Mozart,* şi o alta a lui Barrias, *Mozart copil.*

Londra, un oraş primitor

La 22 aprilie 1764, familia Mozart a ajuns la Londra, unde a trebuit să rămână un an şi jumătate. După trei zile, cei doi copii au evoluat în faţa regelui George m al Angliei şi a reginei. Succesul micului Mozart a fost deosebit, uimind asistenţa prin uşurinţa cu care descifra partituri necunoscute de el, compuse de Bach, Haendel şi alţii. Ca urmare a succesului (cântase la vioară si la orgă), au fost invitaţi din nou la curtea regală la 29 mai, iar la 5 iunie, au susţinut un concert public,

1) Scriitor francez (1732-1799), autor al celebrelor piese de teatru: *Bărbierul din Sevilla* (1775) şi *Nunta tui Figaro* (1784).

încântând auditoriul şi obţinând beneficii foarte mari. La primul concert dat Ia curtea regală engleză, după ce copilul cântase diferite pasaje din clasicii clavecinului, Wolferl a rămas în picioare lângă instrument, iar pe scaunul lui s-a aşezat fiul marelui compozitor Johann Sebastian Bach, Johann Christian Bach (1735-1782), el însuşi un compozitor foarte apreciat la Londra. Compozitorul a executat prima parte a unei sonate proprii, după care s-a oprit şi i-a spus copilului care-1 urmărea atent: „Poţi termina tu sonata aceasta a mea?" Spre uimirea întregii asistenţe, Wolfgang s-a aşezat la clavecin şi a improvizat cu siguranţă şi precizie părţile a doua şi a treia ale sonatei. „Copilul acesta este un a-devărat fenomen!" a rostit, emoţionat, Johann Christian Bach.

Cucerit de talentul micului Wolfgang, compozitorul a acceptat să-i fie profesor şi îndrumător, ajutându-1 să se perfecţioneze în studiul contrapunctului, al muzicii de cameră şi simfoniei.

Tot la Londra, tenorul italian Monzuoli i-a dat lecţii de arta cântului vocal.

Din Londra, Leopold Mozart scria la 28 mai 1764: „Se află la gravat acum patru sonate ale domnului Wolfgang Mozart. închipuiţi-vă zarva pe care o vor stârni când se va scrie în titlu că sunt opera unui copil de 7 ani... La timpul cuvenit, veţi auzi cât sunt de bune aceste sonate; este acolo un *Andantino* de un gust artistic cu totul special. Şi mai pot să afirm că bunul Dumnezeu face minuni cu acest copil... La concertele publice, acompaniază într-adevăr excepţional, întotdeauna. Transpune chiar şi ariile la *prima vista,* în timpul acompaniamentului. Cântă, direct după note, piesele franţuzeşti sau italieneşti ce i se pun în faţă peste tot...

...Basta! Cu ajutorul Domnului se vor aranja toate în bine, numai să fim sănătoşi şi Dumnezeu să ni-l ţină sănătos pe neînfrântul nostru Wolfgang! Regele i-a cerut să interpreteze nu numai piese de Wagenseil, dar şi de Bach, Abel şi Haendel; pe toate le-a executat la *prima vista.* A cântat apoi atât de frumos la orga regelui, încât arta lui de organist este mai preţuită de lume decât cea de pianist. A acompaniat apoi o arie cântată de regină şi un solo de flaut... Intr-un cuvânt, ceea ce ştia când am plecat din Salzburg este o umbră palidă faţă de ce ştie acum. întrece cu mult orice închipuire."

în catedrala Sfântul Paul din Londra, Wolfgang a ascultat oratoriile lui Haendel, fiind pătruns de frumuseţea şi de măreţia lor neasemuite. Cu talentul Iui înnăscut, a reţinut şi a putut reda la orgă fragmente din capodoperele haendeliene: *Messias, Iuda Macabeul* şi Samson. Toate acestea, completându-i educaţia muzicală, i-au permis să compună, în acest răstimp, şase sonate pentru clavecin (K.V.10, 11, 12, 13, 14 şi 15), două simfonii (K.V.16 si 19), si o serie de mise si motete[1].

în vara anului 1764, Leopold Mozart s-a îmbolnăvit şi activitatea concertistică a copiilor a încetat pentru un timp. Este perioada în care micul Mozart s-a ocupat mai mult de compoziţie.

La 25 octombrie 1764, curtea Angliei i-a invitat să cânte din nou. Leopold a pus să se graveze 9 sonate pentru pian şi vioară sau flaut, compuse de fiul său, şi pe toate le-a dedicat reginei.

1) Compoziţie muzicală vocală, religioasă, polifonică, în care se suprapun, simultan, mai multe melodii de sine stătătoare.

Despre regina Angliei, amatoare de muzică, Haydn va spune, mai târziu, că nu este o pianistă rea pentru o regină. Profesorul ei fusese nimeni altul decât Johann Christian Bach.

Un concert, care a fost amânat de mai multe ori, a avut loc la curtea Angliei, în anul următor, la 26 februarie.

în concertele date de familia Mozart la Londra, cei doi copii au cântat si la două clavecine o sonata compusă de Wolferl.

Remarcabilele performanţe ale micului muzician nu au întârziat să stârnească bănuieli, bârfe şi chiar reclamaţii care susţineau că manifestările lui Wolfgang Amadeus sunt doar nişte mistificări. Astfel, s-a afirmat că în pian este ascuns un automat care cântă mecanic, dând impresia că dificilele bucăţi executate sunt opera micului muzician. A fost examinat clavecinul de o comisie ştiinţifică, din ordinul Academiei de ştiinţe din Londra, iar actul final a fost iscălit de profesorul Bar-rington. Nu s-a găsit, desigur, nimic, dar copilul a fost, totuşi, pus să cânte pe diferite instrumente, în locuri diverse, pentru a demonstra autenticitatea interpretărilor sale.

De asemenea, se afirma că Wolfgang este, de fapt, un om matur, în vârstă de vreo cincizeci şi cinci de ani, rămas pitic.

Comisia Academiei de ştiinţe a cerut şi a examinat actul de naştere al copilului, efectuându-i-se şi un control medical. Abia atunci, comisia a acceptat faptul că Wolfgang Amadeus Mozart nu este altceva decât un copil deosebit, un muzician genial precoce.

Cari Phillip Emanuel Bach, în 1780.

Familia Mozart revine pe continent

în vara anului 1765, familia Mozart se afla în Ţările de Jos, unde concertele pe care le-au susţinut Wolfgang şi Nannerl au fost răsplătite cu aplauze călduroase şi au adus frumoase beneficii interpreţilor.

Mozart a realizat noi compoziţii: sonate şi va-riaţiuni pentru pian. în ianuarie 1766, alte conceite au fost organizate la Gând şi An vers, ca şi recitaluri Ia orgă şi la două clavecine. La Haga, orchestra locală începuse să-i cânte simfoniile. A urmat o perioadă mai grea, cei doi copii îmbolnăvindu-se, dar concertele s-au reluat imediat ce s-au simţit iarăşi bine, la Amsterdam şi Utrecht,

La 10 mai 1766, familia Mozart se afla din nou la Paris. Deşi au cântat la Versailles, în mai multe rânduri, interesul pentru interpretarea lor era în scădere, astfel încât, la 9 iunie 1766, au pornit spre Salzburg, dar oprindu-se să mai concerteze la Dijon — la invitaţia prinţului de Conde — şi Lyon, la Geneva, Lausanne, Bema şi Zurich în Elveţia, apoi la Donauechingen, unde prinţul Wenceslas de Furstenberg i-a reţinut două săptămâni.

La 8 noiembrie 1766, se găseau la Miinchen ca invitaţi ai electorului Bavariei, iar la 30 noiembrie 1766 au revenit la Salzburg, după mai bine de trei ani de peregrinări.

Din nou Ia Salzburg

înapoi la Salzburg, Leopold Mozart, fără a ţine seama de oboseala drumului, de slăbiciunile copilului şi de bolile de care suferise acesta în cursul călătoriei, a hotărât continuarea cu stricteţe a studiului contrapunctului după tratatul lui Fux, *Gradus ad Parnassum.* In paralel, neţărmurita capacitate a lui Wolfgang de a compune si rodnicia inspiraţiei sale au dus la realizarea unor lucrări muzicale de o diversitate uimitoare — serenade, casaţiuni, divertismente, cantate, arii italiene şi o mică operă populară, un *Singspiel* , scris în colaborare cu Michael Haydn. Libretul acestei lucrări are subiect biblic şi poarta numele de *Vinovăţia poruncii întâi* . S-a reprezentat la Salzburg în 1767. Modul cum a fost compus acest *Singspiel* de către cei doi, Mozart şi Michael Haydn, a fost descris de contemporani astfel: Mozart nu agrea subiectul libretului propus, dar realizarea lucrării putea să-i aducă postul de şef de orchestră al casei episcopale. Deoarece prinţul arhiepiscop Sigismund von Schrattenbach se îndoia de capacitatea de creator a copilului, i-a izolat în palatul său într-o cameră, dându-i micului compozitor un răgaz de o săptămână ca să scrie partea lui, cealaltă parte fiind încredinţată lui Michael

1) Gen liric german, de obicei comic, incluzând mari porţiuni de dialog vorbit. A cunoscut apogeul în secolul XVIII (exemple celebre sunt: *Răpirea din serai* şi *Flautul fermecat* de W.A. Mozart). Creatorii germani ai *Singspielului* au fost J.A. Hiller, Johann Andre şi Haydn.
2) K.V.35

Haydn, care s-a simţit onorat de această colaborare. Lucrarea era concepută pentru trei voci soprano şi un tenor, cu acompaniamentul unei orchestre formate din două viori, două viole, un bas (violoncel sau basso), două flaute, două oboaie, doi fagoţi şi două trompete.

într-o noapte, Wolfgang a compus întreaga lucrare spre marea surpriză a arhiepiscopului. Compoziţia a fost socotită de lumea muzicală a epocii, inclusiv de Joseph Haydn, ca o piesă muzicală bine cizelată, un model al genului. Rezultatul a fost că arhiepiscopul 1-a numit în postul promis.

Noi călătorii la Viena

La 11 septembrie 1767, familia Mozart a plecat din nou la Viena, unde se pregătea nunta uneia din fiicele împărătesei Măria Tereza. Sperau cu toţii ca la Viena să fie recunoscută valoarea tânărului muzician, dar soarta s-a arătat potrivnică. Pe neaşteptate, a izbucnit o epidemie de variolă care s-a manifestat şi în palatul imperial, viitoarea logodnică îmbolnăvindu-se grav şi rămânând desfigurată. Pentru a-şi salva familia, Leopold Mozart a plecat repede la Olmuz, dar a fost prea târziu. Micul Mozart şi sora sa Nannerl s-au îmbolnăvit foarte grav şi au rămas timp de nouă zile în pat.

La Viena, totuşi, împăratul losif n i-a primit foarte bine. Opera din Viena i-a comandat lui Wolfgang o lucrare vocală. Aceasta a fost *Apolo si Hiacint* (K.V.38) şi trebuia să intre imediat în repetiţii. Din diferite motive, opera nu a fost reprezentată până la urmă.

1) losif II (17414790), fiul împărătesei Măria Tereza, împărat german (1765-1790) şi coregent al statelor habs-burgice (1765-1790).

Abia după un an, în 1768, reveniţi la Viena, copiii minune au fost primiţi la curte, iar lui Wolfgang i s-a dat comanda unei opere bufe, *La finîa semplice* („Candoarea prefăcută") (K.V.51). A compus-o foarte repede, în stilul operelor bufe italiene pe care le ascultase în sălile de teatru vieneze; lucrarea conţine, deja, în unele arii, promiţătoare turnuri melodice. Tot din motive subiective, în special intrigi, opera nu a fost reprezentată la Viena, ci s-a jucat la Salzburg, ceva mai târziu, de o trupă de amatori, la îndemnul prinţului-arhiepiscop.

Un teatru particular din Viena, condus de doctorul Anton Messner, a pus în scenă un alt *Singspiel* compus de Mozart: *Bastien şi Bastienne* (K.V.50), în care este parodiată tematica piesei lui J J. Rousseau, *Le Devin du village* („Ghicitorul satului"), care se jucase la Paris, în 1753.

Se pare că, în această perioadă cât a stat la Viena, Wolfgang a auzit pentru prima oară muzica lui Joseph Haydn care devenea din ce în ce mai cunoscut.

Din acel an, 1768, datează trei simfonii (K.V.43, 45, 48), scrise de Mozart la Viena, cu o structură asemănătoare cu cea a lui Haydn, fiind alcătuite din patru mişcări, spre deosebire de lucrările anterioare, care cuprind numai trei.

Sub influenţa muzicii lui Haydn, Mozart a introdus în aceste simfonii menuetul, formă de dans francez specific epocii.

Compozitorul Hasse \ care 1-a cunoscut pe Wolfgang la Viena, cu ocazia unor spectacole de operă, la care copilul era prezent adesea, 1-a descris astfel: „Este frumos,

1) Johann Adolph Hasse (1699-1783), compozitor german, unul din maeştrii artei lirice de tip italian.

vesel, vioi şi atât de drăgălaş în toate împrejurările, încât nu este posibil să nu-l iubeşti. Un lucru se conturează cu certitudine: dacă va evolua în viitor corespunzător cu trecutul său, pentru lume va fi o minune..."

în 1769, familia Mozart a revenit la Salzburg, unde Wolfgang a ocupat funcţia de concertmaistru al orchestrei de la curtea prinţului-arhiepiscop, dar fără salariu, în această perioadă a scris muzică religioasă, răspunzând cerinţelor dictate de funcţia lui, dar a compus şi lucrări cu caracter de dans, destinate serbărilor din oraş şi de la curte: menuete, casaţiuni, serenade.

Această situaţie a durat doar un an, deoarece neastâmpăratul Leopold Mozart, din dorinţa de a-l perfecţiona pe Wolfgang, dar şi pentru a uimi lumea cu fenomenalul talent al fiului său, a hotărât să facă împreună cu el o călătorie în Italia. Desigur, la această hotărâre a contribuit şi dorinţa copilului de a vedea patria muzicii, despre frumuseţile căreia auzise de atâtea ori. Din motive financiare, au plecat doar Leopold si Wolfgang Mozart. Leopold îşi dădea seama că din punct de vedere material nu mai merita să fie luată si Nannerl.

Capitolul IV

In însorita Italie

Prima călătorie în **Italia**

ei doi călători au plecat din Salz-burg în decembrie 1769.

Pe drum, Wolfgang i-a scris mamei sale (13 decembrie 1769): „Prea iubită mamă. Inima mea este încântată; în călătoria pe care o începem totul este vesel, în trăsură este cald, iar vizitiul nostru este un om plăcut: goneşte repede dacă drumul îi permite şi cântă mereu ca să ne distreze. Despre călătorie va da detalii tata, dar eu îi scriu mamei mele dragi ca să-i arăt că ştiu care-mi este datoria; cu acestea scrise, rămân, cu cel mai adânc respect, fiul dumitale credincios, Wolferl."

Au poposit un timp la Innsbruck, unde au fost primiţi cu mult entuziasm de muzicienii locali. Mai departe, în staţiunea de frontieră Roveretto, Wolfgang a

susţinut un concert şi a cântat la orga bisericii, în faţa unei mari mulţimi.

După ce au păşit în Italia, o noua scrisoare trimisă la Salzburg, poartă semnătura micului muzician.

„Mama mea dragă, sufletul mi-e plin de fericire, căci am ajuns în Italia. Călătorim minunat de bine. Iţi voi scrie regulat, îţi voi povesti tot ceea ce văd şi ceea ce voi face. Carissima sorella mia, îţi doresc sănătate; ţi-a trecut boala de gât? Te rog să transmiţi domnului Hagenauer toate urările şi gândurile mele calde, începutul a fost bun în Italia. Al tău frate, Wolfgang".

La Verona şi Cremona, după fiecare concert dat de Wolfgang, spectatorii 1-au aplaudat frenetic. Primarul oraşului Verona, mare meloman, 1-a însărcinat pe pictorul Cignaroli să facă portretul micului muzician. Este unul din tablourile lui Mozart copil care s-a păstrat.

Iată un fragment dintr-un articol apărut într-un ziar din Verona, imediat după concertul lui Wolfgang din 8 ianuarie 1770:

„In prezenţa unei elite a artiştilor locali, adolescentul ne-a oferit, la început, o foarte frumoasă simfonie compusă de el, care a meritat aplauzele tuturor. Apoi, a interpretat, la prima vedere, un concert de clavecin şi mai multe sonate necunoscute de el. A urmat o improvizaţie a unei arii de un gust deosebit, pe patru versuri care i s-au propus. I s-a dat apoi un subiect şi un final pe care el a concertat admirabil, respectând cele mai importante legi ale artei. A descifrat perfect, la prima vedere, un trio de Boccherini. La sfârşit, a dezvoltat foarte bine o idee pe care unul dintre muzicienii noştri i-a propus-o la violină. într-un cuvânt, fiind supus la cele mai dificile probe, le-a depăşit pe toate, cu o măiestrie uimitoare".

Ulterior, la 16 ianuarie 1770, la Mantua, un nou concert care a durat foarte mult, fiind format din 14 părţi, a stârnit entuziasmul publicului italian meloman. Articolul apărut în ziarul local ne dă o imagine a acestui succes deosebit, obţinut de Wolfgang Amadeus.

„In 16 ianuarie, în cadrul concertului filarmonic săptămânal, tânărul Mozart a interpretat, pe lângă două simfonii ale sale (una la început şi cealaltă la sfârşit), concerte, sonate, presărate cu variaţiuni dintre cele mai frumoase, ca de pildă când a repetat o sonată în diferite tonalităţi. A cântat la prima vedere o arie pe versuri necunoscute de el, cu un acompaniament adecvat. Dirijorul i-a schiţat două idei pe violina sa; pe loc, el a realizat cu ele două sonate. De asemenea, i s-a sugerat partea de violina a unei simfonii şi el, imediat, a compus celelalte părţi. Nespus de admirată a fost compunerea unei fugi, pe o temă foarte simplă care i s-a propus, iar el a dezvoltat-o cu o mare măiestrie armonică şi a realizat-o atât de perfect încât toată asistenţa a fost încântată. Toate acestea le-a executat la clavecin, dar, la sfârşit, a interpretat si cu vioara un trio al unui maestru foarte celebru."

Una din ţintele acestei prime călătorii era Milano. Aici, guvernatorul general al Lombardiei, contele Fir-mian, originar din Salzburg, s-a ocupat cu multă grijă de cei doi muzicieni, ordonând să fie organizate câteva concerte în care Wolfgang a avut mare succes. De asemenea, contele Firmian i-a comandat o operă care să fie executată cu ocazia carnavalului din anul 1771, pentru care muzicianul a primit o sută de ducaţi de argint. O-pera a fost terminată în doar câteva zile. Ea poartă numele *Mitridate, re di Ponto* (Mitridate, regele Pontului) (K.V.87). Intr-o scrisoare trimisă acasă, Leopold îi scria soţiei sale: „Aici lucrurile se desfăşoară foarte bine, iar

admiraţia pentru Wolferl a mers până acolo încât Ligne-ville, care este *Musikdirektor* şi cel mai renumit contra-punctist din Italia, s-a arătat absolut încântat; i-a dat lui Wolferl cele mai grele fugi şi tematici, pe care el le-a cântat la fel de uşor ca şi cum ar fi înghiţit o bucată de pâine."

La Milano, a cunoscut mulţi cântăreţi de renume, printre care pe Piccini .

Următoarea etapă a fost Bologna, unde contele Pal-lavicini s-a interesat de ei şi i-a invitat să dea câteva concerte. Despre concertul din 24 martie 1770, aflăm amănunte dintr-o scrisoare a lui Leopold către soţia sa: „Ieri a avut loc un mare concert aici, la contele Pallavi-cini. A fost de faţă şi renumitul Padre Martini '; cu toate că el nu merge niciodată la un concert, a venit la acest concert la care asistau 150 de persoane şi care a început la ora şapte şi jumătate. Domnii Aprile şi Ci-cognani au cântat nişte arii. Mă bucură în mod deosebit faptul că Wolfgang este admirat aici mai mult decât în celelalte oraşe ale Italiei, deoarece acest oraş reprezintă reşedinţa unui mare număr de maeştri, de artişti şi de savanţi. Aici i s-au impus probele cele mai dificile; şi felul în care le-a rezolvat va face să-i crească renumele

1) Nicolo Piccini (1728-1800), compozitor italian. Operele lui principale: *Roland, Ifigenia, Didona.* Rivalitatea lui cu Gluck a dat naştere la celebra ceartă dintre *gluckişti* şi *piccinişti.*
2) Padre Gianbattista Martini (1706-1784), preot italian născut la Bologna. Compozitor şi teoretician în muzică, avea o pregătire deosebită şi în filozofie, teologie, matematică. Imensa sa erudiţie în domeniul istoriei şi teoriei muzicii (deţinea o bibliotecă imensă) i-a atras discipoli din toată Europa. Este autorul unei vaste istorii a muzicii.

în Italia, ţinând seama de faptul că Padre Martini, idolul italienilor, vorbeşte despre copilul nostru cu uimire, după toate probele la care 1-a supus. Noi am fost de doua ori la dânsul şi, de fiecare dată, Wolfgang a compus o fugă..."

Intr-adevăr, eruditul preot s-a interesat de Wolfgang şi i-a dat, cu acest prilej, câteva lecţii.

De la Bologna, cei doi călători au plecat la Florenţa, unde Wolfgang a avut ocazia să-1 acompanieze pe celebrul cântăreţ şi compozitor Nardini, cel mai strălucit elev al lui Tartini, el însuşi ilustru violonist şi compozitor (1692-1770). A fost primit de arhiducele Leopold, stârnind, şi de această dată, o mare uimire prin precizia cu care a cântat, la prima vedere, fugile şi temele foarte grele pe care i le-a propus marchizul de Ligneville, o autoritate în materie de muzică.

S-a scris despre prietenia pe care a legat-o Wolfgang la Florenţa cu un tânăr englez, numit Thomas Lin-ley, care cânta la violină cu o graţie şi o îndemânare neobişnuite. Prietenia lor a fost deosebit de puternică şi despărţirea 1-a făcut să sufere pe micul Wolfgang.

în primăvara anului 1770, chiar în Săptămâna Mare, cei doi Mozart au ajuns la Roma şi au avut ocazia să asculte, în Capela Sixtină, slujba şi, în special, concertul pentru care veneau cunoscători din toată lumea. Se cânta celebrul *Miserere* , scris de Gregorio Allegri la 1600. Compozitorul dăruise manuscrisul lucrării

1) începutul Psalmului 50 al lui David. In latină; *Miserere mei, Dei, secundum magnam miserationem luam* (Mi-luieşte-mă, Dumnezeule, după mare mila Ta). Cuvântul *Miserere* se foloseşte pentru denumirea muzicii scrise pentru a acompania cuvintele acestui psalm şi chiar psalmul propriu-zis.

(Oratoriul nu era tipărit) Vaticanului şi era socotit un bun exclusiv al papei. Oricine ar fi îndrăznit să şi-l însuşească ar fi fost pedepsit de cler cu excomunicarea. De aproape două sute de ani, nimeni din afara Vaticanului nu avusese ocazia să vadă preţiosul manuscris muzical. Era una din marile dorinţe ale lui Wolfgang de a-l asculta, conştient că nu avea altă posibilitate de a-l cunoaşte. Si l-a ascultat cu mare atenţie, iar în noaptea care a urmat nu a dormit şi a reuşit, doar după o singură audiţie, să pună pe hârtie, din memorie, întreaga partitură a lucrării lui Allegri.

Iată cum prezintă Stendhal în cartea sa *Vieţile lui Haydn, Mozart si Meîastasio* realizarea deosebită a lui Mozart:

„Există, de obicei, în această capelă (Capela Six-tină) cel puţin treizeci şi două de voci şi nici orgă, nici un alt instrument ca să le acompanieze sau să le susţină. Acest aşezământ a atins cea mai înaltă treaptă de perfecţiune, pe la începutul secolului XVHL De atunci, întrucât salariile cantorilor rămăseseră nominativ aceleaşi la capela papei şi, în consecinţă, scăzuseră mult, în timp ce opera căpăta favoare şi se ofereau cântăreţilor preţuri necunoscute până la ei, puţin câte puţin, Capela Sixtină nu a mai avut talente de mâna întâi.

Miserere, care se cânta acolo de două ori în timpul Săptămânii Mari şi care are un atât de mare efect asupra străinilor, a fost compus acum vreo două sute de ani de Gregorio Allegri, unul din descendenţii lui Antonio Allegri, cunoscut atât de bine sub numele de Correg-gio . în clipa în care începe, papa şi cardinalul se

1) Antonio Allegri (zis i] Correggio), pictor italian, născut la Correggio (1489-1534).

prosternează; lumina lumânărilor scaldă *Judecata de apoi* pe care Michelangelo a pictat-o pe zidul pe care se sprijină altarul. Pe măsură ce *Miserere* înaintează, se sting rând pe rând lumânările; chipurile atâtor nenorociţi, pictate cu o energie atât de teribilă de Michelangelo, nu devin decât şi *mai impunătoare, pe jumătate scăldate* de licărirea palidă a ultimelor lumânări rămase aprinse. Când *Miserere* este pe punctul de a se termina, capelmaistru!, care bate măsura, îl încetineşte pe nesimţite, cântăreţii îşi micşorează volumul vocilor, armonia se stinge puţin câte puţin, iar păcătosul, amuţit în faţa maiestăţii Dumnezeului său şi prosternat în faţa tronului său, pare să aştepte în tăcere vocea care-1 va judeca.

Efectul sublim al acestei bucăţi ţine, după părerea mea, şi de felul în care este ea cântată, şi de locul unde se execută. Tradiţia i-a învăţat pe cântăreţii papei anumite maniere de a purta vocea, care sunt de cel mai mare efect şi care sunt cu neputinţă de exprimat cu ajutorul notelor. Cântul lor îndeplineşte în cel mai înalt grad condiţia ca muzica să fie duioasă. Se repetă aceeaşi melodie pe toate versetele psalmului; această muzică, însă, asemănătoare în totalitate, nu este aceeaşi în detalii..." (traducere de Bogdan Moroianu).

Vestea despre performanţa lui Wolfgang de a scrie oratoriul din memorie, după ce-1 ascultase doar o singură dată, a făcut ocolul Romei. Curând, Wolfgang a primit o invitaţie specială să se prezinte în faţa Sanctităţii sale Papa. Leopold s-a temut că îndrăzneala lui Wolfgang îl supărase pe Sfântul Părinte, dar teama lui a fost neîntemeiată, pentru că papa Clement XIV, atunci în vârstă de 65 de ani, 1-a primit foarte bine pe tânărul muzician, dându-şi seama de valoarea lui, prin care

cucerise deja aprecierea mediilor muzicale italiene. Nu l-a pedepsit pentru îndrăzneala lui, ci, din contră, l-a îndemnat să scrie, în continuare, muzică religioasă. Cu această ocazie, papa i-a acordat lui Wolfgang Amadeus Mozart ordinul Pintenul de aur. „Acelaşi ordin pe care-l are şi Gluck", a scris acasă, cu mândrie, Leopold şi, revenit, mai târziu, la Salzburg, a hotărât ca Wolfgang să fie pictat cu această decoraţie pe piept.

în două scrisori, din 4 iulie şi 17 iulie 1770, Leopold nu-şi ascundea mândria:

,,La ultima vizită făcută cardinalului, acesta i-a spus lui Wolfgang de mai multe ori *Domnule Cavaler...*

...Trebuie să poarte o cruce frumoasă din aur, şi-ţi închipui că-mi vine să râd când aud că toată lumea i se adresează cu *Domnule Cavaler.* Vom avea mâine o audienţă la papă..."

Desigur că tânărul muzician a apreciat gestul papei, dar aceasta nu l-a împiedicat să-i scrie lui Nannerl într-o scrisoare, glumind: „Fratele tău, Cavalerul de Mozart".

într-o alta scrisoare trimisă lui Nannerl, la 14 aprilie 1770, din Roma, Wolfgang mărturisea:

„Aş fi dorit ca sora mea să fie şi ea la Roma, căci acest oraş i-ar fi plăcut cu siguranţă foarte mult pentru simetria cu care este clădită Catedrala Sfântul Petru şi pentru încă multe altele de aici.

...Oh, am un necaz: în camera noastră nu-i decât un singur pat; mama poate deci să-şi închipuie cu uşurinţă că nu mă pot odihni lângă papa şi ca mă bucur că vom avea o altă locuinţă. Tocmai l-am desenat pe Sfântul Petru cu chelie, pe Sfântul Pavel cu sabie şi pe Sfântul Luca cu sora mea. Am avut onoarea să-i sărut Sfântului Petru piciorul în catedrala Sfântul Petru şi, pentru că am ghinionul să fiu atât de mic, m-au ridicat

la înălţimea lui, da, pe mine însumi, bicisnicul Wolf-gang Mozart."

Un alt oraş vizitat a fost Neapole, unde cei doi Mozart au intrat în legătură cu maeştrii operei bufe care se născuse aici, în sudul Italiei, la începutul secolului XVin. în Neapole, Wolfşang a cântat la clavecin la *conservatorio alia Pieta.* In timpul concertului, ascultătorii, vrăjiţi, şi-au dat cu părerea că sunetele minunate pe care micul muzician le scotea din instrument se datorau inelului pe care-1 avea pe deget, inel care, ziceau ei, are puteri magice. Auzind strigătele lor la mijlocul concertului, Wolferl şi-a scos inelul şi a continuat să cânte cu aceeaşi măiestrie.

Un al doilea mare concert în Neapole 1-a dat în palatul contelui Kaunitz, ambasadorul împăratului.

Din Neapole, la 5 iunie 1770, Wolfgang îi scria Iui Nannerl:

„Astăzi Vezuviul fumegă tare, tună şi fulgeră. Azi ne-am îmbuibat la domnul Doll. E un compozitor german şi un om de ispravă... Mulţumim lui Dumnezeu, suntem sănătoşi amândoi, şi eu şi tata. Sper că şi tu te simţi bine, ca şi mama. Neapole si Roma sunt două oraşe unde se doarme. Frumoasă scrisoare, nu-i aşa? Scrie-mi şi tu, nu fi atât de leneşă. Altfel ai să primeşti de la mine câteva bastoane. Ce plăcere! Am să-ţi sparg capul!... Aici se joacă o operă de Jommelli. E frumoasă, dar prea cizelată şi învechită pentru teatru. De Amicis cântă la Milano. Dansurile sunt insuportabil de pompoase... Regele are o reputaţie de stricat, ca toţi napoli-tanii... Regina e frumoasă şi simpatică..."

Pe drumul de întoarcere spre Roma, Leopold Mozart s-a rănit la un picior şi, cu toate că şi Wolfgang era foarte obosit, nu au rămas mult timp în acest mare oraş

şi au plecat la Bologna. Aici au locuit, între 10 august şi 27 septembrie 1770, într-o casă aflată pe proprietatea contelui Pallavicini, din apropierea oraşului. Timpul petrecut în acest oraş a fost folosit pentru continuarea studiilor clasice, sub îndrumarea lui Padre Martini, şi pentru compoziţie. Datorită râvnei depuse şi a învăţă-mintelor primite de la Padre Martini, Wolfgang a reuşit să treacă probele de admitere pentru a deveni membru al severei *Academii filarmonice* din Bologna. Proba de concurs a constituit-o antifonarul pe patru voci *Quaerite primum regnum Dei* (K.V.86), în stilul polifonic al lui Palestrina.

Primind libretul pentru opera comandată, *Mitridate, regele Pontului* (libret ce-i aparţinea poetului italian Cignasanti, după tragedia lui Racine), au pornit spre Milano, unde Wolfgang a terminat de compus muzica într-o lună.

„Dragă mamă, nu pot să scriu mult, că mă dor de-getele de cât am scris la recitative; roagă-te pentru mine, mamă, ca opera să reuşească şi ca noi să fim din nou împreună", mărturisea, din Milano, Wolferl, la 20 octombrie 1770.

Apoi au început repetiţiile, latura cea mai dificilă în ceea ce-1 privea pe Mozart. Cântăreţii care trebuia să interpreteze rolurile operei erau foarte pretenţioşi şi cereau mereu modificarea partiturii, pentru că aşa se obişnuia în acea epocă.

Rezultatul acestei colaborări, chinuitoare pentru Wolfgang, a fost marele succes repurtat pe scena Operei din Milano. Lucrarea a fost cântată de 30 de ori în sta-giunea 1770-1771, întrunind unanimele sufragii ale pu-blicului italian. La premiera din 26 decembrie 1770, aplauzele şi ovaţiile celor două mii de spectatori 1-au

1 \ |^^M^^H|H^H^^H|^^M^MH^^^MMHH^B||^^^^HM^^^^^^^^^H
_^^||jU^HHP)f^^M^P^ff^^9^9W^^w^'wWWP^^^^M^^^^^^^^^^^^^^^^^^^^^^^^^^^^^^^^H

copleşit pe adolescentul compozitor şi dirijor, care nu împlinise încă 15 ani, ieşit la rampă. „Eviva ii maestro, eviva ii maestro Mozart" se striga şi se aruncau flori pe scenă.

Opera, scrisă în conformitate cu gustul epocii, fapt care explică succesul lucrării, conţine şi unele elemente care apar ca făgăduinţe ale viitoarei melodici mozar-tiene.

Marele succes al lui *Mitridate* i-a adus o nouă comandă din partea teatrelor italiene.

La 4 ianuarie 1771, a dat un nou concert şi împreună cu Leopold a făcut o plimbare la Torino, unde l-a cunoscut pe celebrul Pugnani şi a vizitat Opera. Reîntorşi la Milano, s-au pregătit de plecare spre casă, dar au hotărât ca, în drum, să se oprească şi la Veneţia. Aveau o scrisoare de recomandare de la celebrul compozitor Hasse, care-l aprecia mult pe Mozart, către abatele Giovani Ortes, un om bogat şi pasionat de muzică. Intre altele, iată ce afirma Hasse în scrisoarea de recomandare:

„Tânărul Mozart este cu siguranţă o minune pentru vârsta lui şi eu ţin enorm la el. Tatăl, după cum mi-am dat seama, este mereu nemulţumit. Şi aici s-a plâns. II forţează pe fiul său până la epuizare şi face totul, parcă, pentru a-l distruge. Dar eu am o părere bună despre calităţile înnăscute ale băiatului şi sper că va rămâne neschimbat, în pofida laudelor pe care i le aduce tatăl său şi va putea realiza multe".

în Veneţia, Wolfgang a fost bine primit si s-a întâlnit cu multe personalităţi ale oraşului, mai ales din domeniul muzicii. Avea o gondolă la dispoziţia lui, cu care făcea dese plimbări pe canalele care-l încântau. Aproape în fiecare seară mergeau la operă, unde se

reprezantau lucrările clasicului Hasse, care se bucura, încă, de o mare stimă, dar şi lucrările lui Piccini şi Paesiello \ care întrupau noua tendinţă în muzică.

Inspirat de stilul operei bufe, Wolfgang a continuat să lucreze, dar, la 31 martie 1771, au plecat spre casă.

în ansamblul ei, călătoria fusese reuşită: onoruri, noi comenzi, succese în concerte, o operă montată la Milano...

Revenit la curtea arhiepiscopală din Salzburg, Wolfgang a continuat să compună, deoarece primise comenzi importante din Italia si de la Viena. Tot timpul cât a rămas în Salzburg, primăvara şi vara anului 1771, a lucrat, preocupat de a da o formă artistică superioară lucrărilor sale, însufleţit de învăţăturile şi impresiile acumulate în Italia. Cele patru simfonii create în acest răstimp trădează atât inspiraţia de sorginte italiană, cât şi pe cea germană.

De asemenea, în sonatele pentru orgă compuse în această perioadă se poate recunoaşte şi marea influenţă a lui Padre Martini, influenţă care se va manifesta şi mai târziu, între celebrul muzicolog itaiian şi Mozart menţinându-se o legătura trainică de-a lungul anilor. Iată conţinutul unei scrisori trimisă lui Padre Martini de către Mozart, în septembrie 1776:

„Mult venerate Părinte şi Maestru, preaiubite Maestre; veneraţia, stima şi respectul pe care niciodată nu am încetat să vi le port mă îndeamnă sa vă trimit si astăzi un modest eşantion din muzica mea, pe care doresc să-1 supun judecăţii dumneavoastră infailibile... Vă rog

1) Giovanni Paesiello (sau Paisiello) (1740-1816), compozitor italian, autor de opere *(Nina* sau *Nebună de dragoste).*

insistent să-mi comunicaţi părerea dumneavoastră, deschis şi fără rezerve..."

Supuse atâtor influenţe diferite, treptat, lucrările lui Mozart au devenit, totuşi, din ce în ce mai mozartiene.

A doua călătorie în Italia

La 31 august 1771, Leopold şi Wolfgang au plecat din nou în Italia, la Milano, pentru a asista la premiera lucrării lui Mozart *Ascanio in Alba* (K.V.lll), un balet care însoţea o serenadă (s-a păstrat doar partitura serenadei). Serenada teatrală gen de reprezentaţie drama-tico-muzical (Monteverdi ' a scris piese ilustre), a fost abordată de Mozart în *Ascanio in Alba,* cu multă naturaleţe, subiectul fiind apropiat firii adolescentului de atunci.

Lucrarea a fost compusă la Salzburg, la cererea contelui Firmian din Milano, care, într-o scrisoare, în numele împărătesei Măria Tereza, îi dădea sarcina să compună o cantată teatrală care trebuia reprezentată la Milano, cu ocazia căsătoriei arhiducelui Ferdinand. în acelaşi timp, împărăteasa îl alesese pe Hasse să compună o operă. Acesta a realizat opera *Ruggiero.* Cele două lucrări au fost reprezentate alternativ, dar serenada teatrală a lui Mozart s-a bucurat de mai mult succes decât opera lui Hasse. Pe lângă onorurile cuvenite, Wolfgang a primit şi un ceas de mare preţ, împodobit

1) Claudio Monteverdi, născut la Cremona (1567-1643), compozitor italian, autor al unor opere *(Orfeu, Arianna, întoarcerea lui Ulise, încoronarea Papei)* si a nouă cărţi de madrigale şi cantate.

cu diamante. De asemenea, tânărul muzician a primit o nouă comandă pentru o operă ce trebuia reprezentată la carnavalul de la Veneţia.

în perioada şederii la Milano, a luat naştere un *Divertisment în mi bemol major pentru suflători* (K.V.113), în care Mozart a introdus pentru prima oară clarinetul, pe care-l va folosi adesea, simţindu-l apropiat spiritului muzicii sale. Pentru academiile milaneze, Mozart a scris şi o *Simfonie în f a major* (K .V. 112).

Prezenţa celor doi, Leopold şi Wolfgang Mozart la Milano în acea perioadă, era legată si de speranţa ca arhiducele Ferdinand să-l ia în serviciul său pe Wolfgang. Arhiducele i-a cerut părerea mamei sale, împărăteasa Măria Tereza. Iată ce i-a răspuns împărăteasa fiului ei:

„Mă întrebi dacă poţi să-l primeşti pe tânărul salzburghez la curtea şi în serviciul tău. Răspunsul meu este că nu ai nevoie să-ţi încarci personalul cu compozitori sau cu oameni nefolositori. Dacă totuşi îţi face plăcere, nu vreau să te opresc să-l angajezi. Iţi dau însă sfatul: evită să acorzi titluri unor astfel de oameni aflaţi în slujba ta. Prezenţa lor te poate discredita, pentru că ei nu sunt altceva decât nişte cerşetori care bântuie prin lume cu muzica lor. Să ai în vedere că acesta (este vorba despre Mozart) are şi o familie numeroasă".

Speranţa lui Leopold de a-şi vedea fiul angajat la curtea din Milano s-a năruit în acest fel, deoarece arhiducele a renunţat la serviciile lui.

Mozart a rămas totuşi în Italia până în iarna anului 1771 şi a dat o serie de concerte, în această perioadă i s-a comunicat din Verona că *Academia filarmonică* locală l-a numit membru de onoare al acestui for muzical şi i-a acordat titlul de Maestru de capelă.

Cea de-a doua călătorie, cu câteva excepţii, nu i-a adus mari satisfacţii lui Wolfgang. Nu fusese angajat de arhiduce, nu concertase în săli mari de spectacol, nu beneficiase de trupe strălucite de operă.

La înapoierea la Salzburg, la 6 decembrie 1771, Mozart a primit o veste tristă. Chiar atunci murise protectorul său, prinţul Sigismund von Schrattenbach, cel care îl sprijinise mult, convins de deosebita valoare a micului muzician Mozart. Dispariţia lui a însemnat o mare lovitură pentru cariera lui Wolfgang, deoarece noul prinţ-arhiepiscop de Colloredo, era departe de a poseda calităţile predecesorului său. Prezenţa acestuia în fruntea principatului Salzburg i-a pricinuit multe necazuri, suferinţe şi umilinţe lui Wolfgang, pe durata şederii lui acolo.

Deocamdată, pentru a câştiga bunăvoinţa noului stăpân, Leopold 1-a îndemnat pe Wolfgang să compună o cantată cu caracter festiv. Ia astfel naştere serenada dramatică într-un act // *sogno di Scipione* (Visul lui Scipio). Serenada aceasta nu are valoarea altor lucrări compuse în perioada în care Wolfgang a rămas în oraşul natal, perioadă foarte fecundă din punct de vedere componistic. Au fost create autentice simfonii mozarti-ene — una dintre ele este *Simfonia în la major* (K.V.134), — care le egalau pe cele ale lui Haydn. Se poate spune că Wolfgang devenise un maestru în abordarea acestui gen.

Noul arhiepiscop 1-a menţinut în serviciul său în funcţia de concertmaistru al curţii, cu un salariu de 150 de florini, şi a aprobat concediile necesare lui Wolfgang şi tatălui său, ca să se poată deplasa, periodic, la Milano.

A treia călătorie în Italia

Călătoria spre Milano, unde trebuia să i se reprezinte o *opera seria,* intitulata *Ludo Silla* (K.V.135), a început la 24 octombrie 1772. Deşi opera era scrisă pe libretul italianului Giovanni de Gamerra, nu a marcat un succes, ea jucându-se în 1772 şi 1773 de numai douăzeci şi şase de ori. Opera nu a fost pe placul italienilor, din cauza accentelor prea pasionate şi prea sumbre. Din acest motiv, tânărul Mozart nu a mai primit nici o comandă din Italia. Leopold s-a îmbolnăvit de supărare, pentru că vedea cum i se năruie visul de cucerire a Italiei muzicale de către fiul sau. Destinul lui Wolfgang era să devină un compozitor german.

Din Italia, Mozart s-a întors acasă cu şase noi cvartete de coarde, denumite „cvartetele italiene" (K.V. 155-160).

Capitolul V

Adolescenta

and a revenit la Salzburg, în martie 1773, Mozart împlinise 17 ani. A rămas aici, în oraşul natal, până în 1777, dar, între timp, a făcut câteva scurte călătorii la Vi-ena si Munchen. Din anul în care s-a întors Wolfgang la Salzburg, conducătorul întregii regiuni devenise prinţul arhiepiscop de Col-loredo, cu puteri aproape discreţionare. Curtea lui, ca la majoritatea seniorilor timpului, avea un personal numeros, cu diferite atribuţii şi, printre alţii, existau şi muzicieni, încadraţi într-un cor sau într-o orchestră de cameră. Rolul acestora era de a cânta la slujbele religioase, oficiate de înaltul prelat, şi la eventualele recepţii organizate în palatul arhiepiscopal. Formaţia muzicală, destul de numeroasă, avea conducători (capelmaiştri), cu sarcina de a stabili programul, de a organiza repetiţiile, de a dirija

corul sau orchestra la diferitele reprezentaţii, în plus, ei îndeplineau şi rolul de compozitori, atunci când era nevoie.

Când Colloredo a preluat guvernarea regiunii, Leo-pold Mozart era conducătorul corului, iar Michael Haydn era dirijor.

Pe arhiepiscopul Colloredo nu-1 impresionau toate onorurile, titlurile şi distincţiile pe care Wolfgang le obţinuse în nenumăratele sale turnee, şi nici lucrările lui care se reprezentaseră cu atâta succes.

în opinia lui Colloredo, Mozart era un tânăr infatuat, căruia îi plăcea să se plimbe prin toată lumea şi sa compună după bunul său plac.

„S-a terminat cu concediile; aici, la Salzburg, îţi cer să faci treabă serioasă, numai după gustul şi placul meu. Mie nu-mi place muzica dumitale nouă, revoluţionară, mie îmi place şi îmi trebuie, pentru serbările mele, muzică dulce, armonioasă, muzică italiană. Să iei exemplu şi să compui aşa cum compune colegul dumitale, Michael Haydn. Asta-i muzica frumoasă care-mi place mie, e muzica necesară aici, pe care ţi-o cer şi pentru care te plătesc!"

Arhiepiscopul Colloredo nu era un om prost, dar se lăsa animat de o ură îndreptată spre cei pe care-i simţea superiori lui. Nu-i rămăseseră necunoscute succesele lui Wolfgang şi modul cum fusese primit la diferitele curţi regale sau imperiale din Franţa, Anglia, Germania sau Viena. Poate că tocmai acest lucru îl făcea să fie grosolan cu tânărul Mozart, care nu înţelegea să se încline în faţa unui om pe care-1 socotea inferior. Conflictul dintre cei doi se profila ca inevitabil si 1-a făcut pe Wolfgang să sufere, pentru că mândria lui era călcată în picioare. Dar stăpânul rămânea Colloredo şi în această calitate nu

pierdea nici un prilej să-1 umilească, tratându-1 ca pe un slujbaş oarecare de la curtea lui, slujbaş pe care-1 plătea *el* cu 150 de florini pe an. Si, totuşi, epoca despre care vorbim nu a fost câtuşi de puţin sterilă. In aceşti ani, Wolfgang s-a perfecţionat, a devenit un adevărat maestru, care continua să-şi extindă celebritatea în afara graniţelor Salzburgului, Vienei şi Miinchenului. Numeroase lucrări, foarte diversificate, au luat naştere acum. Si în toate, sonate, cvartete, divertismente, simfonii, domina elementul german.

Nu trebuie, însă, să se tragă de aici concluzia că tânărul muzician, obişnuit cu societatea încă de mic copil, ducea o viaţă retrasă, singura lui preocupare fiind muzica. Oraşul Salzburg, pe vremea arhiepiscopului Colloredo, era un oraş vesel. Se dădeau baluri mascate, multe trupe de teatru se opreau şi aici, se organizau concursuri de tir cu arcul. La toate, tânărul Wolfgang ţinea să participe, alături de nenumăraţii lui prieteni. Hagenauer, Haffner, Maier, von Barisani, von Rolinig, von Molk făceau parte din cercul lui de prieteni. Trebuie remarcat faptul că Michael Haydn, în pofida preocupărilor lor comune, nu se număra printre prietenii lui apropiaţi.

Dar Wolfgang se simţea atras cu precădere de societatea înaltă a Salzburgului. Printre nobilii pe care-i frecventa se aflau: prinţul Zeyll, care avea un castel pe malul unui Iac lângă Salzburg, şi care devenise pentru Wolfgang un protector entuziast; conţii Firmian, Wolfegg şi Kuhnburg; Leopold şi Sebastian Lodron manifestau pentru Mozart o mare simpatie, ca şi contesa Lutzow, soţia comandantului Salzburgului, pentru care Mozart a compus o simfonie.

în pragul maturităţii creatoare

Printre admiratorii lui, cea mai entuziastă se arăta contesa Antonia Lodron. Cele două fetiţe ale contesei, Luise şi Josepha, erau elevele lui Wolfgang, care se simţea în largul lui în castelul lor. într-adevăr, era mic de statură, slab şi palid, dar avea un minunat păr blond şi mâini frumoase de care era mândru. Se spune că Wolfgang era şi puţin îndrăgostit de Luise. Pentru cele două fete el a scris un *Concert pentru trei piane,* în care partea celei mici, Josepha, era foarte uşoara: n-a-vea, practic, nimic de făcut.

în această perioadă a compus o suită numită *Lodron'sche Nachtmusik,* care se ridică aproape la nivelul celebrei *Eine Kleine Nachtmusik* (K.V.525), de mai târziu, din 1787 — Mica serenadă în sol major — *pentru două viori, violă, violoncel si contrabas.*

începuse să-1 pasioneze din nou vioara şi cânta din ce în ce mai mult. Pentru a le interpreta chiar el, compusese lucrări pentru vioară, în special sonate.

Tatăl său îl considera un excelent violonist, după cum rezultă din rândurile de mai jos, extrase dintr-o scrisoare pe care i-a trimis-o lui Wolfgang: „Nici nu-ţi dai seama cât de bine cânţi Ia vioară. Dacă ai pune mai mult sentiment şi suflet în interpretare, ai putea uşor deveni primul violonist al Europei. O să asculţi, vai! destui violonişti foarte preţuiţi care-ţi vor inspira milă".

Mozart, fiind un violonist cu o educaţie muzicală extrem de serioasă, cunoştea toate tainele instrumentului şi ştia să pună în valoare sensibilitatea şi virtuozitatea

interpretului. Se consideră că puţine concerte au fost scrise „aşa de violonistic" ca acelea create de Mozart.

Concertele pentru vioară şi orchestră, scrise în perioada aprilie-octombrie 1775, sunt, de altfel, ultimele, pentru că, după ce a părăsit Salzburgul, în activitatea sa de compozitor-concertist s-a dedicat în exclusivitate pianului şi dirijatului. Concertele a căror autenticitate este garantată sunt K.V.207, 211, 216, 218, 219. *Concertul în mi bemol major* (K.V.268) este, în general, contestat de majoritatea cercetătorilor, deşi există voci (Saint-Foix) care acordă autenticitate părţii de vioară sau care-l apreciază ca pe o prelucrare târzie, după schiţe mozarti-ene. Un al şaptelea concert, în *re major* (K.V.271), se pare că a fost scris de Mozarî în 1777, dar forma care ni s-a transmis nu este strict autentică, ci un aranjament realizat în secolul următor.

Şi în alte lucrări ale lui Wolfgang din această perioadă, vioara are un rol principal. Este vorba de serenade şi divertismente destinate să fie cântate în saloane. Se remarcă dintre ele *Serenada „Haffner"* (K.V.250), compusă pentru căsătoria Elisabetei, fiica primarului din Salzburg. Dar nu numai vioara 1-a preocupat în această perioadă, pentru că, adeseori, Mozart se lăsa cucerit de pasiunea sa pentru instrumentele de suflat, drept pentru care a scris, printre altele, trei divertismente pentru suflători (K.V.213, 240, 252) şi *Serenadele pentru două orchestre de coarde şi corni* (K.V.286). încheind şirul concertelor pentru vioară, Woîfgang s-a dedicat din nou pianului şi a compus, în anii 1776 şi 1777, patru concerte pentru pian (K.V.238, 242 pentru trei piane, 246 şi 271). Ultimul, *Concertul nr. 9 în mi bemol major* (K.V.271), este cea mai importantă piesă de acest gen din toată producţia acelor ani. El a fost scris pentru o

pianista celebră franceză, domnişoara *Jeunehomme,* care a cântat la Salzburg, în anul 1777. Concertul îi poartă numele şi e unul din cele mai frumoase concerte ale lui Mozart, cu un larg andante nostalgic.

Nu neglijează nici genul ariei de concert, el compunând, în vara anului 1777, expresiva arie *Ah, Io pro-vedi* (K.V.272), pentru soprana Josepha Duschek, tânără şi drăguţă, de care Wolfgang se îndrăgostise. Mai târziu, Josepha, împreună cu soţul ei Franz, 1-a sprijinit mult la Praga, ea fiind o aprigă propagatoare a lucrărilor lui Mozart. Prietenia dintre ei, sinceră şi dezinteresată, a dăinuit mult timp.

*La flnta **giardiniera***

în aceşti ani petrecuţi la Salzburg, Mozart a compus poşte o sută de lucrări, printre care şi două opere. Prima, o operă bufă, scrisă în toamna anului 1774, fusese comandată de prinţul elector al Bavariei, Maxi-milian ffl, pentru carnavalul din 1775 şi, într-adevăr, a fost reprezentată pe 13 ianuarie la Miinchen. Numele ei este *Lafinta giardiniera* (Falsa grădinărită) (K.V.196) şi a fost compusă pe un libret scris în stilul obişnuit al comediei „dell arte". Deşi, din punct de vedere calitativ, departe de marile opere bufe de mai târziu, spiritele cultivate şi clarvăzătoare ale epocii au intuit în ea o prevestire a succeselor ce trebuia să vină. Astfel, poetul şi muzicianul Christian Daniel Schubart scria, în 1775: „Scântei ale geniului ţâşnesc ici şi colo, dar nu este încă focul sacru, calm şi liniştit, care înalta spre cer norii îmbălsămaţi. Dacă Mozart nu este cumva doar o

plantă crescută forţat în seră, va deveni unul din cei mai mari compozitori care au trăit vreodată".

Mozart primise, pentru a participa la premieră, un concediu de la arhiepiscopul Colloredo, care se afla şi el la Miinchen în acea perioadă, dar nu a asistat la spectacol, preferând să plece în ajun şi neîmpărtăşind succesul „slujbaşului" său. Era un alt semn al antipatiei pe care i-o inspira compozitorul.

După spectacol, la 14 ianuarie 1775, Mozart le scria celor de-acasă:

„Slavă Domnului, opera mea a văzut ieri 13 scena şi a reuşit atât de bine încât mi-e imposibil să-ţi descriu zarva ce s-a produs.

...După fiecare arie a urmat permanent o explozie tumultuoasă de aplauze şi strigăte de *viva maestro.* Alteţa sa prinţesa electoare şi prinţesa văduvă, care se afla chiar în faţa mea, mi-au spus şi ele *bravo...* După aceea, m-am dus cu tata într-o anumită cameră, prin care trebuia să treacă prinţul elector şi suita sa, şi am sărutat mâinile Alteţelor lor prinţului elector şi prinţesei şi ale altor Alteţe, care s-au arătat cu toţii plini de amabilitate..."

// *re pastore.* **O viaţă mondenă**

Cu toată antipatia pe care o avea pentru tânărul Mozart, arhiepiscopul Colloredo 1-a însărcinat să compună o operă ce urma să fie reprezentată cu ocazia vizitei pe care urma s-o facă cel mai tânăr fiu al Măriei Tereza, în aprilie 1775. Această nouă lucrare scenică, // *re pastore* (Regele Păstor) (K.V.208), reprezentata tot la Miinchen,

este o serenadă pastorală, în care invenţia muzicală a fost stânjenită de natura libretului. In lucrare, ariile au fost concepute în vechiul stil napolitan, stil pe care Mozart 1-a folosit şi în alte opere scrise mai târziu. Totuşi, aria de bravură *,,Aer tranquillo"* din // *re pas-tore* cu acompaniament de vioară ne încântă şi-n zilele noastre.

De asemenea, cele şase sonate pentru pian (K.V. 279-284), compuse la comanda baronului Durmitz din Miinchen, care însă a „uitat" să le plătească, figurează în toate culegerile de muzică pentru pian, stârnind şi astăzi admiraţia ascultătorilor şi contribuind la iniţierea tinerilor pianişti în cunoaşterea stilului mozartian.

Prezenţa lui Wolfgang în saloanele la modă din Salzburg devenise aproape permanentă, în special în salonul contesei Antonia Lodron. Dar invitaţiile erau a-cum adresate numai lui, pentru că sora sa Nannerl nu mai progresase, rămânând o bună maestră a pianului, însă numai atât. In plus, Leopold nu o suferea pe contesa Lodron. In numeroase scrisori trimise lui Wolfgang o califică drept ipocrită, falsă, afişând doar o amabilitate de faţadă. Dar tânărul Mozart nu se sinchisea de părerile tatălui său, căuta să fie cât mai des invitat şi devenise tot mai atent cu toaleta sa: jabou din dantelă, manşete fine, fracuri diferit colorate. Mama, deosebit de mândră de fiul ei, îl încuraja şi-1 îndruma în această direcţie.

Wolferl avea o fire veselă, era dornic de plăceri, pus mereu pe glumă. Analizând lucrările sale din a-ceasta perioadă, se poate observa, însă, ca, începând cu anul 1776, Mozart se dezgustase de muzica galantă.

1) Pasaj strălucitor al unei lucrări artistice.

Astfel, compoziţiile pe care le-a creat acum au căpătat un caracter religios. Este foarte posibil ca la aceasta să fi contribuit şi faptul că se îmbolnăvise, după cum îl arată, de altfel, si portretele comandate de Leopold în acea vreme.

Wolfgang este concediat de Colloredo

în 1776, Mozart i-a trimis lui Padre Martini la Bo-logna un motet [1] compus pentru marele elector al Ba-variei, rugându-l să-şi spună părerea, în continuare, constata: „Oh, de câte ori as fi dorit să fiu lângă dum-neavoastră pentru a vă vorbi deschis! Trăiesc într-o ţară în care muzica nu este la mare cinste; cu teatrul stăm rău: n-avem cântăreţi, ne lipsesc instrumentiştii..."

Leopold Mozart nu a dezarmat însă niciodată şi a luptat continuu pentru viitorul lui Wolferl. Scria, aduna recomandări şi bani, dându-şi seama că situaţia fiului său la Salzburg devenea tot mai incomodă, din cauza atitudinii ostile a arhiepiscopului şi a resentimentelor tânărului faţă de el. Dar, în ciuda tuturor străduinţelor lui, nu a reuşit să-i găsească un post de şef de orchestră la curţile Germaniei de Sud. S-a gândit atunci la Mel-chior Grimm, cel care-i ajutase atât de mult în prima lor vizită la Paris. Dornic de a-l vedea pe Wolfgang călătorind spre Paris în cele mai bune condiţii, a cumpărat şi o trăsură.

1) Compoziţie muzicală vocală, religioasă, polifonică, în care se suprapun, simultan, mai multe melodii de sine stătătoare, în jurul unui tenor.

Arhiepiscopul Colloredo, agasat de cererea de concediu adresată de cei doi Mozart, s-a hotărât, în primul moment, să-i concedieze pe amândoi, dar s-a răzgândit şi 1-a reţinut pe Leopold, pentru că îi era foarte util, iar pe Wolfgang 1-a concediat. A fost un moment greu pentru Leopold, întrucât era nevoit să rămână acasă, neputând risca să-si piardă şi el postul. Cunoscând firea deloc practică a lui Wolfgang, nu s-a îndurat să-1 lase să plece singur, şi a însărcinat-o pe buna dar firava doamnă Măria Mozart, mama copiilor, să-1 însoţească.

înainte de a porni în călătorie, tânărul muzician a scris un cântec de adio, magnific şi pios, *Santa Măria* (K.V.273).

Capitolul VI A **doua călătorie la Paris**

Prima etapă: Miinchen

olfgang se confrunta acum cu o sarcină grea: era şeful familiei care pornise spre Paris. In drum, a trimis o scrisoare acasă, din Wasserburg, la 23 septembrie 1777: „...nimic nu ne lipseşte, în afară de tata, dar aşa a vrut Dumnezeu. Dar totul se va aranja, până Ia urmă. Sper că tata o duce bine şi că este mulţumit ca şi mine. Acum sunt alt om, tată. Mă ocup de toate..." Uitase, însă, să ia cu el diplomele şi *şes lettres de creance.* Leopold i-a răspuns imediat, la 25 septembrie:

„Am primit cu mare plăcere, astăzi de dimineaţă, scrisoarea dragului Wolfgang... M-am stăpânit din toate puterile în momentul despărţirii să nu-mi arat durerea şi am uitat să-i dau fiului meu binecuvântarea paternă... Nannerl plângea din tot sufletul..."

Mai târziu, trimiţând „diplomele", a revenit asupra subiectului: „N-am putut să vă spun lucruri importante în momentul despărţirii, pentru că eram bolnav, zăpăcit, zdrobit şi foarte emoţionat..." A continuat, recomandân-du-i lui Wolfgang să nu piardă „diplomele".

Tatăl îl iubea mult mai mult pe Wolfgang decât pe Nannerl. Dovada o dă modul în care proceda în momentul în care cei doi copii se vindecau de vreo boală gravă. Pentru Wolferl cerea sa se facă trei slujbe la biserică, iar pentru Nannerl doar una. Si totuşi, ea va fi aceea care îl va sprijini la bătrâneţe, când va fi atât de necăjit.

Din Munchen, Wolfgang scria, la 26 septembrie: „Sunt în cea mai bună dispoziţie. Inima mea este u-şoară ca o pana, de când mă aflu departe de şicane. M-am şi îngrăşat..."

în altă scrisoare, Leopold îi vorbeşte de interesul pe care i-1 poartă contesa Lodron şi de supărarea contelui Firmian când a aflat de plecarea lui Wolfgang, pentru că plătise cu bani grei patru cai de călărie pe care i-ar fi făcut plăcere să-i pună la dispoziţia tânărului.

Mozart nu a avut succes la Munchen, pentru că la 29 septembrie scria acasă: „Nu cred că vom face mare lucru aici". In zadar prinţul Zeyll s-a străduit pe lângă electorul de B avaria, deoarece acesta a refuzat să-1 angajeze. Iată cum relatează Wolfgang, în aceeaşi scrisoare, scena întâlnirii cu prinţul elector: „...M-am dus la Curte, la ora 9. Acolo toţi erau în costume de vânătoare... Când prinţul elector a venit spre mine, i-am spus: — Alteţa voastră, permiteţi-mi să vă cad la picioare cu toată supunerea şi să vă ofer serviciile mele! — Aşadar, chiar ai părăsit definitiv Salzburgul? — Da, Alteţa

voastră. — Si motivul? Neînţelegeri? — Alteţa voastră, eu am vrut să mi se aprobe doar o călătorie, dar arhiepiscopul m-a refuzat şi astfel m-a silit să fac acest pas... Până acum am fost de trei ori în Italia. Acolo am scris trei opere şi am devenit membru al Academiei din Bologna, fiind nevoit să trec o probă pentru care mulţi maeştri au lucrat şi năduşit patru până la cinci ore, dar eu am tenninat-o într-o oră... Unica mea dorinţa este de a o servi pe Alteţa voastră, care este el însuşi un om deosebit... — Da, scumpul meu copil, dar îmi pare rău, nu am nici un loc liber. Asta a spus-o plecând..."

Contele Salern, directorul Operei, a fost de părere că, dacă Mozart ar fi rămas în Miinchen, lucrurile s-ar fi aranjat, cu toate că Mozart i se părea prea tânăr, prea necunoscut şi prea puţin italian.

Wolfgang ar fi vrut să rămână în Miinchen, având, totuşi, unele promisiuni, dar Leopold îl îndemna să se ducă în altă parte pentru a nu cheltui zadarnic banii.

La 11 octombrie 1777, a plecat din Miinchen împreună cu mama sa şi s-a îndreptat spre Augsburg.

A doua etapă: Augsburg

Din scrisorile pe care le-a trimis din Augsburg, rezultă clar că Mozart nu iubea acest oraş, deşi la început a fost entuziasmat. La 14 octombrie 1777, scria: „în nici un loc nu am fost copleşit de atâtea dovezi de consideraţie ca aici. Primul meu drum a fost la domnul primar Langenmantel... Acolo, am avut onoarea ca timp de trei sferturi de oră să cânt la un bun clavicord construit de Stein . Am improvizat, apoi am cântat Ia

1) Johann Andreas Stein (1728-1792), cunoscut constructor de piane şi orgi.

prima vista tot ce am găsit, între altele câteva bucăţi foarte drăguţe de un oarecare Edelman."

La 17 octombrie 1777, însă, scria: „...Pot să-ţi spun că daca n-aş fi avut aici un unchi \ o mătuşă atât de minunată şi o mică verişoară ′ atât de scumpă, m-ar fi măcinat tot atâtea regrete câte fire de păr am pe cap că am venit la Augsburg."

După o vizită la atelierele constructorului de piane Stein, îi scria, la 19 octombrie 1777, tatălui său:

„Vreau să-ţi scriu acum despre acele piane construite de Stein. Până n-am aflat mai multe despre sistemul de lucru al lui Stein, îmi plăceau cel mai mult pianele Spath. Acum trebuie să-mi îndrept preferinţele spre pianele lui Stein, căci ele pun surdina mult mai bine decât cele din Regensburg. După ce lovesc clapele, pot să las degetul pe clapă sau să-1 ridic; sunetul încetează imediat după ce s-a produs. Pot să fac ce vreau cu clapele; sunetul rămâne întotdeauna egal; nu distonează, nu se amplifică, nu slăbeşte, nu refuza să sune. într-un cuvânt: este în toate egal.

Este adevărat că Stein nu vinde un pian sub 3000 de guldeni; dar chiar şi-aşa, strădania şi priceperea sa nu sunt răsplătite. Instrumentele sale au asupra celorlalte avantajul că sunt executate cu ciocănele...

Când i-am spus lui Stein că mi-ar face plăcere să cânt la orga lui, deoarece orga rămâne pasiunea mea, s-a mirat teribil şi mi-a spus: — Ce, un om ca dumneata, un pianist atât de mare, vrea să cânte la un instrument la care nu găseşti nici *douceur,* nici *expression,* nici *piano,*

1) Prânz Alois Mozart (1727-1791), frate mai mic al lui Leopold.
2) Măria Anna Tekla Mozart (1758-1841).

nici *forte* şi care rămâne totdeauna la fel? — Toate acestea nu înseamnă nimic pentru mine. Orga este, totuşi, în ochii şi urechile mele, regina tuturor instrumentelor.

...Când am început să preludiez, faţa îi zâmbea. Apoi am cântat o fugă. — Nu mă mir că dumitale îţi place să cânţi la orgă, aşa interpretare mai zic şi eu!..."

Pentru verişoara sa, Măria Anna Tekla Mozart, Wolfgang a manifestat multă prietenie, a discutat îndelung cu ea în toată libertatea şi i-a scris despre aceasta şi tatălui său, care nu s-ar fi opus unei logodne între cei doi tineri. Dar, la această sugestie, Wolfgang a replicat că nu se poate căsători cu toate femeile cu care a discutat şi a glumit. Fata, însă, ţinea la el, şi, cu toată decepţia, i-a păstrat o prietenie dezinteresată, plină de devotament.

într-o altă scrisoare, din 24 octombrie 1777, trimisă din Augsburg, povestind tot despre fabricantul Stein, Wolfgang spunea: „Domnul Stein şi cu mine am discutat exact două ore despre acest subiect. Aproape că 1-am convertit. Acum îmi cere sfatul în toate direcţiile... După câte ştie el, nimeni n-a reuşit să mânuiască atât de bine pianele sale. Toţi se minunează că eu păstrez măsura. Ei nu pot înţelege că, în *tempo rubato* dintr-un *adagio,* mâna mea stângă rămâne complet independentă. La ei mâna stângă cedează..."

Succesele lui Mozart la Augsburg au fost minore, înainte de a pleca din oraş, în ajun, la 25 octombrie 1777, a dat un concert care i-a adus un venit net de 90 de florini. Leopold a scris o dare de seamă entuziastă despre concertul de la Augsburg, care a apărut în ziarul salzburghez *Machenbaurischen Zeitung.* A încheiat astfel articolul: „Mai mult nu s-ar putea spune".

La concert asistase si Melchior Grimm care tocmai sosise la Augsburg. Dar el nu a stat de vorbă după aceea cu Mozart, nu se ştie din ce motive, deşi ÎI apreciase atât de mult pe micuţul muzician Ia Paris. Intre timp, însă, Grimm fusese înnobilat, era acum baronul von Grimm şi probabil că snobismul, lipsa de caracter, dispreţul pentru rangul şi importanţa de atunci a lui Mozart îl determinaseră să-1 evite pe acest tânăr pe care, poate, îl considera chiar un muzician de provincie.

Mama şi fiul au plecat din Augsburg la 26 octombrie 1777, şi au rămas câteva zile la prinţul Ernst von Ottingen-Wallenstein, un mare meloman, care-şi avea curtea la castelul Hohenaltheim. Aici, Mozart 1-a cunoscut pe Ignaz von Becke, cel care se ocupa de muzică la curtea prinţului.

A treia etapă: Mannheim

în epoca în care Mozart a vizitat Mannheimul, oraşul număra 25.000 de locuitori. Prinţul Karl Theo-dor, care în anul următor, 1778, a devenit elector al Bavariei, era un suveran care iubea fastul, cheltuind mult pentru ştiinţe şi arte. De altfel, tot oraşul era îndrăgostit de literatură şi artă, aici găsindu-şi locul multe orchestre foarte bune, cu instrumentişti talentaţi. Şeful orchestrei, Christian Cannabich, om talentat şi cult, îl cunoscuse pe Wolfgang copil şi 1-a primit imediat foarte prietenos. Era la 31 octombrie 1777, a doua zi după ce sosise Mozart în Mannheim. Cannabich 1-a invitat pe Mozart Ia repetiţia generală a operei *Messia* a

lui Haendel. Opera, însă, nu a avut succes şi, de altfel, nu 1-a impresionat nici pe Mozart

In partea a doua a spectacolului era prevăzut un program de muzică religioasă compusă de abatele Vo-gler. Acesta era şi el Cavaler al „Pintenului de aur", ca şi Mozart, şi o personalitate muzicală deosebită la curtea din Mannheim. Profesor celebru, era, însă, un adversar declarat al lui Padre Martini, fiind în bune relaţii cu compozitorul Hasse din Veneţia. Unul din elevii săi avea să fie Cari Măria von Weber.

Spre decepţia lui Leopold Mozart, Wolfgang nu a căutat să intre în graţiile abatelui Vogler, din contră, influenţat de Cannabich şi de compozitorul vienez Holz-bauer, a luat poziţie contra abatelui care 1-ar fi putut ajuta mult pentru obţinerea unei situaţii la curtea din Mannheim.

într-o scrisoare trimisă tatălui său, Wolfgang, după ce a vorbit în termeni laudativi despre viaţa muzicală ce se desfăşura în acest oraş, a adăugat: „S-ar putea realiza o muzică frumoasă, dar n-aş avea curajul să prezint aici o misă scrisă de mine. De ce? Din cauza scurtimii? Nu, aici totul trebuie să fie scurt. Din cauza stilului bisericesc? Cu atât mai puţin. Aici, în situaţia actuală, se compune în special pentru instrumente. Nu-ţi poţi închipui ceva mai slab decât grupul de voci... Domnul vicecancelar al Capelei, Vogler, care a dirijat zilele trecute, e un adevărat farsor muzical, care-şi închipuie că poate orice, dar nu ştie mare lucru. Nimeni din orchestră nu-1 poate suferi..."

Tatăl 1-a îndemnat pe Wolfgang să-1 caute şi să intre în graţiile contelui intendent Savioli, dar la recepţia din 4 noiembrie 1777, dată de prinţ, acesta 1-a tratat cu oarecare dispreţ pe Mozart: „Se pare că ai cântat destul

de bine la pian", i-a spus. In schimb, două zile mai târziu, la un concert organizat la curtea electorului, acesta, ascultându-1, s-a declarat încântat si i-a acordat o audienţă pentru a doua zi. Mozart s-a oferit să scrie o operă pentru oraşul Mannheim şi prinţul a răspuns: „O s-o facem".

La 10 decembrie 1777, Wolfgang îi scria tatălui său: „Nu mai am nimic de aşteptat din partea prinţului elector. M-am dus alaltăieri la Academia de la curte pentru a primi un răspuns. Contele Savioli mă evită formal, eu, însă, i-am ieşit în cale. Când m-a văzut, a ridicat din umeri.

— Cum, i-am spus, n-am încă nici un răspuns? — Te rog să mă ierţi, a spus el, dar răspunsul este negativ. — Dar, i-am ripostat, prinţul ar fi putut să mi-o spună mai înainte. — Da, a zis, dar nu s-ar fi decis dacă nu 1-aş fi grăbit şi dacă nu 1-aş fi informat că dumneata eşti de atâta vreme aici şi că îţi cheltuieşti banii la hotel. — Asta mă jenează cel mai mult, i-am replicat eu. Nu-i frumos din partea lui; de altfel, domnule conte, (nu i se spune excelenţă) dumneavoastră vă sunt recunoscător că aţi fost atât de amabil cu mine şi vă rog ca, în numele meu, să-i mulţumiţi prinţului elector pentru această veste, care, deşi tardivă, este totuşi graţioasă, şi îl asigur că n-ar fi avut de regretat dacă m-ar fi angajat..."

în această perioadă, Mozart i-a dat lecţii unui ofiţer olandez, lecţii de „galanterie" (cum spune Wolfgang într-o scrisoare) şi de muzică, primind 4 ducaţi pentru 12 lecţii.

Mozart a cântat de câteva ori la curte, dar angajarea lui se amâna mereu, iar în loc de onorarii pentru concerte i s-a oferit un ceas. Mai avea cinci ceasuri!

Georg Friedrich Haendel (1685-1759)

Acasă, Leopold, cu gândul la banii cheltuiţi, aflând despre ceas, i-a scris: „Pentru numele lui Dumnezeu, trebuie să te strădui să obţii bani!... Trebuie să te preocupi şi să-1 convingi pe elector... dar şi să dai în oraş un concert la care să asiste marea nobilime."

Wolfgang nu prea voia să plece din Mannheim, pentru că aici legase multe prietenii, dădea lecţii gratuite favoritei prinţului, Augusta Wendling, căreia i-a dedicat cântece, pe care aceasta „le cântă deosebit de bine".

în acelaşi timp, a fost atras de fiica lui Cannabich, Rose, o pianistă bună, pentru care a scris o sonată: *Sonata pentru pian în re major* (K.V.309). „De trei zile am început s-o învăţ pe Mademoiselle Rose sonata. Azi am terminat primul *Allegro. Andanîele* o să ne dea mai mult de lucru, căci este plin de *expression* şi trebuie cântat cu grijă şi gust în părţile *forte* şi *piano,* după indicaţie. E o fată talentată şi învaţă foarte uşor... Sunt încredinţat că voi face din ea o bună pianistă..."

Rose Cannabich avea atunci numai şaisprezece ani!

Mai târziu, Wolfgang i-a trimis o parte din sonată şi lui Nannerl, *Allegro* şi *Andante,* fiind foarte încântat de ea. Leopold considera această sonată cam „ciudată", scrisa în gustul „manierist" din Mannheim, ceea ce era exagerat, deoarece lucrarea prezintă multe calităţi.

Viaţa lui Wolfgang în Mannheim se derula foarte plăcut, presărată cu petreceri şi multe distracţii. Iată ce-i scria el, tatălui său, la 14 noiembrie 1777: „Eu, Johan-nes Chrisosthomus Amadeus Wolfgangus Sigismundus Mozart, mă consider vinovat pentru ca alaltăieri, ieri, precum şi în alte daţi, am venit acasă pe la 12 noaptea, şi că, începând de la ora 10 şi până la ora arătată, acasă la Cannabich şi împreună cu el, cu soţia şi fiica lui, am comis de mai multe ori şi cu destulă uşurinţă versuri şi,

la drept vorbind, numai adevărate porcării... şi, desigur, în gând, cuvinte şi... dar nu şi în fapt... Trebuie să recunosc că asta îmi face mare plăcere..."

Prietenii lui, membri ai orchestrei din Mannheim, au devenit celebri mai ales pentru faptul că fiecăruia Mozart i-a dedicat o lucrare muzicală. „Eram într-o dispoziţie atât de buna, îi scria Wolfgang tatălui său, încât, într-o singură seară petrecută în mijlocul familiei Wend-ling, am compus o mulţime de lucrări. Drept recompensă, mi s-a dat voie să sărut doamnele..."

Pentru flautistul Wendling a scris *Concertul pentru flaut şi orchestră;* pentru cântăreaţa Dorothea Wendling % soţia flautistului, a compus o „arie" pe un text al lui Metastasio (K.V.486a); pentru fiica familiei Wendling a compus „două ariette" pe texte franceze („Oi-seaux, si tous Ies ans..." si „Dans un bois..."); pentru oboistul Ramm a compus un *Concert pentru oboi şi orchestră* etc.

In acelaşi timp, doamna Mozart era suferindă şi rămânea mereu singură, fiindu-i frig în camera în care locuia. Plângându-se de starea ei şi arătând cât de bine câştigă chiar cei mai proşti cântăreţi din Mannheim, adăuga în finalul unei scrisori: „Sperăm că Dumnezeu o să ne ajute şi că electorul ne va angaja; lucrurile merg însă foarte încet aici; trebuie să avem răbdare; trebuie să avem răbdare..."

Sărmana femeie, care şi-ar fi dorit să se afle în confortabila ei locuinţă din Salzburg, continua să aştepte singură, pentru că, foarte adesea, Wolfgang lipsea chiar şi câteva zile de acasă.

1) Dorothea Wendling şi Elisabeth Wendling erau cântăreţe excelente. Au cântat în opera *Idomeneu* la Mannheim.

în decembrie 1777, s-au mutat amândoi din hanul friguros într-o căsuţă, unde locuiau într-o cameră călduroasă, găzduiţi de un consilier local, care avea o fiică. în schimbul lecţiilor pe care le dădea fetei, camera le revenea aproape gratuit. Masa le era asigurată tot de lecţiile pe care le dădea Wolfgang.

în această perioadă, Mozart a elaborat trei cvartete pentru coarde si flaut, precum şi cele două concerte pentru flaut, instrument pe care Mozart îl iubea mai puţin, dar le-a compus la cererea unui negustor olandez bogat, cântăreţ diletant la flaut, numit De Jean.

Dintre aceste lucrări, cel mai cunoscut este *Concertul în re major.* Tema rondoului final a fost folosită ulterior într-una din ariile operei *Răpirea din serai.*

Familia Weber

La începutul anului 1778, s-a produs întâlnirea cu familia Weber care va juca un rol nefast în viaţa lui Mozart. Important pentru el acum era faptul că, murind de variolă electorul Bavariei, în locul lui a fost numit Karl Theodor, prinţul din Mannheim, care a plecat imediat la Munchen cu întreaga sa curte, însemna o mare pierdere pentru Mannheim.

Deşi tatăl sau îl îndemna în scrisori să părăsească Mannheimul pentru a se duce la Paris, Wolfgang, mereu naiv, mereu îndrăgostit de altă femeie, uitându-le pe biata lui verişoară, pe Rose Cannabich, căreia îi scrisese o sonată ce „semăna cu chipul ei" precum şi pe domnişoara Wendling, se îndrăgostise de tânăra de 15 ani, Aloysia Weber, fiica lui Fridolin Weber, unchiul marelui

Cari Măria von Weber . într-o scrisoare adresată tatălui sau la 17 ianuarie 1778, din Mannheim, Wolfgang pomenea pentru prima dată numele acestei familii, care va juca un rol atât de important în viaţa lui.

„Miercurea viitoare voi petrece câteva zile la Kir-cheim, la prinţesa d'Orange...

Voi primi cel puţin opt ludovici de aur; ştiind-o deosebit de amatoare de muzică, am pus să se copieze patru arii pentru ea şi îi voi oferi şi o simfonie, deoarece are o mică orchestră încântătoare şi dă concerte în fiecare zi. Copierea ariilor nu mă va costa mare lucru, întrucât se va ocupa de aceasta un oarecare domn *Weber,* care mă va însoţi acolo. El are o fată, care cântă excepţional, cu o voce frumoasă şi curată, la numai 15 ani... Tatăl ei este un neamţ de ispravă şi ştie să le dea copiilor o educaţie aleasă, din care cauză fata este persecutată. Weber are 6 copii: 5 fete şi un băiat...

Domnul Vogler a vrut neapărat să facă, aşa cum se cuvine, cunoştinţă cu mine. După ce m-a sâcâit mereu să mă duc la el, în cele din urmă şi-a învins orgoliul şi m-a vizitat el, primul."

Wolfgang a scris iar, la 4 februarie 1778:

„Pot să rămân aici cât vreau. Nici locuinţa şi nici masa nu mă costă nimic. In acest timp, domnul Weber va face demersurile necesare pentru a aranja un concert împreună...

...îmi place atât de mult această familie împovărată, încât nu doresc altceva decât s-o pot face fericită... Dacă asta se cade, atunci domnul Weber şi cele două fiice ale

1) Cari Măria von Weber (1786-1826). A compus operele *Freischiitz, Euryante, Oberon.* Unul din creatorii operei naţionale germane. Lucrări minunate pentru pian şi clarinet.

sale, împreună cu mine, vom avea onoarea să-i vizităm în trecere, timp de 14 zile, pe iubitul meu tată şi pe iubita mea soră. Sora mea va găsi în domnişoara Weber o prietenă şi o camaradă... Ea îmi interpretează ariile superb. **Te** rog să faci tot posibilul ca să putem pleca în Italia. Dumneata ştii: cea mai mare ambiţie a mea este să scriu opere..."

Mama lui Wolfgang a adăugat, în secret, un post-scriptum la această scrisoare, punându-1 în gardă pe Leopold asupra nestatorniciei băiatului, care se înflăcăra atât de uşor la fiecare nouă cunoştinţă, şi îl ruga să facă totul pentru a-1 determina pe Wolfgang să plece cât rnai curând la Paris.

Leopold a fost alarmat de scrisoarea fiului său şi de post-scriptumul soţiei sale. în scrisoarea din 12 februarie 1778, a căutat să-1 aducă, atât cât putea, cu picioarele pe pământ pe Wolfgang, arătându-i greutăţile pe care le are el, Leopold, pentru a-şi întreţine familia şi demonstrându-i că inima lui de copil îşi schimbă prea des sentimentele, în ceea ce o privea pe domnişoara Weber, pe care tânărul îndrăgostit voia s-o ducă în Italia să cânte, bătrânul Leopold i-a reamintit greutăţile pe care Ie întâmpină în mod obişnuit o cântăreaţă fără experienţă. Si Leopold a continuat: „Pleacă la Paris! Si asta cât mai repede! Asociază-te cu oameni de seamă! *Aut Caesar, aut nihil!* Numai ideea aceasta de a vedea Parisul ar trebui să te ferească de toate fanteziile efemere... Supără-mă, dacă poţi fi atât de crud! Fă-ţi un nume bun şi câştigă bani la Paris, apoi poţi, *dacă ai bani,* să te duci în Italia şi să primeşti comenzi pentru operele pe care vrei să le scrii... Atunci vei putea s-o propui şi pe domnişoara Weber."

Wolfgang i-a răspuns la 19 februarie 1778, cerân-du-şi scuze pentru pripeala lui, dar continuând s-o laude pe „micuţa" Aloysia Weber „care cântă de-ţi merge la inimă", mai ales de când o îndrumă el. „Mai întâi am trecut-o prin marea arie, la pasaje, pentru că este necesar, căci, dacă va ajunge în Italia, va trebui să interpreteze şi *arii de bravură.*[11]

Mai târziu, tot în februarie 1778, scria: „...Am stat şi am chibzuit bine ce as fi avut de făcut la Paris. Nu m-aş putea descurca cum trebuie decât având elevi, dar eu nu sunt născut pentru o astfel de muncă... Eu sunt compozitor şi născut să devin dirijor. Nu pot şi nu vreau să-mi îngrop astfel talentul meu de a compune, pe care Dumnezeu mi 1-a dăruit cu atâta bogăţie (pot să spun aceasta fără nici o trufie, căci o simt acum mai mult ca oricând)... Alt motiv este că nu ştiu sigur dacă prietenul nostru Grimm se găseşte acum la Paris. Dacă s-ar afla la Paris, aş putea să plec oricând cu diligenta, după ceilalţi."

Şeful familiei Weber, Fridolin, om de mare cultură, era licenţiat în drept şi teologie, dar nu profesase nici ca avocat şi nici ca preot, ci se ocupa de muzică, mergând pe urmele fratelui său Franz Anton von Weber, tatăl lui Cari Măria von Weber. Era sufleor la opera şi teatrul din Mannheim, basist şi copist de partituri muzicale. In această calitate, i-a copiat lui Wolfgang manuscrisele, trei concerte, două cvartete si sase sonate pentru pian, scrise de Mozart în cele patru luni petrecute la Mannheim, pentru a plăti într-un fel lecţiile pe care acesta le dădea fiicei lui, Aloysia. Tânăra era înaltă, graţioasă, cochetă si foarte ambiţioasă, şi se simţea sufocată şi nemulţumită de mediocritatea şi sărăcia casei părinteşti. Dragostea pe care i-a arătat-o Mozart la început a

magulit-o şi a considerat-o ca una din căile prin care putea să se perfecţioneze, datorită lecţiilor de muzică pe care le primea de la un muzician în curs de afirmare în Mannheim, cel puţin. Si apoi, pe partiturile copiate de Fridolin Weber, se aflau dedicaţiile care purtau numele ei, dedicaţii care puteau fi văzute şi citite.

Este înduioşător felul în care sensibilul Mozart îşi făcea cunoscută lumii dragostea şi fericirea, compunând, pe versurile lui Pietro Bonaventura Metastasio , aria atât de duioasă şi plină de simţăminte: *Non so d'onde viene quel îenere affetto* (Nu ştiu de unde-mi vine a-ceasta duioşie şi mulţumire) (K .V .294). Aria a fost cântată prima oară în februarie 1778, într-un concert public, chiar de frumoasa sa muză, Aloysia Weber.

Dragostea lui Wolfgang pentru Aloysia s-a materializat şi în marea *Misă în do minor* (primele două părţi, *Kyrie* şi *Graţios,* au fost scrise în iarna anului 1778).

Mozart a mers mai departe, si si-a mărturisit pasiunea chiar fiinţei iubite, cerând-o în căsătorie. Răspunsul fetei a fost ambiguu, dar Wolfgang 1-a luat drept un „da", considerându-se logodit, şi, într-o scrisoare din 25 februarie 1778, i-a declarat limpede şi categoric tatălui său hotărârea de a se căsători cu Aloysia Weber.

Leopold Mozart era informat de tot ce se petrecea la Mannheim, îl cunoştea şi-1 preţuia pe Fridolin Weber, dar nu avea o părere prea bună despre soţia şi fiicele lui. Ştia că în casă conducea soţia, Cecilia Weber, aspră, calculată, interesată, chiar intrigantă. La 5 martie 1778, îi scria lui Wolfgang, la Mannheim, o scrisoare caldă, în

1) Numele lui adevărat era Pietro Trappasi (1698-1782); poet şi libretist italian, autor de oratorii, cantate şi melodrame *(Olimpiada).*

Aloysia Weber, prima mare iubire a lui Wolfgang.

care căuta să-l convingă să amâne, pentru moment, a-cest mare pas: „...O căsătorie precipitată şi prematură te-ar sili să treci prin lume ca un anonim, un muzician oarecare. Calităţile tale, talentul tău te pregătesc şi te aleg însă ca pe un om sortit sa atingă culmi de artă şi de perfecţiune, ca pe un om de la care omenirea aşteaptă ceva deosebit. Calităţile tale te-au menit să fii un om de al cărui nume posteritatea se va ocupa, le va trece în cărţi şi în nemuritoarea istorie...

...Fiul meu, nu uita ca eşti un artist, un mare artist, şi mai ai încă un drum lung de parcurs. Nu uita, băiatul meu, că numai o căsnicie clădită pe piloni solizi materiali poate aduce fericirea aceleia faţa de care îţi asumi răspunderea de a o face soţia şi tovarăşa ta de viaţă. De aceea, te rog stăruitor: pleacă neîntârziat la Paris. Cucereşte prin muncă şi prin valoare gloria şi arunci, numai atunci, vei face ce vei crede de cuviinţa..." Scrisoarea a fost primită la 10 martie.

în tânărul Wolfgang s-a dat o luptă între simţământul datoriei faţă de tatăl său şi dragostea pentru frumoasa Aloysia şi, la 11 martie 1778, îi scria tatălui său: „Plec la Paris şi sper că veştile pe care le vei primi te vor satisface şi te vor bucura. Simt necontenit lângă mine două forţe care mă sprijină şi pe care mă bizui: blândeţea şi înţelepciunea ta şi, dacă-mi dai voie, încrederea pe care o am în neînsemnata mea persoană..."

Wolfgang a cedat deci la stăruinţele tatălui său şi, înfrângându-şi dorinţa de a rămâne alături de adorata sa Aloysia, s-a pregătit de plecare. El îi scria lui Leopold astfel:

„Am primit vestea din scrisoarea dumitale, cu multă bucurie, că bunul şi preaiubitul nostru prieten, baronul Grimm, se află la Paris. Imediat m-am si înţeles cu

vizitiul, care ne duce la Paris pentru 11 ludovici de aur cu propria noastră *chaise,* pe care a cumpărat-o de la noi cu 40 de guldeni..."

Plecând din Mannheim la 14 martie, împreună cu mama sa, Mozart a ajuns la Paris la 23 martie 1778.

Se spune că în comparaţie cu perioada petrecută la Salzburg în anii anteriori, sejurul de la Mannheim a fost destul de puţin fertil, concretizându-se mai ales prin muzică instrumentală, iar pasiunea pentru Aloysia Weber, cu excepţia magnificei arii *Non so d'onde viene...,* nu a produs nimic pentru voce. Din contră, Mozart îi cerea tatălui său să-i trimită melodiile compuse la Salzburg, pentru ca Aloysia să le cânte, iar Leopold i-a îndeplinit dorinţa, pentru a nu-şi face duşmani în familia Weber, convins fiind că Aloysia era cea care le solicita.

Din nou Parisul

Mozart nu mai era adolescentul care plecase din Salzburg cu şase luni înainte. Recentele lui experienţe, eşecurile, dragostea pentru Aloysia îl maturizaseră, îl făcuseră mai serios. In drumul spre Paris, cei doi Mozart, mama si fiul, au primit scrisori cu sfaturi şi chiar bani de la Leopold, acesta ştiind bine că erau foarte strâmtoraţi.

„Mă rog lui Dumnezeu ca Wolfgang să fie mai fericit la Paris... Norocul lui este că domnul baron von Grimm se află acolo. Să aibă încredere în el şi să nu-i iasă din cuvânt..."

Baronul Grimm îi scrisese însă lui Leopold că s-ar fi putut ca el să se afle în Rusia în acea perioadă şi, de

aceea, Leopold i-a pus în gardă pe cei doi că nu vor putea să locuiască la baron şi le-a recomandat o altă gazdă.

In sfârşit, la 23 martie 1778, la ora 4 după-amiază, cei doi călători au ajuns cu bine la Paris. A doua zi, Wolfgang îi scria tatălui său:

„Ieri, luni, 23 martie, la orele patru, mulţumită lui Dumnezeu, am ajuns cu bine. Am călătorit nouă zile şi jumătate... De când mă ştiu nu m-am plictisit atât!... înainte de plecare, a mai avut loc o audiţie la domnul Cannabich, unde s-a cântat concertul meu pentru trei piane. Domnişoara Rose Cannabich a cântat la primul, domnişoara Weber la al doilea şi domnişoara Pirron (Serarius, nimfa noastră domestică) la al treilea... Domnişoara Weber a interpretat două arii compuse de mine: *Aer tranquillo* din *Re pastore* şi noua arie *Non so d'onde viene..."*

Doamna Mozart nota şi ea: „Locuim în casa domnului Mayer... dar nu ştim, deocamdată, cât o să ne coste... Astăzi am fost la domnul baron von Grimm, dar el nu era acasă; i-am lăsat un bilet pentru a-l înştiinţa de venirea noastră."

Baronul Grimm nu cunoştea prea multe din lucrările recente ale lui Wolfgang şi i se părea că tânărul nu era suficient de bine înarmat pentru a se descurca în acest mare oraş. încercând, totuşi, să facă ceva pentru el, l-a recomandat doamnei de Chabot. Iată ce-i mărturisea Wolfgang, la l mai 1778, tatălui său, referitor la această recomandare:

„...Domnul Grimm mi-a înmânat o scrisoare pentru ducesa de Chabot şi m-am dus la ea. Din cele scrise acolo, urma să fiu recomandat ducesei de Bourbon (care era atunci la mănăstire). Doream să mă recunoască şi

să-şi reamintească de mine. De atunci au trecut opt zile fără nici cea mai neînsemnata ştire. Deoarece doamna de Chabot mă invitase la ea acum 8 zile, m-am ţinut de cuvânt şi m-am dus.

Am fost nevoit să aştept o jumătate de oră, într-o cameră mare, rece ca gheaţa, neîncălzită şi fără sobă. In sfârşit, apare si ducesa şi mă roagă, cu drăgălăşenie, să mă mulţumesc cu pianul de acolo din încăpere şi să-l încerc, celelalte nefiind utilizabile... I-am cerut să fiu condus într-o altă cameră unde să fie cel puţin o sobă încălzită. Singurul ei răspuns a fost: — *Oh, oui, Mon-sieur, vous avez raison.* Apoi s-a aşezat şi o oră întreagă a desenat cu nişte domni... Ferestrele şi uşile erau deschise şi mie îmi îngheţaseră mâinile, tot corpul, picioarele... Până la urmă, ca să nu mai lungesc vorba, am cântat la pianul acela jalnic şi mizer. Dar cel mai jignitor mi s-a părut că *Madame* şi toţi domnii ei nu şi-au întrerupt desenatul nici o clipă... în asemenea condiţii inadmisibile, mi-am pierdut răbdarea, începusem variaţiunile lui Fischer, le-am cântat pe jumătate şi m-am ridicat. Au izbucnit atunci într-o mulţime de elogii... Ducesa nu m-a lăsat să plec. A trebuit astfel să mai aştept o jumătate de oră până ce a sosit soţul ei. Acesta s-a aşezat lângă mine şi m-a ascultat cu toată atenţia şi eu... am cântat aşa cum ştiu eu să cânt dacă sunt în toane bune...

îmi scrieţi că este cuminte din parte-mi să fac vizite, pentru a-mi forma noi cunoştinţe şi pentru a le reînnoi pe cele vechi. Din păcate, este imposibil. De mers pe jos nu se poate; distanţele sunt prea mari, drumul prea murdar, încât nu pot descrie noroiul din Paris. De mergi cu trăsura, ai toate şansele să cheltuieşti, fără nici un folos, 4-5 livre pe zi, căci oamenii îţi adresează doar

complimente şi atâta tot... Francezii nu mai sunt la fel de politicoşi ca acum 15 ani. Par foarte grosolani. Si, în special, sunt îngrozitor de îngâmfaţi!..."

Aşadar, Wolfgang nu are noroc nici în mediile muzicale din Paris. A scris în zadar patru coruri pentru un *Miserere* de Ignaz Holzbauer, valoros compozitor liric german. S-a dovedit un eşec, deoarece cel mai bun din cele patru coruri a fost suprimat şi s-a neglijat să fie trimisă *Simfonia concertantă* „pariziana în re major" (K.V.297).

în 14 mai 1778, îi scria tatălui său că ducele de Guine, care „cântă la flaut incomparabil de bine" şi are o fată ce cânta „magnific" la harpă, 1-a angajat să-i dea fiicei lecţii de compoziţie. Se bucură şi spera că va primi în curând un libret pentru o operă, că va trebui să compună muzica unui balet şi că i se propune un post de organist la Versailles. Dar nu se realizează nimic, în scrisorile sale, mama se alătură fiului său, lăudându-1: „Wolfgang este din nou celebru si nu se poate spune cât este de iubit. Chiar înaite de a veni noi aici, domnul Wendling i-a creat o mare reputaţie... Este un adevărat prieten..." Dar tot ea adaugă: „Nu am obţinut nici un ban până la Paşte". Referindu-se şi la situaţia ei, biata doamnă Mozart mărturisea: „în privinţa vieţii mele, nu pot spune că este prea plăcută; stau tot timpul singură, ca o prizonieră, în camera mea care este atât de întunecoasă, căci dă într-o curticică, încât nu vezi toată ziua soarele şi o să ajung să uit să vorbesc... Domnul baron von Grimm a venit ieri să mă vadă şi ţi-a transmis să nu te nelinişteşti, totul o să se aranjeze, trebuie puţină răbdare, o să-ţi răspundă mai târziu la scrisoare, întrucât are multe de rezolvat deocamdată".

/Â

După trei luni însă, ducele de Guine renunţă la serviciile lui şi „uită" să-i plătească şi lecţiile de până atunci. Wolfgang 1-a rugat pe Grimm să-i amintească ducelui de această „datorie", precum şi faptul că nu i se plătise încă nici concertul comandat şi compus *(Concertul pentru flaut şi harpă în do major,* K.V.299).

Treptat, Mozart se ataşează tot mai mult de contele Suckingen, ministrul electorului palatin care este, după cum spune, „un bărbat încântător, amator pasionat de muzică si un adevărat cunoscător... I-am adus, pentru că mi-a cerut, noua simfonie pe care am terminat-o şi care va fi folosită la deschiderea *Concertului spiritual* de la *Fete-Dieu^'.*

Curând, cei doi Mozart, mama şi fiul, s-au mutat în strada Clery, în zona Montmartre. Doamna Mozart regreta, totuşi, vechea locuinţă, unde stăteau şi oameni care ştiau germana.

Dar tot acum, doi dintre prietenii lor din Mannheim, Wendling şi Raff, care se aflau în Paris, terminându-si turneul de concerte, s-au întors la Mannheim, tocmai când pentru Wolfgang începea o perioadă grea.

Totuşi, Mozart a obţinut, în sfârşit, un succes notabil, prin executarea, foarte aplaudată, a simfoniei sale la *Concertul spiritual.* Referitor la acest eveniment, Wolfgang îi scria tatălui său: „Am vorbit cu Piccini la acest *Concert spiritual.* Suntem foarte curtenitori unul faţă de celălalt când ne întâlnim. Dar nu mă ataşez nici de el şi nici de alţi compozitori. Eu am treburile mele, ei pe ale lor."

1) Ziua de joi, la 2 săptămâni după Rusalii. Joia Verde (la catolici).

De altfel, aceasta era politica impusă de Leopold, de a-1 izola pe Wolfgang şi de a-1 ţine departe de multe legături ce i-ar fi putut fi folositoare şi de a-1 priva de multe discuţii interesante, sfătuindu-1 să-1 privească pe oricare alt muzician ca pe un concurent.

Iată ce afirmă Leopold într-o scrisoare trimisă fiului său: „La Paris îl vei găsi pe domnul Grimm. Caută de-1 vizitează neîntârziat şi consultă-te cu el în orice privinţă. La Paris îl vei întâlni şi pe Gluck şi poate pe Piccini. E mai bine să-i ocoleşti, fa în aşa fel încât să-i frecventezi cât mai puţin. Nu te amesteca în treburi care nu te privesc. Pe de altă parte, cu persoanele sus puse, din aristocraţie, fii cât se poate de natural şi de rezervat... Te rog, încă o dată, fii mai puţin sincer şi exuberant, fii mai practic..."

Din această cauză, Mozart a rămas departe de cearta dintre gluckisti si piccinişti.

Gluck şi Piccini

In acea perioadă, Parisul muzical era împărţit în două tabere care se războiau cu înverşunare: *piccinistii si gluckiştii,* adică partizanii lui Piccini şi partizanii lui Gluck. Acesta din urmă preconiza importanta reformă a muzicii de operă, încercând să elibereze opera franceză de imixtiunea şi supremaţia celei italiene. Concepţia înviorătoare a lui Gluck nu privea numai forma operei, ci şi conţinutul ei, pe care îl adânceşte, îl apropie cât mai mult de realitatea trăirii omeneşti, în operele lui, deşi se întâlnesc subiecte şi personaje din mitologie, acestea sunt înzestrate cu un conţinut nou, corespunzător epocii

în care Gluck şi-a scris operele. Subiectele lucrărilor *Al-cesta, Armida* si *Ifigenia în Auliâa* dovedesc preocuparea amintită. „Când am început a scrie muzica pentru *Alcesta,* spunea Gluck, mi-am propus să o eliberez de toate acele abuzuri care, introduse de vanitatea rău înţeleasă a cântăreţilor sau de complezenţa exagerată a compozitorilor, desfigurează de multă vreme opera italiană, transformând-o într-un spectacol ridicol şi pictisi-tor... Am căutat simplitatea, am căutat să evit parada de dificultăţi ce dăunează clarităţii... Vocile, instrumentele trebuie să tindă spre un singur ţel: expresivitatea... Relaţia între cuvinte si cântec trebuie să fie atât de strânsă, încât poemul să nu para mai puţin croit pentru muzică decât muzica pentru un poem..."

Gluck a acordat corului un rol deosebit, acela de a fi purtătorul de cuvânt al poporului în acţiunea operei. Corul părăseşte, odată cu Gluck, atitudinea statică, de simplu acompaniator, atitudine pe care o avea în opera italiană. Corul devine dinamic, este învestit cu o elo-cinţă ce se alătură celei vocale şi instrumentale. Silind instrumentele să renunţe la pasivitate, Gluck atribuie orchestrei un limbaj instrumental amplu, începe, mai limpede spus, a simfoniza orchestra de operă.

Alături de Gluck mergea tânărul muzician Gretry [1], precum şi toţi cei ce vedeau cu ochi buni mişcarea care îndruma logic opera franceză spre sănătosul făgaş muzical naţional francez. Aceştia erau gluckiştii.

Tabăra opusă, cea care lupta împotriva lui Gluck si căuta să apere privilegiul câştigat la Paris de muzica

1) Andre Modest Gretry, compozitor din Liege (1741-1813). A excelat în opera comică *(Zemira si Azor, Richard tnimă-de-Leu).*

italiană de opera, era condusă de Piccini, care avea acoliţii lui, *piccinistii,* sprijiniţi, în special, de Grimm. Acesta câştigase de partea lui Piccini pe J J. Rousseau şi mai ales pe doamna du Barry, curtezana şi prietena bătrânului rege Ludovic XV.

Cele doua tabere cuprindeau, aşadar, tot Parisul şi se războiau cu toate armele. La „grande affaire", astfel era denumită lupta dintre *gluckişti* şi *piccinisti.* Până la urmă, însă, victoria a fost de partea *gluckiştilor,* căci întruchipau mai fidel linia proprie de dezvoltare a muzicii franceze.

Nori negri si ameninţători

^ > »

Wolfgang se simţea atras de Gluck ca şi regina Măria Antoaneta, de altfel, care a luat apărarea, cu multă energie, acestui compozitor şi, în orice caz, se pricepea mai bine la muzică decât baronul von Grimm. Această atracţie instinctivă a lui Mozart pentru Gluck i-a atras tânărului muzician dezaprobarea lui Grimm, mai ales că Wolfgang, uitând înţeleptele si prudentele sfaturi părinteşti, nu s-a stăpânit şi i-a spus răspicat lui Grimm că el nu putea fi decât alături de Gluck şi de curentul naţional în operă. Din pricina aceastei poziţii, atotputernicul Grimm a început să îl considere indezirabil, şi, în plus, Mozart manifesta şi o mândrie supărătoare.

Grimm îl aprecia mai rnult pe Leopold, care era mai maleabil şi mai supus.

De asemenea, pe Grimm îl deranja că un alt german, contele Suckingen, îi acorda lui Wolfgang protecţie

şi ospitalitate şi pentru aceasta a făcut tot ce-i stătea în putinţă ca să-l îndepărteze din Paris pe tânăr, ajungând până acolo încât a căutat să-l convingă pe Leopold să-l cheme acasă. Iată ce-i scria Grimm lui Leopold, la 13 august 1778, despre Wolfgang: „Este prea încrezător, prea puţin activ, prea uşor de atras, prea puţin preocupat de mijloacele care te conduc spre reuşită. Aici, pentru a răzbate, trebuie să fii şiret, întreprinzător, curajos. I-aş dori, pentru reuşita lui, să aibă doar jumătate din talentul pe care-l are".

Revenind Ia noua simfonie, executată la 18 iunie cu mare succes, iată ce mai scria Mozart: „Chiar la mijlocul primului allegro, există un pasaj despre care eram convins că o să placă: toţi spectatorii ascultau captivaţi, au aplaudat mult, iar eu ştiind, de când l-am scris, ce efect va produce, l-am repetat din nou, la sfârşit... S-a bisat... De bucurie, imediat ce s-a terminat simfonia, am mâncat o îngheţată bună..."

Doamna Mozart nu asistase la concert. Scrisoarea lui Wolfgang era datată 3 iulie 1778, chiar în ziua în care ea a murit. Wolfgang voia să-i obişnuiască pe tatăl său cu această idee, în vederea primirii acestei veşti dureroase, vorbindu-i în prima parte a scrisorii de boala bătrânei doamne, care, spera el, datorită îngrijirilor, se va vindeca.

în aceeaşi zi, el îi scria abatelui Bullinger la Salz-burg, anunţându-i moartea mamei, cu destule amănunte şi rugându-l să-l pregătească pe Leopold şi să-l susţină la aflarea tristei veşti.

„Aceasta a fost cea mai tristă zi din viaţa mea, scria el. Mama, scumpa mea mamă, nu mai este... A murit singură, fără ca eu să ştiu... Sunt atât de nefericit..."

Sonata în mi minor pentru vioară şi pian (K.V.304) a fost compusă trei zile mai târziu şi este impregnată de marea lui durere, oglindind starea sufletească de atunci a lui Wolfgang.

în afara acestei triste sonate, Mozart a mai scris, în vara anului 1778 la Paris, încă două sonate pentru vioară şi pian (K.V.305 şi 306).

Cele şapte sonate pentru pian şi vioară, create la Mannheim şi Paris în acel an, 1778, (K.V.296, 301, 302, 303, 304, 305 şi 306), reflectă bogata paletă de simţiri ale lui Mozart şi nesecatele sale resurse tehnice pentru exteriorizarea prin muzică a acestor impresionante simţăminte.

Abia la 9 iulie 1778, Wolfgang i-a scris tatălui său pentru a-i anunţa moartea doamnei Mozart, cerându-i iertare că n-avusese curajul să-i trimită această cumplită veste mai devreme, îi scria din noua lui locuinţă din casa doamnei d'Epinay şi a domnului von Grimm, unde ocupa o odăiţă.

Wolfgang reuşise să câştige destul de bine la Paris pentru a o putea întreţine pe mama sa şi pentru a rezista în faţa cheltuielilor necesare vieţii şi activităţii sale. Dar boala şi apoi înmormântarea mamei sale i-au secătuit toate resursele şi a fost nevoit să se mute, aşa cum am văzut, într-o cămăruţă la doamna d'Epinay şi la baronul von Grimm.

Cu timpul, însă, disensiunile dintre cei doi s-au a-dâncit şi aceasta a dus şi la hotărârea lui Wolfgang de a părăsi Parisul, în scrisoarea din 3 iulie 1778, către tatăl său, el scăpase o frază care-1 trăda: „Aţi băgat, desigur, de seamă, de mai mult timp, că nu-mi place aici — am destule motive..."

Si nici nu este de mirare. Până atunci se aflase în centrul atenţiei, fund peste tot apreciat de cunoscători, dar la Paris părea că se pusese o cortină între el si ceilalţi, cortină care nu lăsa să se vadă de ce este capabil, men-ţinându-1 într-o atmosferă de indiferenţă. Rareori, lucrările lui au stârnit interes. Este adevărat că Grimm îl considera talentat, dar Parisul nu ducea lipsă de talente, iar Grimm nu şi-a găsit timpul să-1 cultive pe Wolfgang, să-1 cunoască mai bine, preferând să-1 trimită, cu destulă brutalitate, înapoi în ţara lui.

Iată ce îi mărturiseşte Wolfgang tatălui său, din Paris, la 31 iulie 1778, referitor la Grimm: „Domnul Grimm mi-a spus, deunăzi: — Ce să-i scriu tatălui du-mitale? Ce te-ai hotărât? Rărnâi aici sau te întorci la Mannheim? într-adevăr, n-am putut să mă abţin să nu râd: — Ce să fac eu acum la Mannheim? Dacă n-aş fi venit niciodată la Paris... Dar aşa, dacă sunt aici, trebuie să încerc totul ca să reuşesc. — Da, a spus el, îmi vine greu să cred că vei face treabă bună aici. — De ce? Văd aici o mulţime de bieţi cârpaci care reuşesc, iar eu, cu talentul meu, nu-s în stare? Vă asigur că aş sta cu multă plăcere la Mannheim, doresc chiar foarte mult sa fiu în serviciu acolo, dar să mi se acorde cinstea şi re-putaţia cuvenite. Trebuie să merg la sigur, altfel nu fac nici un pas. — Dar, mi-a răspuns el, mi-e teamă că dumneata nu eşti destul de activ, nu alergi suficient. — Da, i-am spus, acesta este cel mai neplăcut lucru pentru mine la Paris..."

în acelaşi timp, maestrul de balet vienez Noverre, invitat la Paris de rege, a discutat în câteva rânduri cu Mozart şi i-a propus să scrie o operă cu titlul *Alexandru .şi Roxana,* propunere care, ţinând conî de marea lui dorinţă de a compune o operă, 1-a entuziasmat, şi le-a

pomenit despre ea şi celor de acasă. Din păcate, însă, Noverre nu avea puterea de a o face să fie reprezentată, iar Mozart, dându-şi seama de aceasta, nu a avut forţa necesară să se apuce de lucru, deşi prima jumătate a libretului fusese scrisă.

Pe de altă parte, Mozart îl bănuia pe Noverre că folosea opera ca pe o nadă pentru a-1 ţine în mână ca sa-i scrie muzica pentru baletul său *Leş Petits Riens*. Această fermecătoare suită de dansuri, *Mici nimicuri,* a fost reprezentată la 11 iunie 1778, dar semnată doar de Noverre. Curând, baletul a căzut în uitare. Din fericire, partitura a fost găsită în 1872, în biblioteca Operei din Paris.

Nu se cunosc, pentru că nu s-au păstrat, scrisorile trimise de Grimm lui Leopold în care, probabil, îl îndemna să-şi recheme copilul acasă. In Salzburg, Leopold Mozart se străduia să-i găsească un loc, tot la curtea arhiepiscopului Colloredo, atât de mult detestat de Wolfgang. Interesant este faptul că tatăl, uitând parcă de vechile dispute dintre fiul său şi atotputernicul arhiepiscop, 1-a minţit pe Wolfgang comunicându-i o schimbare în atitudinea stăpânului, care-1 reprimea în servici, dându-i un salariu mai mare şi câte concedii ar fi dorit. Curând, însă, 1-a anunţat că există un loc mai bun la Salzburg, unde va putea trăi bine, plătindu-şi şi datoriile făcute cu ocazia călătoriei. Problema banilor era nelipsită în scrisorile lui Leopold!

Corespondenţa dintre Leopold şi fiul său a continuat, primul stăruind ca fiul să părăsească Parisul, iar Wolfgang, care-şi schimbase, între timp, părerea, încapă-ţânându-se să rămână, în pofida tatălui său şi a lui Grimm care se coalizaseră contra lui.

Compozitorul Niccolo Piccmi (1728-1800)

Cei doi, Leopold şi Grimm, greşeau, pentru că, într-un oraş ca Parisul, nu-ţi poţi croi cu uşurinţă calea spre succes. Greşeau cu atât mai mult cu cât Mozart intrase într-o perioadă mai luminoasă, primind o comandă, după succesul simfoniei în re. Urma să scrie un oratoriu pentru *Concertele spirituale* care trebuia să se desfăşoare în iarna viitoare. De asemenea, era fericit că sosise la Paris Johann Christian Bach, cu care se împrietenise, odinioară, la Londra. Acum Wolfgang era oaspetele mareşalului de Noailles la Saint-Germain, scăpând, pentru o vreme, de tutela lui Grimm. într-o scrisoare din 27 august 1778, îi anunţa această noutate tatălui său.

în afara *Simfoniei în re major* (K .V .297), cunoscută sub denumirea de *Simfonia pariziană,* şi concepută după gustul rafinatului public parizian, concisă şi strălucitoare, Mozart a mai compus, la Paris, alte doua simfonii: *Simfonia concertantă în mi bemol major pentru oboi, clarinet, corn şi fagot,* scrisă imediat ce a sosit la Paris, la cererea importantului personaj Jean Le Gros — directorul „concertelor spirirtuale", — şi *Simfonia în si bemol major,* datată septembrie 1778 şi având caracterul şi forma unei uverturi.

La 8 septembrie 1778, la *Concertul Spiritual* s-a cântat *Simfonia concertantă în mi bemol major.* Sonatele sale erau pe punctul de a fi gravate. Printre ele, acea fermecătoare *Sonată în la minor* (K.V.310), *Sonata în mi minor pentru vioară si pian* (K .V .304) şi cea în *la major* (K.V.305).

La începutul lunii septembrie 1778, i se propusese lui Mozart angajarea ca organist la curtea de la Ver-sailles. Deşi nu era la înălţimea valorii şi personalităţii lui, însemna o posibilitate de asigurare a existenţei sale

materiale, stabilindu-1 astfel în Franţa. Mozart a refuzat oferta sub pretextul că această slujbă i-ar lua prea mult timp, stânjenindu-1 în creaţia artistică.

Sejurul lui la Paris se apropia de sfârşit, deoarece Leopold devenise categoric. Această stăruinţă îl supăra mult pe Wolfgang, influenţa nefastă a Iui Grimm con-trariindu-1. „Vă declar limpede că treburile mele aici merg mai bine, scria el acasă la 11 septembrie 1778, şi nu e cazul să precipităm lucrurile; *chi va plano va sano...* V-as spune direct că domnul Grimm este bun să conducă nişte copii şi că... dar nu, mai bine nu scriu nimic... Ba da, trebuie: să nu vă închipuiţi că omul ăsta este acelaşi de altădată; dacă n-ar fi doamna d'Epinay, n-aş locui în această casă... Regret doar că nu mai pot rămâne aici ca să-i dovedesc că n-am nevoie de el... şi că ştiu măcar atât cât Piccini al lui... V-aş fi mărturisit toate astea de mult timp, dacă nu m-aş fi temut că n-o să mă credeţi... dar, acum, nu pot să mai tac...

...Cea mai mare binefacere a sa constă din 15 *louis d'or* pe care mi i-a împrumutat cu târâita în timpul vieţii şi Ia moartea sărmanei mele mame. Poate că îi e frică să nu-i piardă? Dacă are vreo îndoială în această privinţă, merită într-adevăr un picior..."

Chiar şi tatăl şi-a dat seama, în sfârşit, de caracterul lui Grimm: „Ceea ce afirmi despre persoana respectivă nu mă surprinde în mod deosebit, deoarece scrisorile lui mi-au trezit, deja, unele bănuieli".

Trebuie spus, însă, că mai mulţi biografi ai lui Mozart i-au luat apărarea Iui Grimm, printre ei numărân-du-se şi Sainte-Beuve .

1) Charles Augustin Sainte-Beuve, scriitor francez (1804-1869). S-a preocupat şi de critică şi de istorie literară.

Wolfgang, sătul de stăruinţele tatălui său, a părăsit Parisul înainte de octombrie 1778, aşa cum îşi propusese. La 26 septembrie simţea nevoia să plece: „în ultimul moment, scria el, am vrut să-mi duc bagajele, nu la diligentă, ci la contele Suckingen şi să mai rămân câteva zile la Paris... Si aş fi făcut-o, pe onoarea mea, dacă nu m-aş fi gândit la dumneata, pentru ca n-aş vrea să-ţi produc nici o supărare."

La Strasbourg

Din comportamentul lui Mozart se remarcă limpede că nu avea de gând să se întoarcă prea repede la Salzburg. A rămas la Strasbourg un timp, a dat trei concerte care nu i-au adus nici un ban, dar nu se îndura să plece, deoarece gândul de a reveni la Salzburg îl îngrozea. La 15 octombrie 1778, îi scria, din Strasbourg, tatălui său: „...Trebuie să-ţi mărturisesc deschis că aş sosi cu inima mai uşoară la Salzburg, dacă nu aş şti că mă înham acolo în serviciu. Numai această idee îmi este insuportabilă... Pune-te în locul meu! La Salzburg nu ştiu ce sunt. Sunt acolo de toate şi, câteodată, absolut nimic. Nu pretind însă *chiar atât de mult* şi nici *atât de puţin,* ci numai ceva, acolo. Doar să fiu cât de cât cineva!... Mă bazez întru totul pe dumneata."

Tot din Strasbourg, Wolfgang scria: „După cum poţi constata, nu am părăsit încă Strasbourgul, ci am urmat sfatul domnului Franck şi al altor prieteni de aici. Dar mâine plec. In ultima mea scrisoare, pe care sper că ai primit-o, îţi povesteam că voi susţine sâmbătă, în ziua de 17, *un fel de mic* concert; trebuie să ştii că, aici, în

mwmniiiimwPuviii'ţi\tm%inwwi

privinţa concertelor e mai rău ca la Salzburg. Si concertul s-a terminat cu bine. Am cântat fără orchestră, numai eu singur, ca totuşi să nu pierd nimic; pe scurt, am încasat 3 *îouis d'or* întregi... Am vrut să plec imediat, dar am fost sfătuit să rămân până sâmbăta viitoare şi să dau un concert mare la teatru, în urma acestuia am încasat aceeaşi sumă, spre mirarea, supărarea şi ruşinea strasburghezilor... Am spus tuturor că o minte sănătoasă nu mi-ar fi permis să-mi imaginez că va veni aşa puţină lume. în acest caz, aş fi susţinut, cu plăcere, concertul gratis, numai pentru a avea mulţumirea să văd teatrul plin... Nu există nimic mai trist ca la o masă mare de 80 de tacâmuri să stea numai trei persoane... La multiplele rugăminţi ale domnilor Franck, de Beyer etc., am dat din nou un concert care mi-a adus... un *louis d'or...* Am cântat aici, în public, pe două din cele mai bune orgi ale lui Silbermann..."

O nouă oprire la Mannheim

Deşi Leopold i-a cerut să revină urgent la Salzburg, Wolfgang s-a dus, mai întâi, la Mannheim şi, pe 12 noiembrie 1778, i-a scris tatălui său: „Am posibilitatea de a câştiga aici 40 de *louis d'orl* Atâta doar ca va trebui să rămân o lună sau cel mult 6 săptămâni. Trupa Seyler, pe care sigur o cunoşti după renume, se află a-ici; director este domnul von Dalberg şi nu vrea să mă lase să plec decât după ce-i voi compune o „duodra-mă"... iar eu îmi doream de mult să scriu o astfel de dramă..."

Mannheimul părea părăsit, pustiu, de când prinţul elector Karl Theodor plecase la Mtinchen, luând cu el, odată cu întreaga curte, orchestra, muzicanţii, şi pe cântăreaţa Aloysia Weber, care se afla sub aripa ocrotitoare a prinţului. Datorită influenţei acestuia, fusese angajată soprană la teatrul din Miinchen şi locuia într-un frumos apartament din centrul oraşului.

In Mannheim, Wolfgang a locuit la doamna Can-nabich, unde a primit, la 29 noiembrie 1778, o scrisoare plină de mânie din partea lui Leopold, nemulţumit de legătura lui Wolfgang cu familia Weber şi de cheltuielile nesăbuite ale acestuia, care îl îndatoraseră mult si îl sărăciseră. In final, a adăugat o frază dureroasă: „Da, sper că, după ce mama ta a murit la Paris, n-ai vrea să ai şi moartea tatălui tău pe conştiinţă..."

Ulterior, Leopold i-a scris pe un ton mai moderat, dar a continuat să-şi arate nemulţumirea faţă de legătura lui cu familia Weber, cerându-i să vină grabnic acasă: „Aş vrea ca scrisoarea mea să nu te mai găsească la Mannheim... Sunt sătul de proiectele tale... Două lucruri te preocupă şi te împiedică să gândeşti normal. Primul şi cel mai important este dragostea ta pentru domnişoara Weber... Sper că vei pleca imediat, iar dacă nu, îi voi scrie doamnei Cannabich. Aş dori, dacă va vrea Dumnezeu, să mai trăiesc câţiva ani ca să-mi plătesc datoriile, după aceea n-ai decât să te dai cu capul de pereţi dacă ai chef: dar nu! Ai o inimă prea bună. Nu ai în tine răutate! Nu eşti decât uşuratic..."

Wolfgang i-a răspuns în decembrie 1778, asigu-rându-l că pleacă din Mannheim. A plecat, într-adevăr, dar s-a oprit la Kaiserheim, de unde i-a scris din nou tatălui său, exprimându-şi părerea de râu că a părăsit oraşul Mannheim. A rămas 20 de zile la Kaiserheim, la

un prelat imperial, cu care călătorise. De aici s-a îndreptat spre Miinchen, în compania aceluiaşi prelat, şi a ajuns chiar în ziua de Crăciun, mânat de dorinţa de a-şi revedea iubita, pe Aloysia. Spera din tot sufletul că va găsi un post în Miinchen, pentru a putea sa-i întoarcă spatele arhiepiscopului din Salzburg.

Primul drum 1-a făcut la apartamentul unde locuia Aloysia Weber. Aflând că ea avea spectacol chiar în acea seară, s-a grăbit să meargă la spectacol. A fost încântat de vocea tinerei soprane, la perfecţionarea căreia contribuise şi el. Vizita pe care i-a făcut-o, după spectacol, la cabină, 1-a adus însă cu picioarele pe pământ. A trebuit să aştepte ca mulţimea de admiratori să-şi termine de adresat omagiile, iar când i-a venit şi lui rândul, „primadonna" 1-a întâmpinat cu o răceală zdrobitoare. Un pretendent la mâna ei, fără nici o situaţie sigură, nu merita să fie menajat! I-a spus limpede că nu mai are nevoie de el şi că nici nu-1 mai iubeşte. Mai mult chiar, şi-a bătut joc de viitoarea lui uniformă roşie pe care va fi obligat s-o poarte, când va reintra în serviciul arhiepiscopului. Nici micul dar pe care i 1-a oferit, partitura ariei de concert *Popoli di Tessaglia* (K.V. 316), pregătită de mult de îndrăgostitul Wolfgang, nu a impresionat-o, mai ales că în stradă o aştepta trăsura prinţului Karl Theodor. A plecat ameţit, ţinând sub braţ pachetul cu scrisorile pe care i le trimisese iubitei sale Aloysia şi care acum îi fuseseră înapoiate.

Wolfgang a fost profund răvăşit, dar a reuşit să se domine. El i-a scris tatălui său la 29 decembrie 1778: „Sunt găzduit la domnul Becke ... Nu-ţi spun nimic de toate veştile pentru care voi avea fericirea şi bucuria să

1) Flautist la Miinchen şi prieten cu familia Mozart.

ţi le relatez personal, căci astăzi nu pot decât să plâng — am o inimă mult prea sensibilă..." Mai târziu, la 8 ianuarie 1779, scria iar: „N-a existat niciodată nici un alt motiv pentru lunga amânare a întoarcerii mele acasă — pentru mâhnirea pe care, în sfârşit, n-am putut s-o mai ascund, deoarece mi-am deschis toată inima faţă de prietenul meu Becke — decât această îndoială. Nu mă ştiu vinovat cu nimic ca să-mi fie teamă de reproşurile dumitale... îţi jur pe cinstea mea că nu pot să sufăr Salzburgul şi locuitorii lui (vorbesc de cei originari din Salzburg); limba lor, felul lor de a trăi îmi sunt cu totul insuportabile..."

La mijlocul lui ianuarie 1779 a plecat, totuşi, spre Salzburg, împreună cu verişoara lui. Drumul a decurs în mod plăcut, au glumit tot timpul, deşi inima lui sângera din cauza ingratitudinii domnişoarei Aloysia Weber.

Capitolul VII **Ani**

nefericiţi la Salzburg

In slujba arhiepiscopului **Goiloredo**

hiar a doua zi după sosirea în Salzburg, la 17 ianuarie 1779, a fost semnat decretul care-1 numea pe Wolfgang organist al curţii. Iată cererea lui Mozart, adresată atotputernicului arhiepiscop, în ianuarie 1779:

Alteţa voastră princiară!

Eminent Principe al Sfântului Imperiu Roman! Alteţa Voastră Princiară etc. a avut marea graţie de a mă angaja în înaltele Dumneavoastră servicii după moartea lui Cajetan Adlgasser. Rog deci cu supunere să binevoiţi a mă decreta organistul de Curte al Alteţei Voastre. Recomandându-mă în adâncă supunere pentru aceasta ca si pentru alte înalte favoruri si gratii.

Alteţei Voastre Princiare, Graţiosului Domnitor al Ţării mele, Stăpân şi Domn.

Preasupus si ascultător

Wolfgang Amadeus Mozart.

Salariul său era mai mare decât în trecut şi se precizase că nu era obligat să cânte la vioară. El trebuia sa cânte doar la orgă în zilele de sărbătoare şi să acompanieze cântecele, după propria lui inspiraţie. Pentru moment, arhiepiscopul nu se gândea sa-1 supună la noi umilinţe, dar trebuie subliniat că nu se observa nici o schimbare în caracterul arhiepiscopului, aşa cum îi scrisese Leopold fiului său cu scopul de a-1 atrage acasă. Wolfgang era, însă, ferm hotărât să se elibereze cu prima ocazie, dar, întrucât aceasta nu apărea, a trebuit să aibă răbdare, lucrând ca să-şi ajute tatăl să-şi plătească datoriile.

Viaţa din casa familiei Mozart nu se derula prea vesel. Nannerl, care avea acum treizeci de ani şi îşi creştea copilul rezultat dintr-o căsătorie nereuşită, luase locul doamnei Măria Mozart şi conducea gospodăria uitând complet de preocupările artistice din copilărie şi adolescenţă. Atât Mozart cât şi sora lui trăiau sub povara repetatelor decepţii şi neîmpliniri, într-o atmosferă apăsătoare, unde doar copilaşul Iui Nannerl mai aducea o notă de veselie.

între două lecţii particulare — pentru a-şi completa veniturile — Mozart scrie în aceste luni câteva lucrări remarcabile. Anii 1779-1781 au fost extrem de fecunzi, iar experienţa artistică ce o câştigase la Paris şi Man-nheim se manifesta acum în el din plin. Lucrările din această perioadă corespund numerelor de la 327 la 400 din catalogul lui Kochel (K.V.). In marea lor majoritate, lucrările sunt foarte valoroase.

Chiar dacă arhiepiscopul înclina pentru muzica religioasă, Mozart a compus şi alt fel de muzică: *Simfoniile 33* şi *34* (în *si bemol major,* K.V.319 si în *do major,* K.V.318), *Simfonia concertantă pentru vioară şi viola*

o

S

-3

HS

(K.V. 364), *Concertul m mi bemol major pentru doua piane şi orchestră* (K .V .365), *Divertismentul în re major pentru orchestră de coarde* şi *Sonata în si bemol major pentru pian si vioară* (K.V.378).

în urma stăruinţelor prietenilor săi din Mannheim, electorul din Munchen i-a comandat, în 1780, o mare operă pentru carnavalul din 1781. Fusese aleasă o veche tragedie franceză, care urma să fie adaptată de abatele Giambattista Varesco, poet slab de la curtea din Salz-burg. Titlul viitoarei opere era *Idomeneu.*

' Opera *Idomeneu*

Subiectul operei i se părea generos lui Mozart: *După căderea Troiei, Idomeneu, regele din Creta, a plecat spre casă, dar pe mare a făcut nenumărate ocoluri si a trecut prin multe furtuni. Pe corabie se aflau prizonieri troieni, printre care şi Ilia, fiica lui Priam, regele Troiei. In acest timp, în Creta, Electra, care se refugiase aici după uciderea mamei sale, se îndrăgostise de fiul lui Idomeneu, îdamante. în insulă fusese adusă vestea de către devotatul Arbace că Idomeneu pierise într-o furtună. Dar Idomeneu se salvase, pentru că îi jurase lui Neptun că îi va sacrifica prima fiinţă umană pe care o va întâlni pe ţărm, dacă scapă cu viaţă. Primul care i-a ieşit în cale la ţărm a fost fiul său, îdamante. Pentru a nu-si îndeplini făgăduiala faţă de zeu, Idomeneu hotărăşte să-l trimită pe îdamante în Argos, ca rege, împreună cu Electra, deşi Ilia l-a rugat să n-o facă.*

Odată cu o furtună puternică, apare un monstru marin, speriindu-i pe cretani. Marele Preot îi cere lui îdomeneu să-şi îndeplinească jurământul făcut zeului, solicitând să-i spună numele celui ce va trebui sacrificat. Arbace anunţă că îdamanîe a ucis monstrul. Sacrificiul însă trebuia făcut, în clipa în care îdomeneu urma să-l înjunghie pe îdamanîe, s-a auzit oracolul lui Neptun care-i cerea lui îdomeneu să renunţe la tron în favoarea lui îdamanîe, care va domni împreună cu Ilia. Electra blesteamă si fuge. Idamante este încoronat în mijlocul corului si dansatorilor.

Mozart a început lucrul şi, în câteva săptămâni, o-pera *îdomeneu* (K.V.366) a fost gata pentru repetiţii.

Arhiepiscopul, din respect pentru curtea de la Miin-chen, n-a îndrăznit să-l oprească pe Mozart şi i-a acordat, în decembrie 1780, un concediu de şase săptămâni, care, ulterior, la intervenţia lui Leopold, a fost prelungit. La 5 noiembrie 1780, Mozart a plecat la Miinchen cu opera terminată, pentru a asista la repetiţii. Se ştie că Leopold 1-a ajutat mult cu sugestii referitoare la detaliile textului, dar, când era vorba de muzică, nu avea nimeni voie să se amestece, nici tatăl său, nici viitorii interpreţi cu care s-a întâlnit la Miinchen. Printre ei se afla Anton Raff (1714-1797), un vechi prieten al familiei Mozart, care trebuia să joace rolul principal şi care, în vârstă de 66 de ani, îi dădea mult de furcă lui Wolfgang.

în 15 noiembrie 1780, el îi scria din Munchen tatălui său: „...Am încă o modificare din vina lui Raff. Are dreptate, însă, şi chiar de n-ar avea, tot ar trebui să-i fac într-un fel pe plac, de dragul părului lui cărunt... în fine, omul e bătrân, nu se mai poate prezenta cu o arie ca aceea din actul al doilea, *Fuor del mar ho un mare in seno...* Deoarece nu are nici o arie în actul trei,

şi-a dorit să cânte după ultimul său discurs, *O, Creta fortunata! O, mă f elicei,* deci, în locul cvartetului, o arie frumoasă. Si în acest fel cade şi de aici o bucata de prisos, iar actul trei va produce mult mai multă impresie... Si Lisei Wendling şi-a cântat cele două arii de • vreo şase ori, în întregime, si e foarte mulţumită. Am auzit prin terţe persoane că cele două Wendling au lăudat foarte mult ariile ce le revin.

însă pe *molîo amato castrato* del Prato trebuie să-1 învăţ întreaga operă. Nu e capabil să-şi facă intrarea într-o arie cât de cât pretenţioasă! Si ce voce inegală are! E angajat numai pentru un an, şi dacă se termină... contele Seeau ia pe altul..."

La l decembrie 1780, i-a scris tatălui său despre cum s-a desfăşurat prima repetiţie: „Prima repetiţie a reuşit excepţional de bine. Au fost în total numai 6 viori, dar toate instrumentele de suflat cuvenite... în opt zile vrem să facem o a doua repetiţie. Atunci vom avea pentru actul I 12 violonişti, iar apoi va fi repetat actul H. Nu pot să-ţi spun cât a fost toată lumea de bucuroasă şi de uimită..."

Mozart s-a plâns tatălui său, în scrisoarea din 27 decembrie, de calitatea unor interpreţi ai operei: „...Pentru cele două scene care trebuie scurtate nu am propus nimic, ci mi-am dat numai consimţământul. Şi de ce am fost de acord? Deoarece Raff şi del Prato cântă acest recitativ într-un mod cu totul monoton si sunt cei mai mizerabili actori pe care i-a văzut vreodată scena... Ultima repetiţie a fost superbă si a avut loc la curte, într-o sală mare. A fost prezent şi principele elector... După

1) Vicenzo del Prato (1756-1828), care trebuia să cânte rolul lui Idamante, fiul lui Idomeneu.

primul act, principele elector mi-a strigat tare „bravo" şi când m-am dus să-i sărut mâna, a spus: — Această operă va fi încântătoare, îţi va face, desigur, cinste... După aceea, şi-a exprimat iarăşi mulţumirea în modul cel mai prietenos şi spunea râzând: — Nu poţi crede că un cap atât de mic conţine ceva aşa de mare!"

Mozart ar fi dorit ca în această operă să cânte şi Aloysia Weber, dar aceasta plecase din Miinchen la Vi-ena, unde, datorită noului ei protector, contele Hardaek, fusese angajată la Operă şi se instalase în capitală împreună cu întreaga familie.

în Salzburg, vestea pregătirii noii opere a lui Wolf-gang făcuse senzaţie şi multa lume se pregătea să meargă la premieră, la Miinchen. Printre ei se aflau Leopold şi Nannerl, care au plecat la 25 ianuarie 1781, Mozart tatăl nemaifiind nevoit să-i ceară permisiunea arhiepiscopului, acesta aflându-se, cu întreaga Curte, la Viena.

Premiera a avut loc la 29 ianuarie şi, se pare, s-a bucurat de cel mai mare succes. Prezenţa lui Leopold la Miinchen a făcut să înceteze corespondenţa dintre tată şi fiu, privându-ne, astfel, de o serie de informaţii interesante din singura sursă care ne stă la îndemână: scrisorile.

Wolfgang devenise răsfăţatul oraşului care-1 iubea şi care 1-a sărbătorit. El a participat la carnavalul din Miinchen şi s-a distrat de minune, după cum rezultă dintr-o scrisoare trimisă tatălui său, în care îşi exprima bucuria reuşitei după munca uriaşă depusă în timpul repetiţiilor. Plecase pentru şase săptămâni din Salzburg, dar stătuse patru luni. Atunci a primit un ordin categoric din partea arhiepiscopului să vină urgent la Viena, unde era aşteptat. Acolo se afla arhiepiscopul cu suita lui si cu cei mai buni muzicieni, deoarece în Viena, după

moartea împărătesei Măria Tereza, viaţa muzicală se desfăşura şi mai intens. Bucuros că scapă, deocamdată, de Salzburg, s-a grăbit să se îndrepte spre capitala imperiului, oprindu-se în drum la Salzburg, pentru a-i saluta pe ai săi. In privinţa operei *Idomeneu,* succesul a rămas doar local şi, curând, a fost scoasă din repertoriu. Ascultând-o la premieră, Wolfgang a descoperit o sene de defecte ale libretului, căruia, mai târziu, la Viena, i-a adus modificări cu ocazia reluării la Palatul Auersperg, în 1786.

în februarie 1781, critica abia dacă a pomenit despre această operă. Iată ce scria un cronicar miinch-enez, într-unul din ziare: „La 29 luna trecută, s-a reprezentat opera *Idomeneu,* pentru prima oară la noua Operă din oraş. Compozitorul, muzica şi libretul provin din Salzburg. La reprezentare s-a remarcat excelentul decor al portului şi cel al templului lui Neptun, capodopere... ale domnului consilier Lorenzo Quaglio..." Se observă ca nici nu era pomenit numele autorului operei şi nu se menţiona nici o vorbă despre calitatea excepţională a acestei lucrări, despre minunatele ei coruri demne de un Gluck, ariile Iliei, ale lui Idamante sau ale Electrei... Nu se puteau pune alături de decoruri, capodopere ale consilierului Lorenzo Quaglio!

După terminarea operei *Idomeneu,* Mozart a scris, probabil, *Kyrie în re minor* (K.V.341) pentru patru voci acompaniate de orchestră de coarde şi suflători. De asemenea, a compus, înainte de martie 1781, *Serenada* (K.V.361) şi *scena si aria pentru soprană* (K.V.369), pentru contesa de Baumgartner, prietenă apropiată a prinţului elector.

Capitolul VIII

Viena

Wolfgang îl părăseşte pe Colloredo

ozart a sosit la Viena cu poştalionul, *singur de tot,* după cum spunea într-o scrisoare adresată tatălui său. A fost găzduit în a-ceeaşi casă cu arhiepiscopul, dar mânca la aceeaşi masă cu valeţii, cofetarul şi cei doi bucătari... („Am cel puţin cinstea de a fi plasat înaintea celor doi bucătari...") Tot mai indignat de comportamentul arhiepiscopului, Wolfgang îi mărturisea tatălui său: „Domnul arhiepiscop are bunătatea să se glorifice cu oamenii cărora le răpeşte meritele, dar nici măcar nu-i plăteşte... Acum aştept să vad dacă primesc ceva; daca nu primesc nimic, mă duc la arhiepiscop şi îi spun în faţă că, dacă nu vrea să mai câştig câte ceva, să mă plătească el, ca să nu fiu obligat să trăiesc numai din salariu."

La 24 martie 1781, scria din nou: „...Acum, scopul principal pe care-l urmăresc aici este să ajung într-un fel onorabil la împărat, căci vreau cu tot dinadinsul *să mă cunoască.* Am mare poftă să-i trec în revistă opera mea şi, pe urmă, să-i cânt frumos nişte fugi, căci aceasta este plăcerea lui... Cât de bucuros aş fi de un concert public, după cum e obiceiul! Dar nu mi se va permite, asta o ştiu sigur." A urmat o serie de scrisori în care îi povesteşte tatălui său succesele obţinute cu unele concerte, tonul său în venin ându-se tot mai mult, vorbind despre arhiepiscop.

„Sunt încă plin de venin!... Mi-am pus atâta timp răbdarea la încercare până când, în sfârşit, mi-am pier-dut-o. Nu mai am nefericirea de a fi în servicii salzbur-gice. Azi a fost ziua cea mai fericită pentru mine... De două ori mi-a aruncat acest... nici nu ştiu cum să-i spun, cele mai mari grosolănii şi măgării în faţă... M-a făcut mişel, individ ticălos, mi-a spus să plec, şi eu, eu am suportat totul... Când am intrat la el, primul lucru a fost: — Ah! Când pleci, băiete? Eu: — Am vrut să plec în noaptea asta, însă locul era deja ocupat. Atunci a continuat pe nerăsuflate: că sunt omul cel mai desfrânat pe care-l cunoaşte, că nimeni nu-l serveşte aşa de prost ca mine şi că mă sfătuieşte să plec chiar azi, altfel scrie acasă să mi se oprească salariul... Am ascultat totul calm; m-a minţit în faţă ca aş avea un salariu de 600 de guldeni; m-a făcut derbedeu, păduchios, ticălos... In sfârşit, când sângele a început să-rru fiarbă tare, i-am spus: — Deci, înalt Prea Sfinţia Voastră nu e mulţumită de mine? — Cum, vrei să mă ameninţi, caraghiosule? Uite uşa, ieşi, nu mai vreau să am de-a face cu un asemenea nemernic. Iar eu i-am replicat: — Nici eu cu dumneavoastră. — Atunci pleacă! Si eu, plecând: —

Dar să rămână aşa! — Mâine o s-o primeşti în scris... Nu-ţi face griji, tată; sunt atât de sigur de mine aici că aş fi demisionat şi fără cel mai mic motiv... Vă voi trimite bani cu viitoarea trăsură a poştei, ca să vă dovedesc că nu duc lipsă de ei aici... Dacă arhiepiscopul ţi-ar arăta cea mai mică impertinenţă, vino imediat, împreună cu sora mea, la mine, la Viena. Putem să trăim toţi trei, de asta vă asigur... dar mi-ar părea bine dacă aţi putea să mai rezistaţi acolo un an... Nu mai vreau să ştiu de Salzburg, iar pe arhiepiscop îl urăsc până la turbare..."

Această scrisoare a fost scrisă în casa familiei Weber din Viena.

în 19 mai 1781, Wolfgang i-a răspuns tatălui său la o scrisoare pe care acesta i-a trimis-o şi în care, probabil, îi spunea că n-a aprobat niciodată despărţirea, la Viena, de arhiepiscop.

„Nici nu ştiu cu ce să încep, dragul meu tată, pentru că nu-mi pot încă reveni din uimire... Trebuie să mărturisesc că nu-1 recunosc pe tatăl meu din nici o literă a scrisorii dumitale... Cu demisia mea depusă la Viena nu vrei să fii de acord, întreaga Viena ştie că am plecat de la arhiepiscop; şi mai ştie şi motivul!... Şi eu să dovedesc în public contrariul? Să devin eu un porc de câine, iar arhiepiscopul un prinţ cumsecade?"

Tatăl său însă nu-1 credea şi-1 îndemna să revină asupra demisiei. La începutul lui iunie 1781, Wolfgang i-a scris din nou: „Alaltăieri, contele Arco mi-a trimis vorbă sa vin la ora 12 la el... Am fost punctual... La cuvintele sale, aparent adevărate, i-am răspuns cu tot calmul, cu toată politeţea... adevărul adevărat". Discuţia cu contele Arco nu a dus la nimic, deşi se putea observa că arhiepiscopului îi părea rău să piardă un

asemenea talent ca Wolfgang. Acesta a rezistat, însă, presiunilor lui Leopold, pentru că ştia că, mai devreme sau mai târziu, tot acolo va ajunge: la demisie. El avea atunci 25 de ani şi era hotărât să se elibereze atât de tutela arhiepiscopului, cât şi de cea a tatălui său, deşi îşi dădea seama că oricând putea sa apeleze, dacă va avea nevoie, la părintele său.

Mozart a locuit în acea perioadă de început Ia familia Weber, până în septembrie 1781. Bătrânul Fri-dolin Weber murise, Aloysia se căsătorise cu actorul Joseph Lange şi mama închiria camere. In casa mai erau trei fete de măritat, cu care el glumea şi discuta adesea.

Scrisorile din această epocă nu conţin nici un cuvânt elogios pentru Aloysia, dar îi mărturisea tatălui său că nu îi devenise, încă, indiferentă. Era mulţumit că bărbatul ei, foarte gelos, o supraveghea cu severitate. Wolfgang se arăta plin de speranţe, pentru că avea şi prieteni şi protectori şi realizase lucrări care se bucurau de succes. Pe postul lui, arhiepiscopul dorea să angajeze un pianist numit Kozeluch , dar acesta refuzase. Din păcate, nobilii din Viena se retrăgeau la reşedinţele lor de vară şi, curând, Wolfgang n-a rnai avut decât un elev. în 16 iunie 1781, i-a scris tatălui său: „în momentul de faţă am o singură elevă, pe contesa Rumbeck... Desigur că aş putea să am mai multe, dacă aş cere mai puţin pe lecţie; de îndată, însă, ce faci aşa ceva, îţi pierzi creditul. Preţul meu este de 6 ducaţi pe 12 lecţii şi Ie dau să înţeleagă că o fac din complezenţă... Reuşesc să mă întreţin cu acest unic elev... îţi scriu toate

1) Leopold Kozeluch (1748-1818), muzician ceh. Se bucura de mare vază la Viena ca pianist.

acestea, ca să nu crezi că îţi trimit din egoism numai 30 de ducaţi..."

Continua să stea la familia Weber, dar lumea începuse să bârfească, în 25 iulie 1781, scria: „îţi repet că m-am gândit de mult să-mi iau o altă locuinţă şi asta numai din cauza trăncănelii oamenilor... Tare aş vrea să ştiu ce plăcere pot avea unii oameni să vorbească toată ziua fără nici un motiv. Deoarece locuiesc la ei, neapărat trebuie să mă căsătoresc cu fata (e vorba de Con-stanze Weber, n.a.)„. Dacă vreodată în viaţa mea nu m-am gândit la însurătoare, atunci, desigur, e acum!"

Cuvintele lui erau foarte hotărâte şi, de altfel, se pare că spunea adevărul, pentru că avea alte planuri acum, decât să-i facă curte lui Constanze, deşi era încurajat de doamna Weber. Dar de mutat, Wolfgang nu s-a mutat până în toamnă, când a cedat, în sfârşit, stăruinţelor tatălui de a-şi găsi o altă locuinţă.

Opera *Răpirea din Serai.* Căsătoria lui Mozart

într-o scrisoare din l august 1781, i-a scris, cu mare bucurie, tatălui său: „Tânărul Stephanie mi-a dat ieri un libret să-1 pun pe muzică... Textul e destul de bun. Subiectul e turcesc şi se cheamă *Belmonte si Constanze* sau *Răpirea din serai.* Voi scrie simfonia, corul din actul I şi corul final cu muzică turcească. Vor cânta domnişoara Cavalieri, domnişoara Teyber, domnul Fis-cher, domnul Adamberger, domnul Dauer şi domnul Walter. Mă bucur atât de mult să compun opera, încât am si terminat prima arie, a lui Cavalieri şi cea a lui

Adamberger, precum şi terţetul care încheie actul întâi. Marele Duce al Rusiei vine aici şi din această cauză Stephanie m-a rugat, dacă mi-e posibil, să scriu opera în acest interval. Căci în curând vor sosi împăratul şi contele Rosenberg, şi vor întreba imediat dacă s-a pregătit ceva nou"...

In 8 august scria: „...Am terminat chiar acum corul ienicerilor... Adamberger, Cavalieri şi Fischer sunt extrem de mulţumiţi de ariile lor..." în 22 august, în finalul scrisorii, adaugă: „Acum adio, hârtia e plină. Primul act al operei s-a şi terminat..."

Dar lucrurile n-au mers chiar aşa de repede cum credea Mozart. Marele duce Paul şi soţia lui şi-au amânat vizita, iar opera lui, *Răpirea din serai,* nu s-a reprezentat la seratele de gală, ci *Iphigenia în Taurida* de Gluck, în germană, şi *Alcesîe,* tot de Gluck, în italiană.

Libretul operei *Răpirea din serai* (K.V.384) a fost adaptat, după piesa lui Christoph Friedrich Bretzner, piesă în trei acte, de către Stephanie cel Tânăr. Subiectul este foarte simplu:

în seraiul paşei Selim se află, printre alte sclave, tânăra Constante care are, alaiuri de ea, o cameristă, Blondina, şi un valet, Pedrillo, care se iubesc. Bel-monte, un tânăr îndrăgostit, a jurat să pătrundă în serai ca s-o elibereze pe Constanze. Eunucul Osmin, însă, veghează. Pedrillo, stiindu-l amator de băutură, îi oferă o cupă în care a pus un narcotic, dar Osmin îi dejoacă planul si aruncă băutura, propunând spân-zurarea vinovaţilor. Paşa Selim recunoaşte în Belmonte pe un spaniol din Castilia care i-a salvat, cândva, viaţa si pune cele două perechi de îndrăgostiţi în libertate.

Se pare că libretul s-a inspirat şi dintr-o piesă italiană, *Schiava liberata* (Sclava eliberată) a lui Martinelli, pusă deja pe muzică de Gommelli în 1769 şi de Joseph Schuster în 1777.

în septembrie 1789, Wolfgang s-a mutat într-o nouă locuinţă, după cum îl anunţă pe tatăl său. In acelaşi timp, îi spune: „Să ai întotdeauna încredere în mine, ca o merit. Am destule supărări şi griji aici pentru câştigarea existenţei... Nu primeşti încă bani de la mine, dar nu din vina mea, ci a sezonului prost..."

La sfârşitul lui septembrie, scria iar despre operă: „...Opera începe cu un monolog, drept pentru care 1-am rugat pe Stephanie să mă lase să fac din el o mica arietă...", şi continuă, dând multe amănunte despre arii, coruri şi despre modificările efectuate în libret. Acelaşi subiect îl preocupă şi în scrisorile din 6 octombrie, 13 octombrie şi următoarele. In 24 noiembrie 1781, scrie: „...în fine, e aici marele Grangur, Marele Duce. Mâine se joacă *Alcesîa,* la Schonbrunn. Apoi, tot acolo, urmează marele bal public. M-am interesat ce cântece ruseşti preferă, ca să pot compune variaţiuni..." La 5 decembrie a revenit: „...Marele Duce rămâne aici până la Anul Nou, iar împăratul este îngrijorat că nu ştie cum să-1 mai distreze...

La balul de la Schonbrunn a fost o mare învălmăşeală... dar domnia mea nu s-a dus, căci nu sunt amator de îmbulzeală..."

în 15 decembrie 1781, a reluat subiectul Constanze Weber: „...Năzuinţa mea este ca, între timp, să am ceva sigur aici. în acest caz, ajutat şi de întâmplare, aş putea să trăiesc destul de bine, şi apoi, apoi să mă căsătoresc... Acum, însă, cine este obiectul dragostei mele? Nu te speria, te rog. Te întrebi dacă nu cumva este una

din familia Weber? Ei bine, da, este o Weber[1] Dar nu Josepha, nici Sophia, ci Constanze, cea mijlocie. N-am întâlnit în nici o familie o asemenea diferenţă între caractere. . Cea mai mare e o persoană leneşă, grosolană, falsă şi unsă cu toate alifiile! Soţia lui Lange este ipocrită, răuvoitoare şi o cochetă, cea mai mică e încă prea tânără pentru a fi ceva... Cea mijlocie, însă, anume buna, draga mea Constanze, e martiră între ele şi poate de aceea e cea mai bună la suflet, cea mai îndemânatică... Trebuie să te fac să cunoşti mai bine caracterul preaiubitei mele Constanze. Nu e urâtă, dar nicidecum frumoasă. Toată frumuseţea ei constă în doi ochi mici, negri, şi un corp frumos. Nu e spirituală, dar e suficient de deşteaptă pentru a putea să facă faţă obligaţiilor de soţie şi de mamă. Nu e deloc înclinată spre lux..."

Sărmanul Wolfgang era în acea perioadă o pradă uşoară în mâinile doamnei Cecilia Weber. Din dorinţa de a-şi mai căsători măcar una din fete, s-a aliat cu un revizor al Curţii din Viena, Joseph Thorwarth, care fusese numit tutore, pentru a-1 forţa pe Mozart, acuzat de compromiterea domnişoarei Constanze, în vârstă doar de 18 ani, să dea o declaraţie care suna aşa, în scrisoarea lui Wolfgang din 22 decembrie 1781: „ ..Am conceput atunci actul astfel încât *să mă oblig a mă căsători până în 3 ani cu domnişoara Constanze Weber; dacă s-ar întâmpla, prin imposibil, să mi se schimbe gândurile, numita urmează să primească de la mine 300 de guldeni anual"*

Bătrânul Leopold aflase deja de prostia fiului său şi-1 implorase să dezavueze totul, dar nu putea să mai facă nimic în faţa acestei doamne Weber, cupidă, violentă şi vulgară. Desigur că amărăciunea lui si a lui Nannerl au fost fără de margini, simţind că acum îl

o

S

O

p

pierduseră definitiv pe Wolfgang care continua să fie îndrăgostit de Constanze. în plus, el avea munca sa si, în primul rând, opera *Răpirea din serai* care trebuia negreşit terminată.

La 24 decembrie 1781, împăratul losif II de Habs-burg, care-1 aprecia pe Mozart mai ales ca pianist, 1-a invitat la palat, pentru a susţine un concurs în care îl avea ca adversar pe celebrul Clementi . Iată ce i-a scris Clementi unui elev al său despre acest concurs: „Eram abia de câteva zile la Viena, când am primit din partea împăratului o invitaţie pentru a cânta, în prezenţa Iui, la pian. Când am intrat în sala de muzică, am găsit acolo o persoană pe care, după eleganţa veşmintelor, am lu-at-o drept un şambelan al împăratului; dar abia am început să discutăm, vorbind despre muzică, şi ne-am dat numaidecât seama că slujim aceeaşi artă, Mozart şi eu, şi ne-am salutat prieteneşte."

împăratul pariase cu marea ducesă că Mozart va ieşi victorios din această întrecere. A câştigat şi i-a trimis lui Wolfgang 50 de ducaţi. Dacă Clementi a fost încântat de felul cum cânta Mozart, acesta, din contră, s-a arătat foarte dur, pomenind de ,,bravul Clementi" în scrisoarea trimisă la Salzburg la 16 ianuarie 1782: despre Clementi. E un cembalist [2] cumsecade. „...Acum 2l Cu asta am spus totul. Are foarte multă dexteritate în mâna dreaptă, pasajele sale favorite fiind terţetele. De altfel, nu are gust sau sentiment nici de două parale. Este numai un bun tehnician... împăratul a fost foarte

1) Muzio Clementi (1752-1832), pianist si compozitor de sonate şi simfonii.
2) De la cuvântul italian *cembalo* (clavecin).

amabil cu mine şi, în secret, mi-a vorbit despre foarte multe lucruri..."

Cu o lună înainte ca acest concurs să aibă loc Ia curte, Mozart compusese o frumoasă *Sonată pentru două piane* (K.V.448) care ar fi putut servi ca duo pentru cei doi mari artişti. Dar dintr-o scrisoare a lui Mozart se ştie că a fost concepută pentru domnişoara Auernhammer si pentru el. Se pare că respectiva pianistă avea sentimente puternice pentru Wolfgang, sentimente rămase, însă, neîmpărtăşite.

Referitor la opera *Răpirea din serai,* Mozart afirma din nou, la 30 ianuarie 1782: „Opera nu doarme, a rămas doar în urmă din cauza operelor mari ale lui Gluck şi a multor modificări absolut necesare ale textului. Se va juca imediat după Paşte." în aceeaşi scrisoare îi cerea tatălui său să-i trimită imediat un libret al lui *Idomeneu,* având nevoie de el pentru a pregăti un concert.

în această perioadă, a trebuit să lucreze la operă, fiind obligat să facă multe concesii cântăreţilor. Premiera a avut loc la 16 iulie 1782. După patru zile, Wolfgang îi scria lui Leopoîd: „Sper că ai primit ultima mea scrisoare, în care am relatat primirea favorabilă a operei mele . Ieri a fost reprezentată a doua oară. Ai putea crede că în sală *cabala* a fost mai puternică decât la premieră? Tot actul întâi s-a fluierat continuu. Dar tot n-au putut împiedica strigătele tari de *bravo,* dintre arii... în actul al doilea au fost bisate, ca şi prima oară, cele două duete şi în plus rondoul lui Belmonte, *Când curg lacrimile de bucurie.* Teatrul a fost ceva mai plin

1) Probabil că scrisoarea de care vorbeşte Mozart s-a pierdut.

ca prima dată. Cu o zi înainte nu s-au mai găsit locuri în stal, nici la primele fotolii şi nici în loje... îţi trimit originalul şi două librete,.. A fost reprezentată aşa cum o primeşti dumneata... Nu amâna prea mult plăcerea de a-ţi îmbrăţişa în curând fiul, împreună cu soţia..."

Leopold i-a scris, probabil, o scrisoare în care îi arăta că lumea îl vorbeşte de rău şi că opera n-a plăcut. Wolfgang i-a răspuns la 31 iulie 1782: „Opera nu numai că a plăcut, dar face atâta vâlvă la Viena, încât lumea nu mai vrea să vadă altceva şi teatrul e plin de spectatori. Ieri a fost reprezentată a patra oară şi vineri se va juca din nou... Toată lumea afirmă ca... mi-am făcut duşmani... Care lume? Probabil lumea din Salz-burg; căci de la cei de aici vei vedea şi auzi contrariul, şi ăsta-i răspunsul meu... Nu mă îndoiesc că voi primi,
o dată cu următoarea scrisoare, consimţământul la căsă-
Istoria mea ... De fapt, este o fată cinstită,
cuminte şi din
părinţi onorabili. Eu sunt în stare să-mi câştig *pâinea,* ne iubim şi vrem să fim împreună..."

Deşi *Răpirea din serai* avusese un succes incontestabil, în culise exista deja o clică formată din muzicienii care urmăreau să-l împiedice pe Mozart să reuşească. Chiar împăratul losif II a dat apă la moară detractorilor afirmând, după ce a ieşit de la spectacol: „Nimic extraordinar". Se zvonea chiar că împăratul îi spusese lui Mozart următoarele: „Prea frumos pentru urechile noastre şi enorm de multe note, dragă Mozart". Acesta i-ar fi răspuns: „Exact câte trebuiau, majestate".

Opera a fost reprezentată de 14 ori în primul an. Prinţul Kaunitz era entuziasmat, iar Gluck, spre bucuria

1) Cununia a avut loc la 4 august 1782, în Catedrala Sfântul Ştefan.

* • *

şi încântarea lui Wolfgang, a făcut în aşa fel încât s-a ţinut o reprezentaţie extraordinară, la 7 august 1782, ocazie cu care 1-a felicitat şi 1-a invitat la dejun, a doua zi. „Opera mea s-a reprezentat iar, ieri, la cererea lui Gluck. Gluck mi-a adresat nenumărate complimente. Mâine merg la el la masă", i-a scris tatălui său, uitând că acesta nu-l prea agrea pe Gluck. In anii următori, *Răpirea din serai* s-a montat pe mai multe scene din Germania. Cel mai entuziast s-a arătat publicul din Praga, care, din acel moment, a devenit cu adevărat oraşul lui Mozart. Se pare, însă, că beneficiile au rămas mici, şi aceasta din neglijenţa lui Wolfgang, spre disperarea tatălui.

Acum era ocupat însă cu *Serenada* pentru familia Haffner, la care lucra şi noaptea. De asemenea, a scris pentru Aloysia Weber, acum Lange, cu care se împăcase, o arie: *Vă mulţumesc, o zei!*

între timp, se produsese o răcire în relaţiile cu Constanze Weber, pentru că aceasta fugise de acasă in-stalându-se la baroana Waldstätten, după cum rezultă dintr-o scrisoare pe care Wolfgang i-a trimis-o baroanei. „Servitoarea mi-a destăinuit câte ceva şi, chiar dacă nu cred tot ce mi-a spus, căci ar însemna că întreaga familie duce o viaţă dezordonată, fapt ce ar fi, totuşi, posibil, cunoscând prostia şi pe doamna Weber, sunt neliniştit. Sophia a venit plângând, iar când servitoarea a întrebat-o de cauza supărării, i-a răspuns: — Sa-i spui taina lui Mozart, s-o determine pe Constanze să vină acasă, căci mama vrea s-o aducă neapărat, chiar cu poliţia".

Doamna Weber a acţionat, cu siguranţă, în vreun fel oarecare pentru a potoli spiritele şi a nu-l îndepărta , pe acest viitor ginere care promitea atât de mult. Se

pare că baroana Waldstätten a juact în această împăcare un rol important.

Leopold continua să fie contra căsătoriei lui Wolf-gang, dar ca urmare a insistenţelor doamnei Weber, căsătoria a avut loc la 4 august 1782. Consimţământul tatălui a fost dat după aceea şi suna mai degrabă cu o resemnare decât cu o încuviinţare. Cei doi tineri s-au instalat într-o casă pe strada Sabia roşie nr.387, în centrul oraşului, în apropiere de catedrala Sfântul Ştefan. Dar n-au locuit aici decât până în toamnă. S-au mutat de douăsprezece ori în următorii nouă ani, până la moartea lui Wolfgang. Un desen de Joseph Lange, din 1783, ne-o arată pe Constanze ca pe o femeie plină de farmec. Era veselă, mulţumită că scăpase de tutela mamei sale, făcându-1 fericit, în acea perioadă, pe Mozart.

Uneori, cuplul se plimba braţ la braţ, dimineaţa, prin grădina publică, împăratul losif II i-a întâlnit o dată şi şi-a făcut o bună părere despre această pereche, spre deosebire de fratele său, prinţul Maximilian, şi de prinţul Kaunitz care nu împărtăşeau opinia suveranului.

Nu se ştie cât a durat această „lună de miere" şi în ce moment „caracterul Weber" a ieşit la iveală, în orice caz, bătrânul Leopold, resemnându-se, şi-a trimis, deşi cu întârziere, consimţământul. Fusese impresionat că o adevărată baroană — doamna Waldstätten — le oferise masa de nuntă şi căuta să afle mai multe amănunte despre ea. Mai mult chiar, a purtat şi corespondenţă cu baroana, deşi Wolfgang îl sfătuia să renunţe, spunându-i să se arate mai rezervat, dezvăluindu-i unele amănunte intime: „Are slăbiciuni, nu spun mai multe şi asta ţi-o mărturisesc numai dumitale, deoarece eu am primit de la ea prea multe favoruri şi datoria mea este s-o apăr cât pot sau cel puţin să tac..."

Se pare, de altfel, că baroana era o femeie foarte îndatoritoare. Mozart îi scrisese că a văzut un frac roşu care i-a plăcut mult şi ea s-a grăbit să-i facă plăcerea si 1-a cumpărat pentru el.

O luptă grea pentru întâietate

în această perioadă, Wolfgang se află în bune relaţii cu *Salieri,* dar acesta, recunoscându-i superioritatea, vedea în tânărul muzician un periculos rival şi îl denigra în faţa celor apropiaţi. Mozart dorea s-o aibă elevă pe prinţesa Elisabeth de Wurtemberg, dar a trebuit, până la urmă, să se recunoască învins, deoarece Salieri a manevrat în aşa fel intrigile încât prinţesa 1-a preferat ca profesor pe modestul muzician Summer.

Dorinţa lui Mozart era să intre în graţiile lui Gluck, de la care nu avea decât de câştigat, protecţia acestuia consolidându-i poziţia în lumea muzicală şi la palat. Dar tot Salieri a reuşit să intre în cercul intim al marelui muzician, putând exploata toate avantajele ce decurgeau de aici.

Curând după căsătorie, Wolfgang a început să se simtă izolat în Viena şi ar fi vrut să plece în altă parte, în acest sens, i-a scris tatălui său la 17 august 1782: „Gândul meu este să plec la Paris în postul următor; desigur, nu la întâmplare. I-am şi scris în această problemă lui Le Gros, şi-i aştept răspunsul... Dacă pot, mă angajez la *Concert spiriîuel* sau la *Concert des ama-îeurs* şi astfel nici elevii nu-mi vor lipsi..."

Traversând o criză şi simţindu-se descurajat, în a-ceeaşi scrisoare declara: „Domnii vienezi (şi prin asta

se înţelege în primul rând împăratul), să nu creadă că eu exist pe lume numai pentru Viena. Pe nici un monarh din lume nu-1 servesc mai cu plăcere ca pe împărat, dar nu vreau să cerşesc nici un serviciu. Cred că sunt destul de capabil să fac cinste oricărei curţi. Dacă Germania, iubita mea patrie, de care sunt mândru, nu vrea sa mă primească, atunci, în numele lui Dumnezeu, iar va trebui să se îmbogăţească Franţa sau Anglia cu încă un neamţ capabil; şi asta spre ruşinea naţiunii germane. Ştii bine că nemţii au fost cei ce s-au distins întotdeauna aproape în toate artele. Unde şi-au găsit însă norocul, unde renumele? Desigur că nu în Germania! Chiar si *Gluck*\ Oare Germania i-a creat renumele de om mare? Din păcate, nu!"

Cu tot succesul operei *Răpirea din serai,* împăratul nu i-a comandat o altă lucrare, desigur, ca urmare a intrigilor lui Salieri. Avea elevi puţini, dar care plăteau bine, iar tatăl său, ca răspuns la scrisoarea de mai sus, îl sfătuia să rămână la Viena, ceea ce a şi făcut Aici avea totuşi prieteni şi ştia să se distreze.

Unul din ei era baronul van Swieten, un burlac de 48 de ani, zgârcit, dar care a jucat un rol de prim ordin în viaţa celor mai renumiţi muzicieni ai epocii clasice. El a fost si autorul sau, mai exact, cel care a adaptat libretele ultimelor două capodopere ale lui Joseph Haydn *(Creati-unea* şi *Anotimpurile}',* lui i-a fost dedicată prima simfonie a lui Beethoven. Aflat într-o misiune diplomatică la Berlin, care a durat şapte ani, el se impregnase de muzica lui Bach şi Haendel, şi nu mai admitea altă muzica. Datorită influenţei sale, manifestată în cursul reuniunilor muzicale săptămânale, de duminică la prânz, s-a produs o transformare radicală a muzicii tânărului maestru Mozart.

Foarte curios, însă, este faptul că la această transformare a contribuit şi Constanze Weber care, pe lângă talentul său de cântăreaţă, avea şi o mare admiraţie pentru *fugi* si era surprinsă, după cum i-a declarat lui Wolfgang, că acesta neglijase să compună astfel de lucrări.

Pentru Constanze şi pentru a comemora căsătoria lor a scris Wolfgang marea *Misă în do minor* (K .V .427) care reînnoia toată muzica religioasă a vremii sale.

Baronul van Swieten, mare amator al muzicii 3ui Bach şi Haendel, 1-a invitat la seratele sale şi pe Mo-zart. Din acel moment, aşa cum am văzut, orizontul lui s-a modificat radical, în aprilie 1782, i-a trimis surorii sale *o fugă în do major* (K.V.394), puternic influenţată de Bach şi Haendel şi şi-a adunat o adevărată colecţie de fugi ale vechilor maeştri şi ale lui Cari Philipp Ema-nuel Bach. Aceeaşi influenţă apare şi în marea *Serenadă în do major* (K.V.388) *pentru instrumente de suflat,* ca şi în *Serenada în re* (K .V .3 85) *pentru două viori şi orchestră de suflători,* scrisă în ajunul reprezentării operei *Răpirea din serai,* şi dedicată tot familiei Haffner, căreia i-a închinat atâtea capodopere.

în scrisoarea care a însoţit *fuga* trimisă lui Nannerl i-a dat şi o explicaţie: „Cea care a provocat venirea pe lume a acestei *fugi* este draga mea Constanze".

Ultima călătorie la Salzburg

Călătoria celor doi soţi Mozart la Salzburg, amânată de câteva ori, a avut loc abia după un an de la căsătorie, în august 1783, iar tinerii au locuit în casa părintească a lui Wolfgang. Intre timp, li se născuse un

băiat, Raymond-Leopold Mozart, la 17 iunie 1783. Pentru a putea pleca, au încredinţat copilul unei familii, dar, din nefericire, el a murit în absenţa lor, la 19 august 1783. Wolfgang îi scrisese la 18 iunie 1783 tatălui său despre naşterea copilului: „Te felicit, eşti bunic! Ieri dimineaţă, la ora şase şi jumătate, iubita mea soţie a născut cu bine un băiat mare, puternic şi dolofan, rotund ca o bilă... Soacra mea răscumpără acum, prin bunătate, tot răul ce i 1-a făcut fiicei sale, pe atunci *nemăritată',* stă toată ziua cu ea... Am botezat copilul Raymond-Leopold..."

Proaspăta mamă, Constanze, a fost primită cu destulă antipatie de socrul şi cumnata ei, care şi-au dat seama cât de mult semăna ea cu întreaga familie Weber. De altfel, se pare că nici Wolfgang nu-şi mai făcea prea multe iluzii, deşi continua să se comporte ca un soţ loial, răsfăţând-o.

Antipatia lui Leopold s-a manifestat şi în refuzul de a le da cadourile deosebite pe care le primise Mozart pe vremea când era tratat ca un copil minune şi Constanze, cupidă, s-a simţit lezată.

Nu există o caracterizare coerentă a lui Constanze, dar, din mărturiile contemporanilor, rezulta că devenise îngâmfată, considerându-se superioară soţului ei; era capricioasă, nemulţumită şi geloasă. In plus, orice fel de organizare lipsea din casa lor, amândoi soţii fiind atât de cheltuitori încât, chiar din 1783, datoriile începuseră să se acumuleze. Sunt însă şi păreri contrare care afirmă că ea era bună, iubitoare, sinceră şi răspundea la manifestările sale drăgăstoase cu tandreţe şi fidelitate.

Cei doi soţi au plecat din Salzburg în octombrie 1783 şi au poposit un timp la Linz. Din scrisoarea trimisă de acolo tatălui său, la 31 octombrie 1783, reiese

Christoph Willibald Gluck (1714-1787).

că Wolfgang era trist şi nemulţumit că-i părăsise, în drum spre casă, s-au mai oprit la bătrânul conte Thun, un entuziast protector al lui Wolfgang. La 5 decembrie 1783, cei doi soţi au revenit la Viena.

Opera neterminată: *Gâscă din Cairo*

Din 1782 până la începutul lui 1786, când Mozart s-a apucat să lucreze la opera *Nunta lui Figaro,* el a compus 78 de lucrări, muzică de cameră în cea mai mare parte, îi scria cu regularitate tatălui său, anunţân-du-i succesele concertelor sale şi progresele pe care le înregistra în scrierea uneia sau alteia din lucrări.

în acel an, căutase un libret pentru o nouă operă, capabil să-i stimuleze verva, un libret italian, bineînţeles. Din păcate, poetul la moda, da Ponte, era ocupat, acaparat de Salieri, şi, neavând ceva mai bun, Mozart a recurs la vechiul lui colaborator pentru opera *Idomeneu,* salzburghezul Varesco. Faptul că, până Ia urmă, s-a recurs la o inepţie puerila, *Oca del Cairo* (Gâscă din Cairo), poate surprinde, dar el a cedat, dornic să intre în rândurile celor care-i distrau pe vienezi cu comediile lor uşoare. Subiectul era următorul:

Don Pippo, marchiz de Ripasecco, un orgolios şi un încăpăţânat, îşi închisese fiica, Celidora, şi pe însotitoarea acesteia, Lavina, într-un turn inaccesibil. El dorea s~o mărite pe fată cu contele Lionetto de Casavuota, iar pe Lavina s-o ia el de soţie. Semnase, însă, un contract cu Biondello, un tânăr îndrăgostit de Celidora, prin care consimţea să-i dea fata de soţie dacă „într-un an de zile, Biondello va reuşi să intre în

turn." Biondello avea un prieten, pe Calandrino, care era îndrăgostit de Lavina, şi se pricepea ca nimeni altul înîr-ale mecanicii. Biondello avea doi servitori, pe Chichibio si pe Auretta, si ei îndrăgostiţi unul de. altul.

Opera începe chiar în ziua în care expira contractul lui Biondello cu don Pippo. O încercare a lui Biondello, ajutat de Calandrino, de a face un pod, eşuase. Calandrino a realizat însă o gâscă minunată din carton, destul de mare ca să intre un om în ea. Acesta i-a trimis gâscă unei rude, Pantea, care sub masca unei ţigănci venise din Cairo să asiste la nunta organizata de don Pippo. Sigur de victorie, acesta îi permite Pan-teei să intre în turn, însoţită de gâscă. Acolo se află că ginerele ales de don Pippo a renunţat la căsătoria cu Celidora. Biondello iese din gâscă, câştigând pariul, si se dovedeşte că Pantea era chiar soţia lui don Pippo, care o credea moartă de mult.

Opera aceasta nu a fost terminată. Mozart a lucrat numai la actul I, şi îl preocupa tot timpul libretul, căutând noi soluţii pentru pătrunderea în tum, cu sau fără gâscă, infomiându-1 permanent pe tatăl său despre mersul lucrării şi cerându-i să se implice şi el în eventualele modificări ale acţiunii.

Vorbind despre noua lui operă, *Oca del Cairo,* la 6 decembrie 1783, îi scria: „Nu mai lipsesc decât trei arii şi primul act al operei mele este gata. Pot sa spun că sunt cât se poate de mulţumit de aria bufă, de cvartet şi de final... De aceea, mi-ar părea rău dacă ar fi trebuit să fac o asemenea muzică degeaba, adică dacă nu se va întâmpla cu ea ceea ce este absolut necesar." Apoi, din nou, la 10 decembrie 1783: „...Fă tot ce poţi ca libretul meu să iasă bine... Amândurora ne pare rău după sărmanul, grâsuţul, dolofanul, iubitul nostru băieţel..."

Mai târziu, la 10 februarie 1784, a revenit asupra acestei opere; „...Momentan, nici nu mă gândesc s-o reprezint. Trebuie sa scriu lucruri care mi-aduc bani *în clipa aceasta,* nu într-un viitor oarecare... Muzica făcută de mine zace si doarme bine. Dintre toate operele care vor fi reprezentate, cât timp voi mai lucra la opera mea, nu va fi nici o idee care să semene cu una dintr-ale mele... Toată dimineaţa o pierd cu lecţiile, în consecinţă nu-mi rămâne decât seara pentru munca mea iubită, compoziţia..."

Evenimente în familia Mozart

în 1784, Mozart a intrat în loja masonică vieneză *Pentru caritate,* iar când împăratul a interzis-o, s-a înscris într-o alta, numită *Noua speranţă.* Amândouă, însă, 1-au decepţionat. A scris pentru ele muzică masonică şi alte compoziţii, dar membrii acestei asociaţii nu au făcut nimic pentru el, nici când trăia în mizerie şi, nici când a murit, nu au contribuit la adunarea unor fonduri ca să-1 înmormânteze decent.

Leopold Mozart a devenit şi el francmason, în 1785, când 1-a vizitat pe Wolfgang la Viena.

Tot în 1784, vara, sora sa Nannerl s-a căsătorit cu baronul von Sonnenburg, tată a cinci copii. Ea locuia acum la St. Gilgen.

în aprilie 1784, Wolfgang îi scria tatălui său:

„...Domnul Richter, pianistul, efectuează un turneu, după care se va întoarce în Olanda, patria lui... este omul cel mai bun din lume şi total lipsit de orgoliu. Când îi cântam, se uita nemişcat la degetele mele, apoi

spunea de fiecare dată: — Doamne! Cât trebuie să mă ostenesc eu, de năduşesc leoarcă şi, totuşi, nu obţin deloc aplauze, şi dumneata, prietene, te joci numai! — Da, i-am spus, şi eu a trebuit să mă ostenesc pentru a nu mai avea nevoie să mă mai ostenesc acum!"

Din scrisorile pe care Leopold le-a trimis la St.Gil-gen lui Nannerl, aflăm ce viaţă agitată a dus Wolfgang în această perioadă. Leopold i-a făcut o vizită fiului său în februarie 1785 şi, deşi amândoi soţii s-au arătat foarte rezervaţi, Leopold si-a dat seama de problemele existente în menajul lor şi aversiunea lui faţă de Con-stanze s-a mărit. Pe de altă parte, Constanze se abţinea tot mai greu, pentru că vizita bătrânului s-a prelungit mai mult decât dorea ea. Iarna era grea în acel an, casa prost încălzită şi Leopold suferea de reumatism. In plus, vizitele nu mai conteneau, iar ei luau masa mai mult în oraş. Iată ce i-a scris el fiicei sale: „Am văzut-o pe doamna Lange (Weber)... a cântat de două ori, remarcabil. Am luat masa la domnul Lange şi mâine vine el la noi la masă. în duminica Paştelui vom mânca la un bancher. Luni la doctorul Rhab, marţi la domnul Adam-berger, miercuri la domnul Lange, joi la domnul von Ployer..."

Mozart devenise centrul vieţii muzicale din Viena şi, aparent, avea o situaţie bună. La 14 februarie 1785, Leopold îi scria fiicei sale: „...ca fratele tău are o locuinţă frumoasă, cu o mobila corespunzătoare, îţi poţi uşor i-magina, dacă ţii seamă că plăteşte 460 de florini chirie... Sâmbătă, domnul Joseph Haydn şi cele două baronese Tindi au venit la noi seara; s-au cântat cvartete, dar numai cele trei noi... Domnul Haydn mi-a spus: — Vă declar pe cuvânt de onoare, în faţa Domnului, că fiul dumnea-voastră este cel mai mare compozitor pe care-l cunosc...

Duminică a avut loc la Teatru un concert al cântăreţei italiene Laschi... şi fratele tău a cântat un magnific con-certo, scris pentru Paradisia din Paris... Ne despărţeau doar două loji de frumoasa prinţesă de Wurtemberg... Când fratele tău a plecat de pe scenă, împăratul i-a făcut un semn cu mâna şi a strigat: „Bravo, Mozart!„ Când a revenit să cânte, era aplaudat de toată lumea."

Leopold a reluat acest subiect într-o nouă scrisoare, la 21 februarie 1785: „...Toată ziua concerte, mereu e-levi, muzică, unde aş putea să scriu?... De când sunt aici, pianul fratelui tău a fost transportat cel puţin de douăsprezece ori, fie la teatru, fie în diferite case. A comandat un pian mare cu pedale, cu coadă, care are trei octave în plus faţă de celelalte şi este surprinzător de greu..."

în scrisoarea din 8 aprilie 1785, Leopold îşi anunţă plecarea. Cei doi soţi au mers cu el până la Linz. Despărţirea, după cum rezultă din altă scrisoare, a decurs simplu, fără efuziuni, spre satisfacţia fiecăruia.

Dar, odată ajuns acasă, Leopold se plictisea şi, la 27 mai 1785, îi scria lui Nannerl: „Timpul trece greu şi va trece şi mai greu săptămâna viitoare când se va închide teatrul. Am fost, tirnp de patru luni, înconjurat de lume, fără încetare... Pe scurt, simt aici o tristă diferenţă, ţinând cont de societatea pe care o aveam la Viena, la Linz şi Miinchen."

La Linz se despărţise pentru totdeauna de fiul său. Acesta îi scria tot mai rar.

Capitolul IX

Anii de glorie

În cursul celor doi ani, 1784 şi 1785, la Viena, Mozart devenise muzicianul la modă. împăratul, aristocraţia vieneză, chiar şi confraţii săi îl apreciau, îi făceau comenzi şi-1 chemau să le execute în *academii* [1] publice sau particulare.

în plin succes, Mozart continua să fie obsedat de operă, dar planurile pentru opere ca *Zaide, Lo sposo deluso* (Soţul decepţionat) şi, desigur, şi *L'Oca del Cairo,* au rămas fie abia nişte schiţe, fie începute şi neterminate, îi era greu să lucreze la o operă pentru care nu primise comandă specială sau pentru care avea doar promisiunea că o va primi. Dintre toate aceste încercări, numai un scurt vodevil, *Directorul*

1) Concerte în care erau prezentate lucrări simfonice, concertante, vocale si instrumentale.

de teatru (K.V.486), în limba germană, a fost reprezentat la 7 februarie 1786 în faţa curţii, Ia palatul Schonbrunn, interpretat de cântăreţii Adamberger, Aloysia Lange si Cavallieri.

In această perioadă, opera germana nu mai era susţinută de împărat. Opera italiană şi în primul rând opera bufă luaseră din nou avânt: în această direcţie, erau la mare cinste Salieri, compozitorul favorit al împăratului, Cimarosa ' şi Paesiello, dintre cei mai cunoscuţi, dar şi alţi compozitori minori, precum Bonno, Martin, Neu-mann.

Lorenzo da Ponte

în 1783, Wolfgang 1-a cunoscut pe libretistul Lorenzo da Ponte.

Emanuele Congliano, devenit, mai târziu, Lorenzo da Ponte, în onoarea episcopului care i-a fost protector, s-a născut în Italia în ghetoul din Ceneda (orăşel lângă Treviso), în 1749. Evreu, obligat să se creştineze datorită hotărârii tatălui său de a se recăsători cu o creştină, a fost forţat să urmeze cursurile unui seminar, după care a fost uns preot în 1773. Prost văzut de concetăţenii săi, din pricina ideilor sale iluministe, s-a refugiat la Veneţia, unde, din cauza libertinajului său, a fost pus la stâlpul infamiei în 1779, fiind dovedită legătura sa cu soţia proprietarului. Ca să scape de puşcărie, a fugit şi s-a stabilit la Gorizia, unde şi-a câştigat existenţa ca poet şi literat, legând prietenii cu personaje importante.

l) Domenico Cimarosa {1749-1801), compozitor italian; autor de opere *(Căsătoria secretă),* de sonate şi simfonii.

Aici şi-a descoperit vocaţia pentru teatru, adaptând un text dramatic pentru o trupă care se afla în trecere prin oraş. A plecat la Dresda, apoi la Viena unde, datorită protecţiei lui Salieri, a fost numit „poet al teatrelor imperiale", devenind un personaj de prim plan în viaţa artistică a capitalei Austriei.

Poziţia lui a fost puternică până la moartea protectorului său, împăratul Tosif II, în 1790. în acel an, din cauza încurcăturilor provocate de legăturile sale cu tot soiul de femei, a căzut în dizgraţie. Se îndrăgostise nebuneşte de o cântăreaţă, căreia îi scria multe roluri, susţinând-o cu orice preţ şi atrăgându-şi astfel invidii şi duşmănii. Chiar şi Salieri a refuzat să-1 mai vadă. A părăsit Viena în 1790, dar a revenit în 1792. In 1805, ca să scape de creditori, a fost obligat să fugă în Statele Unite, în 1825, preda limba italiană la Columbia Col-lege şi, în acelaşi an, s-a întors în lumea teatrului pentru a se ocupa de turneul american al trupei lui Manuel Garcia, care punea în scenă *Don Giovanni.* în 1832, a organizat o stagiune de operă italiană, cuprinzând 35 de reprezentaţii cu lucrări de Rossini, Bellini şi Mecadante, la New-York şi Philadelphia. A murit în anul 1838.

Opera *Nunta lui Figaro*

Da Ponte apărea în ochii contemporanilor ca un personaj interesant, cu un temperament de aventurier, dar era un dramaturg înnăscut, talent care-1 aşeza deasupra altor specialişti ai genului, îşi dăduse seama de marele har al lui Mozart, după ce lucrase cu alţi compozitori de succes ai vremii ca Gazzaniga, Righini şi, în special, Salieri. Era sigur că numai Mozart putea să

scrie o muzică bună pe un libret realizat de el, după una din comediile de mare succes din acea vreme, care scandalizase curţile şi stârnise ropote de aplauze în săli. Era vorba de piesa *Nunta lui Figaro* de Beaumarchais, pe care împăratul losif II o interzisese la Viena. Da Ponte, fiind în graţiile împăratului care-1 aprecia mult, a avut curajul să scrie libretul viitoarei opere, folosind „revoluţionara" piesă a lui Beaumarchais, pe care a facut-o, prin muzica lui Mozart, nemuritoare.

în memoriile sale, da Ponte a relatat două episoade petrecute în perioada în care lucra împreună cu Mozart la desăvârşirea operei. Primul episod s-a desfăşurat în martie 1787, în casa lui Mozart din centrul Vienei. Wolfgang s-a arătat mirat că da Ponte i-a încredinţat lui un libret atât de bun. El se temea că Saîieri, care lucra în mod obişnuit cu da Ponte, şi ţinând cont de puterea pe care o avea la curte, să nu-1 „excomunice" pe libre-tist. Dar da Ponte, sigur pe el, i-a spus: „Maestre, eu nu ştiu ce este frica; am trecut prin atâtea, încât duşmănia lui Saîieri nu mă mai sperie..." Mozart i-a replicat: „Atunci de ce aţi modificat textul piesei lui Beaumarchais. De ce aţi atenuat satira socială... care dă valoare piesei?" „Maestre, a continuat da Ponte, ...şi Beaumarchais şi-a modificat piesa de şase ori... Eu am urmărit ca libretul să rămână cât mai fidel piesei lui Beaumarchais şi să fie cât mai demn de muzica făurită de marele Mozart... Viena nu e Parisul... şi, apoi, era necesară atenuarea caracterului satiric al piesei... pentru ca libretul să fie acceptat de cenzura imperială şi opera să poată fi jucată."

Muzica pentru *Nunta lui Figaro* a fost scrisă în lunile martie şi aprilie 1786. Nici de data aceasta, Mozart nu avea o comandă oficiala, dar se baza pe stima

de care se bucura da Ponte Ia curtea împăratului losif II, care, din fericire, avea încredere în judecata sănătoasă a libretistului. Tot în memoriile sale, da Ponte relatează cum a colaborat cu Mozart şi cum a obţinut aprobarea împăratului: „M-am apucat de treabă, şi, în timp ce eu lucram textul, Mozart scria muzica, în şase săptămâni totul era gata. Norocul lui Mozart a fost că teatrul nu a-vea atunci la dispoziţie nici o partitură. Cu prima ocazie favorabilă şi fără să spun nimănui ceva, i-am înmânat opera *Figaro* chiar împăratului, care m-a întrebat: — Ştiţi că Mozart, care este un excelent compozitor de muzică instrumentală, n-a scris decât o operă, *Răpirea din serai,* care n-a însemnat ceva deosebit? Si n-aţi aflat că am interzis piesa *Nunta lui Figarol* — Desigur că ştiu, Majestate, i-am răspuns, dar cum eu am scris textul pentru o operă şi nu pentru o comedie, a trebuit să scot mai multe scene, sa scurtez foarte multe şi, în special, să elimin toate elementele ce ar putea ofensa un teatru imperial, în privinţa muzicii, aceasta va fi, după cât mă pricep eu, admirabil de frumoasă! — Bine, a încuviinţat împăratul, atunci dacă este aşa, mă bazez pe gustul dumneavoastră în ceea ce priveşte muzica; cât despre păstrarea bunei cuviinţe, mă adresez bunului dumnea-voastră simţ."

Priceperea lui da Ponte a constat în eliminarea din replicile eroului său a tuturor glumelor prea îndrăzneţe, astfel încât Figaroul sau avea în comun cu cel al lui Beaumarchais numai umorul sănătos.

Toate acestea nu-1 interesau însă pe Wolfgang, căruia nu-i păsa de problemele delicate ale politicii.

lata, pe scurt, subiectul libretului operei *Nunta lui Figaro* (K.V.492):

Contele Almaviva, din Bărbierul din Sevilla, *devenise soţul Rozinei, prin complicitatea bărbierului Fi-garo, care acum îi era valet. Logodnica lui Figaro, Suzana, era camerista contesei. Acţiunea începe chiar în ziua fixată pentru nunta lui Figaro cu Suzana. Contele, care începuse s-o neglijeze pe soţia sa, pusese ochii pe tânăra Suzana si încerca, prin toate mijloacele, să amâne nunta, susţinut de doctorul Bartolo, fostul tutore al Rozinei, si de Marcelina, servitoarea acestuia, în centrul acestei intrigi, se găseşte si pajul Cherubino pe care contele vrea să-l alunge de la curte, dar care îi cere sprijin contesei ca să fie reţinut. Contele îi promite Suzanei o zestre mare, dacă acceptă să-l întâlnească într-un anumit loc. Suzana refuză categoric. Discuţia lor este auzită de Cherubino, ascuns după un fotoliu, sub o rochie a Suzanei, si de don Basilio, profesorul de muzică al Rozinei, care nu-l vedea pe paj. Don Basilio caută, apoi, s-o convingă pe Suzana, dar ea continuă să refuze. Don Basilio o acuza că îl place pe Cherubino şi că acesta îndrăzneşte s-o iubească şi pe contesă. Contele, care a auzit discuţia, a ordonat ca pajul Cherubino să plece ca ofiţer în regimentul din Sevilla.*

Figaro, venit împreună cu câţiva ţărani, U roagă pe conte să-i pună chiar el coroana pe cap logodnicei lui, fiind sigur că seniorul renunţase la drepturile sale asupra fetelor de măritat. Contele acceptă, dar îi cere sa mai aştepte câteva ore, pentru a putea organiza o serbare în acest scop.

Totuşi, Figaro, bănuitor, unelteşte un plan, la care contesa, pusă la curent de Suzana, se hotărăşte să participe. Printr-un bilet, Figaro îl previne pe conte că fidelitatea soţiei sale este ameninţată. Sosit pe neaşteptate de la vânătoare, contele intră în dormitorul

contesei, unde se afla Cherubino care-i făcea declaraţii de dragoste, dar care reuşeşte să se refugieze în camera vecină. Furios, contele vrea să deschidă uşa camerei încuiate de contesă şi reuşeşte până Ia urmă, dar acolo o găseşte pe Suzana, care îl înlocuise pe Cherubino. Ruşinat, contele îşi cere iertare. Atunci apare şi Figaro, care anunţă că totul este gata pentru nuntă şi mărturiseşte că el a scris biletul. Dar intră grădinarul şi îşi anunţă stăpânul că cineva a sărit pe fereastră pe rondurile cu flori şi-l acuză pe Cherubino. Figaro ia asupra lui vina că a sărit în grădină, însă contele cere o anchetă judiciară. Judecata îl condamnă pe Figaro la plata unei amenzi şi, pentru că nu o poate plăti, este obligat să o ia de nevastă pe Marcelina. Acum, însă, se descoperă că Figaro era copilul lui don Bartolo şi al Marcelinei, copil care fusese răpit când era mic. Cei doi, don Bartolo şi Marcelina, hotărăsc să se căsătorească în aceeaşi zi în care vor face nunta Figaro si Suzana. Contele nu renunţase însă la Suzana şi aceasta, sfătuită de contesă, îi trimite un bilet contelui dându-i întâlnire într-un pavilion. In locul Suzanei, la întâlnire se duce contesa, îmbrăcată cu vesmintele cameristei, în acelaşi timp, Suzana s-a îmbrăcat cu rochia contesei pentru a-l pedepsi pe Figaro, crezând că acesta se va căsători cu Marcelina. După o serie de peripeţii, în care este amestecat şi Cherubino, contele a trebuit să recunoască, în faţa tuturor, că a fost păcălit şi că-i făcuse curte propriei soţii, care până la urmă îl iartă.

Opera abundă în încântătoare arii susţinute de Figaro, de Cherubino, de contesă, de Suzana: aria lui Figaro când hotărăşte să-i dea o lecţie contelui, aria lui Cherubino îndrăgostit de contesă, aria lui Figaro în

care-i explică lui Cherubino cum va fi la mihtărie, aria-romanţă a lui Cherubino, aria îndrăgostitei Suzana etc.

Nunta lui Figaro a fost terminată la 29 aprilie 1786, iar premiera a avut loc trei zile mai târziu, la l mai. Repetiţia generală a prevestit uriaşul succes de la premieră. Irlandezul O'Kelly, admirator al lui Mozart, care interpreta rolul lui don Basilio, a povestit în amintirile sale ce s-a întâmplat la această repetiţie. „Mozart stătea lângă mine în fundul sălii întunecoase şi goale. Atunci când Benucci (interpretul lui Figaro) a atacat fraza *„Chembino a la victoria*[11]*,* muzicienii din orchestră s-au ridicat şi, entuziasmaţi, i-au aclamat atât pe Mozart cât şi pe cântăreţi. Mozart părea deosebit de emoţionat..."

în ciuda tuturor *cabalelor,* împăratul şi-a respectat cuvântul şi opera a fost reprezentată. Dar premiera, atât de mult aşteptată, a început rău, duşmanii lui Mozart acţionând în aşa fel încât sa zădărnicească succesul o-perei. Luminile funcţionau prost, unii cântăreţi greşeau replicile intenţionat, din sală se auzeau fluierături. Alb la faţă, Mozart a tremurat de groază tot timpul primului act. Intervenţia orchestrei şi a majorităţii artiştilor, în pauza dintre actul I şi H, a dus la înlocuirea rapidă a duşmanilor lui Mozart şi a liniştit spiritele, astfel încât în actul doi, totul s-a desfăşurat în ordine, contribuind la triumful operei şi al lui Mozart. Duetul scrisorii a fost bisat, iar sextetul din actul III a fost cântat de patru ori. Tot O'Kelly spune în amintirile sale: „Când a căzut cortina după ultimul tablou, credeam că se prăbuşeşte sala din cauza aplauzelor frenetice. Mi-ar fi tot atât de greu sa descriu lumina de pe chipul lui Mozart, pe cât mi-este de greu să pictez strălucirea soarelui".

La premieră, opera a fost interpretată de basul Benucci, cu vocea lui plină şi cu mare talent scenic, în

rolul lui Figaro; Stefano Mandini, în rolul contelui Al-maviva; Nancy Storace, soprana englezoaică, în rolul Suzanei, a obţinut un mare succes; domnişoara Bussani, debutantă, în Cherubino; O'Kelly, englez, prieten al lui Mozart, în rolul lui don Basilio. Mozart, compunând diferitele arii, a ţinut seama de calităţile vocale ale fiecărui cântăreţ.

Cu tot succesul deosebit obţinut de operă, după 16 reprezentaţii, a fost scoasă de pe afiş, fiind înlocuită cu o operă de Martini. De altfel, la a opta reprezentaţie, s-a interzis artiştilor să mai biseze ariile cerute de public. Spectacolele au fost reluate abia în anul 1789. Mozart apărea în continuare în ochii împăratului ca un virtuoz strălucitor, dublat de un compozitor mediocru care se supraestima.

Curând, după numai câteva luni, *Nunta lui Figaro* cucerise publicul din Berlin, Frankfurt şi Paris, fiind înscrisă în repertoriul permanent al Operei franceze, unde afişele anunţau, în 1791: *Nunta lui Figaro de cetăţeanul Mozart.*

în perioada 1785-1786, Mozart a scris multă muzică instrumentală: *Cvartetul în do major pentru două viori, violă şi violoncel* (K.V.465); *Concertul pentru pian şi orchestră* (K.V.467); *Fantezia în do minor pentru pian* (K.V.475); *Cvartetul în sol minor pentru pian, vioară, violă şi violoncel* (K.V.478); *Sonata în mi bemol pentru pian si vioară* (K.V.481); *Rondoul în re major pentru pian* (K.V.485); *Concertul în re major pentru pian* (K.V.488). De asemenea, a compus muzica vocală: *Gesellen Reise, lied pentru voce si orgă* (K.V. 468); *Cantata Davide penitente (oratoriu) pentru trei voci, cor si orchestră* (K.V.469); *Die Maurerfreude, cantată pentru tenor solo, cor bărbătesc şi orchestră*

(K.V.471); *Der Zauberer, lied pentru voce cu acompaniament de pian* (K .V .472).

Trebuie amintite si cele şase cvartete scrise între a-nii 1781-1785 şi dedicate lui Joseph Haydn (K.V.387, 421,428,458,464 şi 465).

Viaţa în Viena

Succesul operei *Nunta lui Figaro* trecuse şi Mozart revenise la vechile îndeletniciri: de profesor de pian, care nu-i plăcea, si de compozitor de muzică instrumentală, în care excela. Opera din Viena îi plătise pentru *Nunta lui Figaro* o sumă ridicol de mică, 450 de florini, meditaţiile nu-i aduceau prea mult, iar el şi Constanze rămăseseră la fel de cheltuitori. La un moment dat, sfătuit de cei doi cântăreţi englezi, Michael O'Kelly şi Nancy Storace, Wolfgang se hotărâse să plece în Anglia împreună cu Constanze, şi sa-i lase pe cei doi copii pe care-i avea în grija lui Leopold Mozart, Planul a căzut, pentru că au apărut noi angajamente şi pentru că unul din copii a murit la începutul anului 1787

De altfel, Leopold a refuzat să ţină copiii, din care unul avea abia câteva săptămâni, dovedind că nu vedea cu ochi buni menajul lui Wolfgang nici acum. In plus, avea în grijă si copilul lui Nannerl de mai mult timp. Tatăl s-a arătat deosebit de dur în scrisoarea pe care i-a tnmis-o lui Nannerl la 17 noiembrie 1786: „...El îmi cere să-i iau la mine pe cei doi copii, pentru că ar vrea să facă o călătorie în Germania şi Anglia înainte de Lăsata Secului... Refuzul meu a fost categoric şi asta este o lecţie din care n-are decât de câştigat..." Cei doi Mozart, Leopold şi Wolfgang, nu s-au mai întâlnit în

c *B*

l ! ib

mmaM> l ^Rl

viaţă. Dar, în faţa morţii, vechea lor afecţiune, atât de puternică şi profundă, va reînvia.

Pare, totuşi, curios că Mozart se găsea în acea perioadă într-o continuă jenă financiară, întrucât primea sume mari, de care până şi tatăl său era impresionat. Concertele sale stârneau încă interesul general, aristocraţia vieneză participa aproape exclusiv la concertele la care cânta el, iar încasările ajungeau, uneori, să depăşească 1600 de florini.

La unul din concerte a dirijat o simfonie compusă pentru *Concertul spiritual* şi după aceea, i-a scris tatălui său: „Gluck avea loja alături de a lui Lange, în care se afla şi soţia mea. A lăudat tot timpul simfonia şi aria *Non so d'onde viene* (cântată de Aloysia Lange n.a.), şi ne-a invitat pe toţi patru la el la masă, duminica viitoare".

în plus, numeroasele concerte particulare care se dădeau în casa prinţului Galiţin, ambasadorul Rusiei, erau foarte bine plătite, ca şi cele pe care le organiza, în castelul său, prinţul Auersperg, care a pus să se reprezinte şi opera lui favorită, *Idomeneu.*

Mozart susţinea, de asemenea, concerte la el acasă, duminica după masă, nu numai pentru prieteni, dar şi pentru public, cu plată. Si arunci de ce nu avea niciodată bani, trebuind să se şi împrumute la editorul Hof-meister sau la baroana Waldstätten? Unii pun lipsa aceasta acută de bani pe seama risipei nebuneşti pe haine, pe dantele preţioase, pe brelocuri şi lanţuri de ceas; alţii pretind că ducea o viaţă destrăbălată, deşi nu avem dovezi. Ceea ce se ştie este că, exceptând o singură perioadă, timp de un an, nu nota niciodată nici ce încasa, nici ce cheltuia. Singura evidenţă pe care o ţinea era lista exactă a compoziţiilor sale. Nici Constanze nu se interesa de socotelile casei. Era indolentă şi tocmai indolenţa ei poate fi una din cauzele ruinei. Suferea

mereu de câte ceva, şi pleca să facă diferite cure de ape, deşi trebuia să împrumute bani pentru aceasta.

în plus, o mulţime de prieteni se obişnuise să-1 exploateze pe naivul Mozart, iar la toate acestea se adăugau şi excrocheriile editorilor. Această generozitate a lui Wolfgang, caracteristică lui, 1-a împiedicat să-şi asigure viaţa pentru timpuri mai grele.

El avea totuşi si prieteni adevăraţi, din ce în ce mai puţini, ce-i drept, printre care se afla şi medicul său, Sigmund Barisani din Salzburg, care 1-a vindecat de două ori de gripă. Doctorul 1-a sfătuit, după ce Mozart a renunţat să mai călărească, să facă, totuşi, exerciţii fizice, jucând biliard şi popice.

Jucând popice a compus opera *Don Giovannîl*

Fraga, 1787

Mozart n-a mai plecat în Anglia la sugestia prietenilor săi englezi, în schimb, Ia invitaţia cântăreţei Jose-pha Duschek, solistă a operei din Praga, care trăia acum în capitala Boemiei în condiţii foarte bune şi continua să-1 admire pe Wolfgang, a hotărât să pornească spre Praga, în ianuarie 1787, împreună cu Constanze. Aici au rămas numai trei săptămâni, în lunile ianuarie şi februarie, dar acest scurt sejur i-a prilejuit cel mai mare triumf al existenţei sale. Pe lângă faptul că se reprezenta aici *Nunta lui Figaro* cu un succes nemaiîntâlnit, a fost sărbătorit pretutindeni unde se ducea. Reapărea acel Mozart vesel şi monden, fără grijă pentru bani. La 15 ianuarie 1787, îi scria unui prieten despre un mare bal la care n-a dansat pentru că era prea obosit: „...dar priveam cu mare plăcere la toţi acei oameni care dansau

pe muzica Iui Figaro al meu, aranjată pentru contradans şi allemande; pentru că nu se vorbeşte aici decât de... Figaro; nu se cântă, nu se fluieră decât... Figaro; nu se merge la altă operă decât Ia Figaro, mereu Figaro..."

La 17 ianuarie, intrând în sala Operei ca să asculte *Figaro,* a fost ovaţionat, iar la 20 ianuarie, dirijând chiar el orchestra, a provocat un entuziasm de nedescris. între cele două reprezentaţii cu *Figaro,* a avut loc un concert. „La sfârşitul concertului, relatează un contemporan, Mozart a improvizat la pian timp de o jumătate de oră... Se aşezase pentru a treia oară la pian, chemat de aplauzele entuziaste şi începuse să cânte bucăţi inedite, când din public s-a auzit, în liniştea din sală: *Figaro!* Mozart a început cu tema ariei lui Figaro *„Non piu andrai",* şi a improvizat vreo douăsprezece varia-ţiuni admirabile, terminând într-un uragan de aplauze."

Acest concert i-a adus 1000 de florini şi un contract pentru o nouă operă, pentru care i s-au oferit 100 de ducaţi ca onorariu, de către directorul Operei, Bon-dini.

Tot la Praga, a fost executată prima oară, la celebra Academie, *Simfonia în re major* (K.V.504), denumită de atunci *Simfonia „Praga".*

întreaga nobilime pragheză, mare amatoare de muzică, i-a întâmpinat pe Wolfgang şi pe Constanze ca pe nişte musafiri de marcă.

Multe sărbătoriri, distracţii şi concerte i-au ocupat timpul lui Mozart la Praga, drept pentru care a compus destul de puţin. A realizat, totuşi, *„Şase dansuri germane"* (K.V.509) şi alte lucrări în forme mici, de dans. Chiar el afirmă că a compus puţin, într-o scrisoare trimisă unui prieten: „Sine linea", adică fără să fi scris un „singur rând" de note.

Din nou la Viena. Moartea lui Leopold Mozart

La mijlocul lunii februarie, Mozart se afla din nou la Viena şi primul drum pe care 1-a făcut a fost la da Ponte pentru a-1 convinge sa colaboreze cu el şi, deşi libretistul era ocupat, nici nu s-a gândit să-1 refuze: „Timp de două luni, am lucrat 14 ore pe zi, Mozart zorindu-mă permanent. Nu i-am spus că scriam în acelaşi timp trei librete: *Don Giovanni* pentru Mozart, *Arborele Dianei* pentru Martini şi *Tarare* pentru Salieri. Dar îmi puneam tot sufletul meu în *Don Giovanni",* mărturiseşte în *Amintirile* sale da Ponte. Până la urmă, libretul pentru *Don Giovanni* a fost cel mai reuşit din toate libretele pe care le realizase da Ponte.

In acea perioadă de lucru intens în care se clădea noua opera, o scrisoare trimisă de Nannerl 1-a tulburat profund pe Wolfgang: tatăl lor era grav bolnav. El i-a răspuns imediat lui Nannerl: „Cu toată tinereţea mea, m-am obişnuit cu gândul unei morţi apropiate, şi nu mă tem de ea. Nimeni nu-mi poate spune că nu sunt vesel sau că sunt melancolic. Nu tulbur pe nimeni cu presimţirile mele, muncesc însă cu şi mai mare grabă... Dacă starea tatei se înrăutăţeşte, te rog să-mi comunici, ca să alerg în braţele lui..."

La 4 aprilie 1787, îi scria tatălui său: „...în această clipă primesc o veste care mă întristează foarte tare, cu atât mai mult cu cât, din ultima dumitale scrisoare, am putut presupune că te simţi, slavă Domnului, foarte bine!... Aştept o veste liniştitoare de la dumneata. Şi o aştept cu speranţă, deoarece mi-am făcut obiceiul să-mi

imaginez întotdeauna, şi în toate privinţele, tot ceea ce poate fi mai rău. Deoarece, însă, moartea este adevăratul scop final al vieţii noastre, eu, de câţiva ani, aşa m-am împăcat cu această sinceră şi foarte bună prietenă a oamenilor, încât chipul ei nu mai are nimic înspăimântător pentru mine. Din contră, îmi aduce consolare si linişte... Sper şi doresc ca, acum, când scriu aceste rânduri, să te simţi mai bine... să nu mi-o ascunzi, ci să-mi scrii sau să pui pe cineva să-mi scrie tot adevărul, ca să pot fi alături de dumneata..."

La 28 mai 1787, Leopold Mozart a murit. Wolf-gang a fost foarte afectat, cu atât mai mult cu cât în ultimii ani între el şi tatăl său apăruseră neînţelegeri care acum îi strecurau în suflet remuşcări. La 29 mai 1787, îi scria unui prieten: „Te informez că astăzi, când am sosit acasă, am primit trista veste despre moartea preaiubitului meu tată. îţi poţi imagina în ce stare mă aflu." Surorii sale, Nannerl, i-a scris la 16 iunie 1787: „Nu ne-a surprins faptul că nu m-ai anunţat despre trista şi, pentru mine, absolut neaşteptata moarte a preaiubitului nostru tată, deoarece mi-a fost uşor să-i găsesc cauza. Dumnezeu să-1 aibă în paza sa! Fii convinsă, draga mea, că dacă-ţi doreşti un frate bun, care să te iubească şi să te apere, îl vei găsi, desigur, în persoana mea, în orice împrejurare..."

La trei zile după moartea tatălui său, Mozart a compus celebrul *Cvintet în sol minor* (K.V.516) *pentru coarde şi diferite instrumente de suflat.* Tonul tragic al primelor măsuri oglindeşte durerea sufletească de care era dominat compozitorul.

La începutul lunii iulie 1787, Wolfgang s-a îmbolnăvit de congestie pulmonară, la care s-a adăugat şi o criză de rinichi. Pentru moment a fost salvat, dar boala va progresa, ducând la tragicul sfârşit din 1791.

O întâlnire memorabilă

în luna mai a anului 1787, la uşa casei Iui Mozart din Landstrasse, a ciocănit un tânăr de 17 ani cu o privire scrutătoare, îmbrăcat într-o redingotă sobră. După unii biografi, Mozart era singur, cu canarul său Stahrl. Stânjenit, necunoscutul, care era nimeni altul decât Lud-wig van Beethoven, i s-a adresat lui Mozart cu emoţie în glas, vorbindu-i cu multă admiraţie despre opera *Nunta lui Figaro,* Ghicind că este muzician, după un manuscris care ieşea din buzunarul redingotei, Mozart 1-a poftit în casă, si I-a rugat să-i cânte ceva. După primele acorduri şi-a dat seama ca tânărul promitea mult şi, după ce s-a aşezat şi el la pian şi a improvizat ceva, 1-a rugat pe tânărul Beethoven să facă acelaşi lucru. Acesta a improvizat îndelung pe tema începută de Mozart. Se aflau, pentru prima şi ultima oară, alături, prezentul şi viitorul marii muzici.

Alţi autori afirmă că, la ora când Beethoven a bătut la uşa lui Mozart, acesta avea musafiri, dar nu 1-a respins, ci 1-a condus într-o cameră alăturată, unde era un pian la care Beethoven a început să cânte. Apoi, i-a cerut lui Mozart o temă pe care să improvizeze. Spre uimirea lui Mozart, tânărul a improvizat într-o manieră care 1-a determinat pe Mozart să le spună musafirilor: „Să fiţi atenţi la acest băiat, într-o bună zi, se va vorbi despre el în toată lumea." Din nefericire, Beethoven a fost nevoit să se înapoieze la Bonn din cauza bolii mamei sale si n-a mai revenit la Viena decât în 1792.

Cu toate aceste relatări frumoase şi impresionante, unii biografi se îndoiesc că cei doi titani ai muzicii s-au întâlnit. Este sigur că Beethoven a petrecut câteva săptămâni la Viena, în vara anului 1787, dar nu există certitudinea că cei doi s-au întâlnit. Se apreciază astăzi că, dacă această întâlnire ar fi avut loc într-adevăr, Beethoven ar fi lăsat ceva scris despre acest eveniment care, oricum, nu putea să nu îl marcheze. Problema rămâne, aşadar, deschisă.

Mica serenadă

Serenada *Eine Kleine Nachtmusik* (K.V.525) a fost scrisă în august 1787, la Viena, dar nu se ştie exact cu ce prilej. Spre deosebire de alte lucrări similare, „Mica serenadă" a fost concepută exclusiv pentru instrumente de coarde. In forma în care se cântă adesea în sălile de concert, se compune din patru părţi: *Allegro, Romanţa* (Andante), *Menuet* (Allegretto) şi *Rondo* (Allegro).

în pofida titlului modest pe care i 1-a dat Mozart, serenada K.V.525 este o creaţie demnă de marele muzician. Ea exprimă o bogată şi variată gamă de nuanţe sufleteşti, cuprinse între nostalgia visătoare a romanţei şi contagioasa voioşie a finalului. *Mica serenadă,* adevărată bijuterie mozartiană, traversează deceniile, ca o lucrare de mare preţ a muzicii de cameră, interpretată adesea şi unanim apreciată.

Opera din Fraga, unde s-a ţinut premiera lui *Don Giovanm.*

Opera *Don Giovanni*

Cel care i-a sugerat subiectul viitoarei opere, *Don Giovanni,* şi i-a trezit interesul lui Mozart pentru acest personaj, a fost libretistul da Ponte. La acea vreme, în literatura universală existau mai multe lucrări de valoare care aveau ca subiect aventurile acestui personaj bizar si cinic. Moliere a scris şi reprezentat, în 1665, piesa intitulată *Dom Juan.* Mozart o cunoştea din volumul legat în piele, cuprinzând operele lui Moliere, primit de la viitorul său socru, Fridolin Weber, în 1778, cu dedicaţia: „Primeşte, prietene, în semn de mulţumire, operele lui Moliere. Aminteşte-ţi de mine, din când în când."

Si în literatura italiană exista un *Don Giovanni* scris de Giovanni Bertati şi pus pe muzică de Giuseppe Gaz-zaniga, reprezentat în premieră la Veneţia, în 1787. O piesa a lui Goldoni, avându-1 ca erou principal pe Don Juan, s-a jucat la Veneţia şi Neapole în 1736. N-ar fi imposibil ca prima idee despre *Don Giovanni* să-i fi fost dată lui Mozart de baletul scris de Gluck, în 1761, având la bază acest subiect şi care, desigur, a fost reprezentat şi la Salzburg. In 1777, Filistri a scris o dramă-tragicomică, pusă pe muzică de Vincenzo Righini. Opera a fost reprezentată la Praga şi, apoi, la Viena. Altă opera cu acest subiect a fost *Oaspetele din piatră,* compusă de Giuseppe Caligari şi reprezentată la Veneţia, în 1777. Cu acelaşi titlu a fost reprezentată la Neapole, în 1783, o altă operă scrisă de poetul G.A. Lorenzi, pe muzică de Giacomo Tritto.

Este evident că libretul scris de Giovanni Bertati pentru *Don Giovanni-ul* compozitorului Giuseppe Gaz-zaniga, era bine cunoscut de textierul da Ponte. El a realizat adaptarea cu mare pricepere, eliminând unele personaje, schimbând nume, adăugând scene noi, glume şi deghizări. Este, de asemenea, neîndoielnică participarea lui Mozart, aşa cum făcea de obicei, la întocmirea şi perfecţionarea libretului. Opera *Don Giovanni* a fost terminată la Fraga, unde Wolfgang, însoţit de Con-stanze, fusese chemat de directorul teatrului, Bondini, pentru a perfecta totul în vederea premierei. Pentru operă i s-au oferit 100 de ducaţi de aur. Mozart a plecat cu poştalionul la 15 septembrie 1787, tot drumul lucrând la definitivarea partiturii.

In Praga au vrut să locuiască la hanul *Trei lei de aur,* dar o întâmplare fericită pentru Mozart a făcut ca el şi soţia sa să cunoască familia Schinzberg. Poştalionul oprise la marginea unei grădini în care creşteau, în mod neaşteptat, portocali. Vrând să ia două portocale, a fost apostrofat de grădinar. Stăpâna grădinii, doamna Schinzberg, când a auzit numele muzicianului, s-a scuzat pentru incident. Chiar în acea zi, o caleaşca trasa de patru cai i-a luat pe soţii Mozart de la han şi i-a adus Ia domeniul familiei Schinzberg, unde li s-a făcut o primire afectuoasă şi plină de admiraţie. Aici, familia Mozart a locuit timp de trei luni, dar invitaţiile erau numeroase, mai ales din partea soţilor Duschek, în vila Bertramka. Peste tot Mozart era înconjurat de o ambianţă caldă pe care n-a găsit-o niciodată la Viena sau Salzburg.

în pofida tuturor acestor invitaţii, Wolfgang a lucrat din greu, mai ales cu artiştii trupei de opera din teatrul condus de Bondini. Artiştii, chiar dacă nu se puteau compara cu cei de la Viena, unde se aflau cei

mai renumiţi cântăreţi europeni, erau animaţi de o mare bunăvoinţă. Una dintre soliste, Teresina Bondini, soţia directorului teatrului, era favorita publicului, atât pentru vocea ei frumoasă, cât şi pentru jocul de scenă. Ea a interpretat rolul Zerlinei. El vira era interpretată de Ca-tarina Micelli, Donna Anna de Tereza Saporiti, Don Giovanni de Luigi Bassi, rolul lui Leporello a fost cântat de Felice Ponziani, iar Ottavio, de Antonio Baglioni,| Toţi erau italieni, aduşi de impresarul Guardassoni.

La scurt timp după Mozart, a venit la Praga şi li-bretistul da Ponte, care trebuia să definitiveze libretul,) ceea ce a şi făcut, cu excepţia scenei în care Leporello îşi cântă nemuritoarea sa arie. Nevoit să plece la Viena pentru a termina libretul operei lui Salieri, *Tarare,* da Ponte i-a lăsat lui Mozart grija să scrie el scena neterminată. Lucrul mergea greu, inspiraţia îi lipsea. Se spune că, fiind într-o cafenea, Mozart continua să se străduiască pentru definitivarea scenei, dar fără succes. Alături de el, un bătrân gârbovit, văzându-i truda, a luat o hârtie pe care a umplut-o cu cuvinte şi cu note muzicale; era exact ce-i trebuia lui Mozart, textul bine întocmit al scenei şi ariei lui Leporello. Necunoscutul bătrân era nimeni altul decât Giovanni Giacomo Casa-nova de Seingalt (1725-1798), care în tinereţe fusese el însuşi un Don Juan al secolului XVIII. Acum, ocupa funcţia de bibliotecar al oraşului Praga şi îşi scria *Memoriile.*

Opera *Don Giovanni* are două acte, împărţite în| mai multe tablouri. Adesea, tablourile se contopesc şi opera se joacă în patru acte. Opera este subintitulată // *dissoluîo puniîo* (Desfrânatul pedepsit). Iniţial, Mozart a numit-o „dramma giocosa", în traducere, „dramă glu-meaţă" sau „operă comică".

Acţiunea operei Don Giovanni se petrece în Spania, întâi la Burgos şi, apoi, în alte localităţi vecine. Don Giovanni este pe cale s-o necinstească pe frumoasa Donna Anna, logodnica lui Don Otîavio si fiica unui comandor. Comandorul, atras de ţipetele fetei, i~a sărit în ajutor, dar, în lupta ce a urmat, a fost ucis cu spada de Don Giovanni. Don Ottavio jură că va răzbuna ul-tragiul adus logodnicei sale si moartea bătrânului comandor. Intre timp Don Giovanni fugise, dar, în tabloul următor, se întâlneşte cu servitorul său Leporello, care, fire cinstită, era nemulţumit de fărădelegile stăpânului său. Apoi, Leporello discută cu Elvira, o altă victimă a lui Don Giovanni, si-i arată un registru în care nota toate numele femeilor dezonorate de stăpânul lui. Elvira jură să se răzbune. In scena următoare se sărbătoreşte, la ţară, nunta a doi tineri: Zerlina si Maseîto. Don Giovanni îl îndepărtează pe Maseîto si rămâne în palatul său cu Zerlina (aici se cântă duetul ,,La ci darem la mano"). Elvira îi surprinde si-i dezvăluie Zerlinei caracterul odios al lui Don Giovanni. Zerlina fuge si, rămasă singură, Elvira îşi cântă durerea. In tabloul următor, ies din palatul Comandorului Donna Anna şi Don Ottavio. Zărindu-l pe Don Giovanni, Donna Anna, nestiind că el este cel care i-a ucis tatăl, îi cere s~o ajute să-l descopere pe asasin. Apărând în piaţă, Elvira îl acuză pe Don Giovanni, dar acesta o insultă si-i promite Donnei Anna că o va ajuta. Donna Anna îi recunoaşte atunci vocea, pe care o auzise în clipa asasinării tatălui său, si-i cere lui Don Ottavio să-l pedepsească.

Scena următoare se petrece în palatul lui Don Giovanni, unde Leporello îi spune stăpânului său că a invitat la palat întreaga nuntă ţărănească. Zerlina, prevenită de Elvira despre planurile lui Don Giovanni, refuză

să participe. Don Giovanni porunceşte să se organizeze un banchet bogat, la care va invita multa lume.

Urmează o scenă între Zerlina si Masetto, plină de reproşuri, dar încheiată cu împăcarea îndrăgostiţilor. Atunci se aude glasul lui Don Giovanni şi Masetto se ascunde pentru a vedea cum se va comporta Zerlina la vederea seducătorului. Ţăranii intră în palat; Don Giovanni le cere tuturor să se înveselească şi caută s-o cucerească pe Zerlina care se zbate şi este salvată de apariţia lui Masetto. In scenă intră trei personaje mascate: Elvira, Anna şi Ottavio, care au venit să-l înfrunte pe Don Giovanni. Leporello invită măştile la banchet, în palat.

In scena din sala balului, Don Giovanni dansează cu Zerlina, supravegheaţi de Masetto; Anna dansează cu Ottavio şi Leporello cu Elvira. Brusc, Don Giovanni dispare cu Zerlina printr-o uşă. Zerlina strigă după ajutor, provocând o învălmăşeala în sala balului. Don Giovanni îl învinovăţeşte pe Leporello, dar Elvira, Anna si Ottavio îşi dau jos măştile şi-l acuză. Don Giovanni îşi scoate spada şi îşi face drum prin mulţime. Actul se încheie cu septetul vocal Anna, Zerlina, Elvira, Otîavio, Don Giovanni, Leporello, Masetto.

Al doilea act al partiturii originale începe cu o scenă în fata casei Donnei Elvira, noaptea. Don Giovanni şi Leporello discută despre cele întâmplate, iar Don Giovanni îi oferă servitorului o pungă cu bani pentru a-i potoli indignarea. Leporello îi cere să se cuminţească. Incorigibilul Don Giovanni era atras acum de camerista Donnei Elvira si, convins că va avea succes dacă se îmbracă în hainele lui Leporello, îi cere acestuia să schimbe cu el veşmintele. Elvira, apărând la balcon şi zărindu-l pe Leporello în hainele stăpânului, îl confundă si-i mărturiseşte suferinţa ei, în

timp ce Don Giovanni, în hainele servitorului, u cântă o serenadă cameristei, în scenă intră Masetto cu un grup de ţărani pentru a-l pedepsi pe Don Giovanni, dar Leporello îl atrage pe Masetto şi-l loveşte. Zerlina îi sare în ajutor.

în scena următoare, Leporello, tot deghizat, îşi ia rămas bun de la Elvira, dar apar Anna, Oîîavio, Masetto si ţăranii care se reped să-l ucidă pe falsul Don Giovanni. Leporello le dezvăluie adevărata sa identitate şi reuşeşte să fugă. Don Ottavio îi jură din nou Annei că o va răzbuna.

în scena ce urmează, Don Giovanni si Leporello se întâlnesc în cimitir lângă statuia Comandorului. Don Giovanni îi povesteşte lui Leporello aventura cu camerista Elvirei. Se aude vocea Comandorului care îi reproşează ticăloşiile, dar Don Giovanni îi ordonă lui Leporello să-l invite pe Comandor la un banchet.

Banchetul era pregătit în palat. Muzicienii cântau si Elvira căuta, zadarnic, să-l determine pe Don Giovanni să-si regrete faptele reprobabile, în timp ce ea pleca, se aud bătăi în uşă şi statuia Comandorului pătrunde în sală, speriindu-i pe toţi. Doar Leporello rămâne calm, si-i deschide uşa, lăsându-l să intre, înaintând greoi, statuia îl prinde de mână pe Don Giovanni si, trăgându-l după el, îl duce spre mormânt. Dispariţia desfrânatului Don Giovanni este salutată cu aplauze de toţi cei din scenă. Viaţa îşi reia cursul si se hotărăşte căsătoria dintre Donna Anna si Don Ottavio şi dintre Zerlina şi Masetto.

Premiera a avut loc la Teatrul de operă din Praga, la 29 octombrie 1787, fiind anunţată prin afişe lipite pe zidurile caselor. Cu trei zile înainte de premieră, Mozart

dirijase opera *Nunta lui Figaro* şi, la cererea publicului care nu voia să plece din sală, s-a aşezat la pian şi a improvizat variaţiuni pe tema *„Non piu andrai".* Apoi, chemat insistent de public, a compus, chiar în acea seară, cele *Şase dansuri germane* (K.V.536)

Premiera trebuia să aibă loc la 14 octombrie 1787, dar cum pregătirile nu se încheiaseră încă, în locul lui *Don Giovanni* s-a cântat *Nunta lui Figaro,* dirijată de Mozart.

Iată ce-i scrie Wolfgang amicului său Gottfried von Jacquin, la 15 octombrie 1787: „Eşti probabil convins că opera mea a fost jucată, dar să ştii că te înşeli, în primul rând, trupa de muzicieni de aici nu este în stare să-şi însuşească în atât de scurt timp o asemenea operă, în al doilea rând, când am venit aici nu se terminaseră toate pregătirile necesare, astfel încât a fost imposibil să dăm reprezentaţia Ia 14 octombrie. S-a reprezentat *Figaro* pe care 1-am dirijat chiar eu în teatrul bine iluminat".

în seara premierei, la 29 octombrie 1787, sala teatrului era arhiplină, în stradă aştepta o mulţime de oameni care mai sperau încă să fie lăsaţi să intre, orchestra se afla pe locul ei, dar cortina nu se ridica. Nerăbdarea cuprinsese întreaga asistenţă, cu atât mai mult cu cât trecuse aproape un ceas de la ora anunţată pe afiş.

Abia atunci i-au fost aduse orchestrei manuscrisele muzicale proaspăt scrise ale uverturii. In noaptea dintre 28 şi 29 octombrie 1787, Mozart nu dormise şi lucrase la uvertura de care nu se ocupase până atunci. Minunata lucrare, devenită celebră, a fost compusă în patru ore. Desigur că Mozart o avea în întregime în cap, dar nu

avusese timp s-o aştearnă pe hârtie, în acea noapte, asistat de Constanze, care, ca să-l ţină treaz, îi spunea poveşti nostime din *1001 de nopţi,* a reuşit să definitiveze uvertura. Apoi, fără odihnă, fără masă, timp de 12 ore a aranjat şi a scris, ajutat de copişti, toate ştimele pentru toate instrumentele orchestrei. Uvertura, citită de muzicanţi la prima vedere, s-a executat fără nici o repetiţie.

Se spune că în drum spre operă, deşi în întârziere, Mozart s-a oprit la rugămintea unui muzicant ambulant bătrân, Joseph Hăusner, care cerşea cântând la harpă, şi care i-a cerut să-i compună ceva frumos pentru a-i putea înduioşa pe cetăţeni să-i dea de pomană. Sprijinit de zidul unei case, Mozart a compus o *Elegie* pe care i-a dat-o muzicantului.

Delirul din sală la terminarea operei *Don Giovanni* era de nedescris. Au fost repetate de nenumărate ori ariile cele mai frumoase, sala începuse să cânte împreună cu soliştii de pe scenă. Aşa cum îi era obiceiul, Mozart a improvizat la pian numeroase şi extraordinare varia-ţiuni pe temele operei. Apoi, luându-l de mână, Mozart l-a adus pe scenă pe libretistuî Lorenzo da Ponte, în uralele mulţimii.

La 4 noiembrie 1787, Mozart i-a scris din nou prietenului său, von Jacquin: „Sper că ai primit scrisoarea mea. Opera *Don Giovanni* s-a reprezentat pentru a patra oară (în beneficiul meu). Cred că voi pleca de aici pe 12 sau 13... Toţi caută să mă convingă să mai rămân câteva luni şi să mai scriu o operă... dar nu pot primi."

La 3 noiembrie se putea citi în ziarul din Praga că opera atât de aşteptată, *Don Giovanni,* fusese reprezentată de către compania Operei italiene: „Cunoscătorii şi

muzicienii spun că nu a mai fost auzit niciodată la Pra-ga ceva asemănător. Domnul Mozart a condus chiar el orchestra şi, când a apărut, a fost întâmpinat cu ropote de aplauze. Opera este extrem de greu de cântat şi toţi au admirat calitatea reprezentaţiei, după o atât de scurtă perioadă de repetiţii. Cântăreţii şi instrumentiştii şi-au dat toată silinţa să-1 satisfacă pe Mozart, si i-au adus omagiul unei execuţii excelente. Pe de altă parte, decorurile, pentru care s-a cheltuit foarte mult, au fost realizate minunat de către domnul Guardassoni. Mulţimea neobişnuită a spectatorilor a aplaudat frenetic".

Pentru Donna Anna, Mozart a scris marea arie din actul I *„Or săi chi V onor e"* în care caracterul ei este admirabil exprimat. Pentru iubitul ei, Don Ottavio, cu un rol mai şters, au fost scrise două arii pentru tenor, cu o calmă frumuseţe melodică *(„Dalia sua pace"* şi *„// mio tesoro"),* iar pentru Donna Elvira, îndrăgostită de Don Giovanni, ariile corespund unei femei abandonate *(„Ah,fitggi U traditor").* Pentru Zerlina şi Masetto, melodiile sunt de o extremă simplitate rustică. Zerlina este o victimă uşoară a lui Don Giovanni (duetul *„La ci darem la mano"),* dar mai târziu imploră iertare lui Masetto (aria *„Batti, batti..,*[lf]*).* Leporello, sătul de serviciul său, dezvăluie faptele condamnabile ale lui Don Giovanni, în marea arie a catalogului *(„Madamina"),* înşiruind cuceririle acestuia, — fraza *„în Italia, Germania, Franţa, Turcia",* fiind repetată identic, volubil, fără emfază. Enorma cifră „o mie şi trei" îi arată Elvirei că ea nu reprezintă decât încă un rând în întregul catalog. Lui Leporello îi revine o mare parte din recitative, între Don Giovanni şi servitorul său apărând dese dialoguri.

Don Giovanni este fermecător în scenele de seducţie (cantilena din actul I, în duetul cu Zerlina). In cvartetul

cu Elvira, Arma şi Ottavio, Don Giovanni este convingător, afirmând, pe toate tonurile, „E nebună". In celebra serenadă dm actul U, *„Deh, vierii alia finesîra",* cu acompaniament de ghitară, pentru care a fost adoptat tonul serenadei de stradă, Don Giovanni cântă înduioşător pentru a o cuceri pe camerista Elvirei. „Aria şampaniei" *(Finche han dai vino},* un *presto* extraordinar, cu repetiţii obsedante, reflectă viaţa eroului, aflat mereu într-o goană frenetică. Pe întreaga desfăşurare a operei, figura Iui Don Giovanni domină acţiunea şi, cu fiecare arie, personalitatea sa se conturează mai puternic, vădind intenţia lui Mozart de a-şi prezenta eroul principal ca pe un tip uman negativ, ce-şi merită pedeapsa pentru nelegiuirile sale.

în scena ospăţului din final, orchestra interpretează melodii „la modă", schimbând melodia odată cu felul de mâncare. A treia melodie este chiar aria lui Figaro din *Nunta lui Figaro,* actul I *(„Non piu andrai"),* pe care Leporello o comentează blazat: „Pe asta o cunosc prea bine".

în final operei, „motivul intrării Comandorului" şi „ritmul paşilor", amândouă temele evocate deja din uvertură, răsună implacabil. Vocea statuii de piatră este glacială în acel sumbru *re* minor, tonalitatea-simbol a Comandorului. Urmează ultimul dialog pe care Mozart 1-a construit prin îndrăzneţe modulaţii, pe parcursul cărora „strecoară" seria completă a celor 12 sunete ale gamei cromatice, în sfârşit, în momentul prăbuşirii palatului, pe ultimele cuvinte rostite de Don Giovanni, orchestra modulează eliberator în *re* major: *„Justiţia facta est",* ilustrând geniul lui Mozart de a realiza un tablou sonor, plin de patetism şi de puternică simţire omenească.

Aria *Bella mia fiamma resta, o, cară*

în cursul unuia din nenumăratele banchete urmate de bal, date în onoarea lui Mozart după triumful repurtat cu opera *Don Giovanni,* la terminarea cadrilului în care a avut-o ca parteneră pe doamna Duschek, Wolf-gang a condus-o pe buna lui prietenă într-un salonaş, împreună cu gazda, doamna Duschek îi întinsese o cursă lui Mozart, reuşind să-1 încuie acolo şi cerându-i, pentru a fi eliberat, să-i scrie, aşa cum îi promisese, o arie, special pentru vocea ei. Peste treizeci de minute, Mozart a fost eliberat; ţinea în mâna un evantai mare, larg deschis, încărcat cu note muzicale. „Aria dumneavoastră este gata, graţioasă temniceră, i s-a adresat el Josephei Duschek. O primiţi cu condiţia s-o descifraţi şi s-o cântaţi imediat la pian". Wolfgang s-a aşezat la pian. Minunata arie *Bella mia fiamma resta, o, cară* (K.V.528) a fost executată cu mare precizie şi sentiment de cântăreaţa Josepha Duschek, acompaniată de Mozart, deşi era greu de cântat, fiind scrisă într-un labirint de cromatisme, care cer un talent deosebit şi o tehnică desăvârşită. Aria aceasta pentru soprană, prima compusă de Mozart după *Don Giovanni,* face parte din grupul celor 45 de arii pentru voce şi orchestră, fiind socotită cea mai valoroasă şi reprezentativă pentru întregul gen. Ea reprezintă şi astăzi o piatră de încercare în repertoriul solistic al cântăreţelor de recital.

înainte de plecarea din Praga, Mozart a scris un *Lied în mi bemol major* (K.V.530) (Das Traumbild) pentru prietenul său Gottfried von Jacquin şi i 1-a trimis, însoţit de o scrisoare, la 9 noiembrie 1787. Frumuseţea lui melodică te introduce într-o atmosferă de vis.

Reîntoarcerea la Viena

In timp ce la Praga opera *Don Giovanni* îşi continua strălucitul succes, Mozart a plecat, la 15 noiembrie 1787, împreună cu Constanze, spre Viena. Pe afişele din Praga, timp de un an de zile, au figurat anunţurile cu cele două opere *Nunta lui Figaro* şi *Don Giovanni,* stârnind, prin ecourile care s-au răspândit repede, invidia duşmanilor ramaşi în Viena.

La începutul anului 1788, libretistul da Ponte s-a luptat cu multă însufleţire pentru a se reprezenta, şi la Viena, opera *Don Giovanni.* Pentru a învinge opoziţia detractorilor, a fost necesar un ordin imperial ca să fie introdusă în repetiţii şi reprezentată. Premiera a avut loc la 7 mai 1788, rolul Donnei Anna fiind susţinut de Aloysia Lange (Weber). Muzica însă n-a plăcut, iar subiectul a provocat indignarea generală. Era rezultatul unei cabale organizate de numeroşii şi puternicii duşmani ai lui Mozart. Singur Haydn a apreciat-o ca fiind de o indiscutabilă frumuseţe.

în scrierile sale, Stendhal, vorbind despre opera lui Mozart *Don Giovanni,* adaugă: *„Don Giovanni* nu a fost prea bine primit la Viena ca noutate. La puţin timp după prima reprezentaţie, făcea obiectul esenţial al discuţiei într-o adunare numeroasă, unde se afla cea mai mare parte dintre cunoscătorii din capitală şi, între alţii, Haydn. Mozart nu era de faţă. Toată lumea căzuse de acord cu afirmaţia că era o lucrare foarte demnă de preţuit, dovedind o imaginaţie strălucitoare si bogată în geniu; toată lumea îi găsea şi ceva de reproşat. Au vorbit cu toţii, cu

LIUIUUUUVJ9UJJ

excepţia modestului Haydn. A fost rugat sa-şi expună şi el părerea: Nu sunt în situaţia să judec această dispută, a spus cu reţinerea sa obişnuită, tot ce ştiu e că Mozart este cel mai mare compozitor care există în clipa de faţă."

In pofida opreliştilor de tot soiul, da Ponte a reuşit să-i asigure 14 reprezentaţii. Mozart a primit 225 de florini, iar da Ponte o sută.

După o convorbire avută cu împăratul, da Ponte i-a spus lui Mozart că acesta considera că opera este cu adevărat magnifică „în ciuda vienezilor săi" .

înainte de încheierea anului, *Don Giovanni* a dispărut din repertoriu şi, cât timp a mai trăit Mozart, creaţia aceasta n-a mai fost reprezentată. Chiar şi pe alte scene europene, cu tot succesul de la Praga, operei i-a trebuit mult timp să se impună.

Tot Stendhal scrie în lucrarea sa ca Mozart ar fi afirmat, într-o zi: „Opera aceasta n-a fost compusă pentru publicul din Viena; se potrivea mai bine pentru cei din Praga; dar, în fond, n-am făcut-o decât pentru mine şi pentru prietenii mei."

în luna noiembrie 1787, pe când Mozart se afla în drum spre casă, murea la Viena compozitorul Christoph Willibald cavaler von Gluck, care revenise în ţinuturile de obârşie la bătrâneţe, după succesele repurtate la Paris. La Viena i se acordase postul de „compozitor al Capelei muzicale din Hoffburg".

Prin stăruinţele lui da Ponte, care cunoştea greutăţile materiale ale lui Mozart, la 7 decembrie 1787, împăratul

1) Asistând la una din ultimele reprezentaţii ale operei, la Burgtheater, losif II a declarat: „Opera este divină... dar felul acesta de mâncare nu este potrivit pentru dinţii vienezilor mei". La aceste vorbe, Wolfgang ar fi răspuns: „Să le dăm timp să-1 mestece."

losif II a aprobat şi iscălit decretul care îl numea pe acesta în locul lui Gluck, cu un salariu de 800 de florini anual, faţă de 2000 cât avusese Gluck. Deşi suma acordată noului „compozitor al Capelei muzicale" era mult mai mică decât cea dată lui Gluck, reprezenta o leafa foarte bună care putea „astupa multe găuri" din bugetul familiei Mozart.

Referitor la această remuneraţie a lui Mozart, Sten-dhal scria: „Niciodată n-a avut Mozart o leafă mai mare. El o primea în calitate de *compozitor* al curţii, dar n-a scris niciodată ceva în această calitate. I s-a cerut o dată... situaţia Ierurilor pe care le primise de Ia curte. A răspuns acestei solicitări într-un bilet pecetluit: «Prea mult pentru ce fac, prea puţin pentru ce as fi putut face»."

Perioada marilor simfonii

în luna februarie 1788, Mozart a compus faimosul *Concert pentru pian şi orchestră în re major* (K.V.537). El poartă numele de „Concertul încoronării" şi a fost executat pentru prima oară la Frankfurt, cu ocazia acestei solemnităţi. Se pare, însă, că nu a fost compus în acest scop, ci pentru o „academie" pentru perioada postului. In vara anului 1788, ritmul de lucru al lui Mozart a devenit supraomenesc şi acum a creat el acea trilogie simfonică finală, compusă în numai câteva luni.

Richard Wagner, uimit de această realizare, scria: „Genialitatea prodigioasă dovedită în „Trilogia simfonică" 1-a ridicat pe Mozart deasupra tuturor artelor, maeştrilor şi secolelor..." Iar marele Haydn mărturisea după moartea prietenului său: „N-am cunoscut decât

târziu, la bătrâneţe, posibilităţile maxime ale instrumentelor de suflat în domeniul exprimării simfonice. Astăzi sunt la capătul drumului şi nu mai pot folosi cunoştinţele dobândite graţie marelui Mozart." El se referea tot la *Trilogia simfonică finală.*

Cele 51 de simfonii scrise de Mozart, menţionate în Catalogul lui Kochel, şi încheiate cu „Trilogia finală", au început să fie compuse în anul 1764, când Wolfgang avea doar opt am, la Londra, prin *Simfonia nr.l* (K.V.16).

Simfonia „Praga", scrisă în 1787, pare să fie preludiul ultimelor trei, compuse în 1788.

Cele trei simfonii din celebrul ciclu *Trilogia simfonică* sunt: *Simfonia 39 în mi bemol major* (K.V.543), *Simfonia în sol minor* (K.V.550), şi *Simfonia în do major (K.V.551).*

Prima dintre ele, terminată la 26 iunie 1788, ne învăluie într-un lirism cald, cu accente sărbătoreşti, cu teme uşor nostalgice de cântec popular. Clarinetul, instrument îndrăgit de Mozart, aduce sonorităţi luminoase, preluate, rând pe rând, de întreaga orchestră.

Cea de a doua, *Simfonia în sol minor,* terminată la 25 iulie 1788, este marea operă romantică a lui Mozart, prin zbuciumul şi unda ei de tristeţe. In cele patru părţi ale sale, simfonia aceasta, concepută sub forma de sonată, dezvăluie căutarea zadarnică a unui liman. Starea sufletească tensionată oglindită în simfonie capătă accente tragice şi pentru că sănătatea, deja şubredă, a compozitorului se agravase mult în acea vară.

Adevăratul final al acestei lucrări poate fi găsit în următoarea simfonie, ultima, scrisă aproape simultan, şi terminată Ia 10 august 1788, *Simfonia 41 în do major,* în această simfonie, Mozart reuşeşte să-şi înfrângă şi să treacă peste deprimarea şi deznădejdea care-1 cuprinseseră.

Deşi luminoasă de la început până la sfârşit, ea oglindeşte o gândire profundă şi o simţire plină de o majes-tuoasă înţelepciune şi seninătate. Simfonia este olimpică prin frumuseţea şi măreţia ei. Numele de „Jupiter" dat *Simfoniei în do major* ilustrează culmea la care a ajuns ultima operă simfonică creată de Mozart.

In cei trei ani pe care-i mai avea de trăit, ani bogaţi în lucrări de mare valoare, Mozart nu a mai abordat niciodată simfonia. Poate că era conştient că spusese totul în aceste simfonii desăvârşite!

Organismul său fragil prin constituţie, slăbit încă din copilărie de boli şi suprasolicitare, nu putea rezista la infinit, iar forţele lui se epuizau văzând cu ochii, în plus, lipsa banilor îl frământa continuu, forţându-1 ca în acest an, 1788, să ceară cu insistenţă împrumuturi prietenilor săi. Iată una din scrisorile trimise unui prieten, frate mason, negustorul Michael Puchberg, în iunie 1788: „Prietenia dumitale adevărată... îmi dă curajul să-ţi solicit un mare serviciu, îţi datorez deja 8 ducaţi... dar îndrăznesc să-ţi mai cer, doar până săptămâna viitoare (când încep concertele mele), 100 de florini..."

Si nu este singura scrisoare de acest gen. în ianuarie 1788, Constanze născuse o fetiţă, Theresia. Până atunci, mai avusese şase băieţi, din care supravieţuiseră doar doi. Moartea copiilor fusese provocată fie de meningită, fie de tuberculoză pulmonară în primul an de viaţă. După şase luni, a murit şi Theresia.

Cei doi băieţi care au supravieţuit erau: Karl Tho-mas, născut în 1785, a fost funcţionar la Arhivele din Milano şi a murit în 1859. Cel de-al doilea, Franz Xa-vier Wolfgang, numit şi Wolfgang Amadeus Junior, s-a născut în 1791. A fost un pianist şi un compozitor mediocru şi a dat un concert la Salzburg, în 1842, la

inaugurarea monumentului funerar ridicat în amintirea tatălui său. A murit la Karlsbad, în 1844. Nici unul din fiii lui Mozart nu a avut copii, astfel că familia Mozart s-a stins, din lipsă de descendenţi.

Ca urmare a congestiei pulmonare de care suferise în 1787, înainte de plecarea la Praga, a vieţii trepidante pe care a dus-o acolo (premiera operei *Don Giovanni,* petrecerile neîntrerupte) fără somn şi fără odihnă, boala s-a reinstalat. In poştalionul care-I aducea la Viena, Wolfgang a avut prima hemoptizie masivă. Pierderile de sânge s-au repetat şi în iama anului 1788. Medicul familiei, doctorul Closset, prieten devotat al lui Mozart, i-a recomandat un repaus prelungit în afara Vienei. Prescripţia era corectă, dar irealizabilă, din cauza eternei lipse de bani şi a bolilor frecvente ale soţiei sale, ca urmare a lehuziei. El făcea sacrificiul de a o trimite pe ea la tratament la băi, neglijându-se pe sine şi rămânând să lucreze la Viena.

Mozart continuă să compună şi, în anul 1788, au fost create ultima *Mica serenadă* (K.V.525), ultimele sonate pentru pian şi vioară (K.V.526) şi un *Adagio în si bemol minor* (K .V .540). *Divertismentul în mi bemol major pentru vioară, violă si violoncel* (K.V.563) îl dedică negustorului mason Puchberg.

în luna noiembrie 1788, la cererea baronului van Swieten, orchestrează oratoriile lui Haendel.

Capitolul X i

Călătoria în **Boemia si Germatiia**

In primăvara anului 1789, fostul lui elev şi constant admirator, tânărul prinţ Cari Lichnowsky, 1-a invitat să meargă într-o călătorie la Berlin.

In iarna acelui an, Mozart se mutase într-o locuinţă nouă, mai confortabilă şi mai luminoasă, schimbare de decor care i-a prilejuit o mare bucurie, deşi a trebuit să apeleze, iarăşi, la ajutorul material al lui Puchberg. „Proprietarul la care am stat, îi scrie Mozart, mi-a reţinut lucrurile în gaj pentru restul de chirie ce i-1 datoram, iar cel Ia care m-am mutat nu admite nici o păsuire, trebuie să-i achit chiria în avans..."

In tot acest timp, a continuat orchestrarea oratoriilor lui Haendel: *Messias, Acis, Galateea* etc.

Pentru a avea din ce trăi, a scris menuete, alleman-de şi alte arii de dans, destinate balurilor aristocratice. Dar a compus şi un *Trio în sol major* (K.V.564), dedicat Barbarei Jacquin, sora prietenului său.

Invitaţia prinţului Lichnowsky 1-a încântat, atât era de dornic să părăsească Viena şi, în plus, spera că va fi prezentat regelui Frederic Wilhelm al Prusiei, mare amator de muzică, şi că, poate, acesta îl va angaja la curtea sa.

Oraşul iubit: Fraga.

Pentru a pomi în călătorie, a fost nevoit să împrumute bani, dar nu suficient de mulţi pentru a o lua şi pe Constanze cu el. în zadar a căutat, pe drum, Mozart să-şi împace soţia, care, dornică de distracţii, ar fi uitat şi de copii şi de datoriile ei, numai să se plimbe.

La 8 aprilie 1789, Mozart împreună cu prinţul au părăsit Viena şi la IO aprilie au sosit la Praga. A făcut o vizită familiei Duschek, dar, din păcate, Josepha era la Dresda. în scrisoarea din 10 aprilie 1789, Wolfgang îi spune lui Constanze: ,,Am tras la *„Unicorn",* După ce m-ani ras, frezat şi îmbrăcat, m-am suit într-o trăsură, cu intenţia de a lua masa la *Canal.* Deoarece trebuia să trec prin faţa casei lui Duschek, m-am oprit mai întâi la el să văd cum le merge. Acolo, am aflat că *Madame* a plecat ieri la Dresda. Aşadar, o vom întâlni acolo... M-am dus la Guardassom, care aproape că a aranjat ca toamna viitoare să-mi dea 200 de ducaţi pentru operă si 50 de ducaţi speze de călătorie. Apoi m-am întors acasă pentru a scrie toate acestea iubitei mele soţioare, încă

$$r=F$$

Din Finalul Simfoniei în do major *Jupiter*.

ceva: Ramm a pornit de aici spre casă... Se-ntorcea de la Berlin şi spunea ca regele 1-a întrebat, adeseori şi insistent, dacă mă duc şi eu acolo, într-adevăr... Ramm a încercat să-1 asigure..."

De la Praga au plecat la Dresda, unde au locuit la Johann Leopold Neumann. Din scrisorile adresate de Wolfgang, cu multă tandreţe, soţiei sale, aflăm că în ziua de 13 aprilie au fost la biserica catolică, unde Neumann a dirijat o misă compusă de el, pe care Mozart a găsit-o mediocră. Apoi, invitat la curte, a interpretat în faţa prinţului elector Frederic August, în cadrul unui concert, un trio pe care-1 compusese pentru Puchberg. Josepha Dus-chek a cântat arii din *Figaro* si *Don Giovanni.*

La 14 aprilie, a executat din nou la curte noul său *Concert în re.* L-a vizitat în câteva rânduri pe ambasadorul rus, s-a dus şi la operă, pe care a găsit-o mediocră. La 16 aprilie, la o masă festivă, a cunoscut-o pe domnişoara Dora Stock, o pictoriţă talentată. Cu această ocazie, i-a pozat pentru un portret. Va fi ultimul: o lucrare foarte admirată, în care, însă, îl recunoşti cu greu: ochii sunt mari şi încercănaţi, tâmplele scobite, figura bolnăvicioasă.

La 18 aprilie 1787, cei doi călători au plecat spre Leipzig. In scrisoarea pe care i-a trimis-o lui Constanze, vorbeşte de tabachera pe care i-o oferise prinţul elector la Dresda, dar nu pomeneşte nimic despre cei 100 de ducaţi încasaţi cu aceeaşi ocazie.

La 5 mai, la Leipzig, se sărbătorea cea de-a 60-a aniversare a înfiinţării unei catedre de muzică, celebră în toată lumea, în cadrul şcolii din oraş, Thomasschule. De asemenea, se comemora numirea ca profesor, în a-ceastă şcoală, a lui Johann Sebastian Bach, în prezenţa autorităţilor şi personalităţilor de vază din Germania, inclusiv figurile reprezentative ale muzicii germane din acea

epocă, printre care şi Hummel . Rectorul instituţiei, în cuvântarea sa, a evocat personalitatea marelui Bach, a-poi a adăugat: „...Am bucuria să vă anunţ că, în mijlocul nostru, se află astăzi şi maestrul vienez Wolfgang Amadeus Mozart, care va executa la clavecin cantata de Bach; apoi vom trece cu toţii în Thomaskirche, unde maestrul Mozart ne va cânta la orgă motetul scris de Bach. A 60-a aniversare a instalării lui Bach în şcoala noastră va fi cum nu se poate mai bine sărbătorită".

Wolfgang a cântat şi improvizat la clavecin şi orgă o serie de variaţiuni pe teme din cantata şi motetul compuse de Bach. Un contemporan relata următoarele despre acest concert; „La 22 aprilie, a cântat, pe neaş-teptate şi gratuit, la orga din Thomaskirche, timp de o oră... L-am văzut. Era un tânăr nu prea înalt, îmbrăcat după modă. Doles ^ se arăta încântat şi credea că-1 aude pe fostul lui maestru Bach..."

La Berlin

In continuarea drumului, cei doi călători s-au oprit la Postdam, la 25 aprilie, unde se afla curtea regală, dar la 4 mai, Mozart a revenit la Leipzig, atras de prietenii lui, printre care şi cântăreaţa Josepha Duschek, şi a sus-ţinut un concert.

1) Johann Nepomuk Hummel (1778-1837), născut la Bra tislava, pianist virtuos, autor de sonate şi concerte. Elev al Iui Mozart la Viena şi bun prieten al familiei. A fost un interpret incomparabil al muzicii pentru pian a lui Mozart.
2) Johann Friedrich Doles, fost elev al lui Bach, rectorul instituţiei Thomasschule.

Din Leipzig a plecat singur la Berlin, pe cheltuiala lui, deoarece prinţul Lichnowsky se întorcea acasă, îa Viena.

La Berlin a locuit lângă Teatrul Naţional, unde, chiar în acea seară, se reprezenta *Răpirea din serai,* la care a asistat şi el. Se povesteşte o întâmplare legată de această reprezentaţie. Mozart se aşezase în fundul sălii arhipline, de unde, la un moment dat, a înaintat spre orchestră, mormăind ceva. In timpul ariei în *re major* a lui Pedrillo, cea de-a doua vioară a cântat un *re bemol,* în loc de *re natural,* şi atunci Mozart s-a revoltat: „Cântă *re-ul* care trebuie, ce dracu' faci acolo?!" Muzica s-a oprit, publicul a vociferat şi Mozart a fost în pericol de a fi evacuat din sală. A fost recunoscut de un muzicant, care a strigat; „Este chiar Mozart!" Dirijorul a verificat partitura şi a recunoscut greşeala comisă. Au urmat ovaţii, Mozart trebuind să se urce pe scenă, în mod neaşteptat, soprana Henrietta Baranius, o foarte frumoasă femeie de 20 de ani, care interpreta rolul Blondinei şi care era, în acea vreme, favorita regelui, a refuzat să mai cânte, fiind prea emoţionată de prezenţa lui Mozart în sală. Intervenţia lui Wolfgang a liniştit-o pe tânăra cântăreaţă care şi-a reluat rolul, cu condiţia ca Mozart să dirijeze în continuare. Spectacolul s-a transformat într-un eveniment pentru Berlin si un triumf pentru Mozart. Dar maestrul, sensibil la farmecele feminine, s-a îndrăgostit de tânăra soprană care, la rândul ei, nu a rămas indiferentă, în timpul cât amândoi au studiat împreună rolul Blondinei din *Răpirea din serai,* care urma să se reprezinte iar, la 28 mai! Nu le-a fost uşor prietenilor celor doi să-i aducă din nou cu picioarele pe pământ!

La Berlin reputaţia lui Mozart se datora în primul rând lucrărilor sale instrumentale. Este adevărat că opera *Răpirea din serai* se juca constant, dar nici *Nunta lui Figaro* şi nici *Don Giovanni* nu figurau în repertoriu. Se ştie că atunci când a fost reprezentată opera *Don Giovanni,* critica din ziarele capitalei prusace nu i-a fost favorabilă. Motivul este că părţile frumoase ale acestei lucrări, la prima audiţie, nu puteau fi apreciate de un public obişnuit cu un alt gen de opere. Publicul era încă nedumerit de varietatea şi abundenţa noutăţilor introduse în operă.

Mai mulţi factori au contribuit la hotărârea lui Fre-deric Wilhelm n de a-i oferi lui Mozart postul de şef de orchestră al capelei curţii din Berlin, cu o leafă de 3000 de taleri pe an. Mai întâi, succesul obţinut de Mozart în sala teatrului berlinez; apoi, dorinţa regelui de a concura Viena pe tărâm muzical şi, nu în ultimul rând, intervenţia prinţului Lichnowsky. Dar Mozart era obosit şi bolnav şi iubea prea mult Viena pentru a o părăsi şi a se stabili într-un oraş posomorât ca Berlinul, unde îl aştepta lupta cu noul mediu muzical, într-adevăr, se pare că interpreţii din orchestră îi erau ostili, cu atât mai mult cu cât Mozart nu-şi menajase cuvintele vorbind despre ei împăratului care-l întrebase ce părere are despre orchestra lui: „Se a-f]ă în ea cei mai mari virtuoşi din lume: dar, când execută o lucrare împreună, nu fac mare lucru."

La 26 mai 1789, Mozart a cântat în faţa reginei. Frederic Wilhelm, care era foarte darnic, i-a trimis 100 de frederici din aur şi i-a comandat şase cvartete de coarde şi o serie de sonate pentru fiica sa Frederica. Din toate acestea, au fost scrise de Mozart numai 3 cvartete, care poartă denumirea de „Prusienele" (K.V.575 în *re*

major, K.V.589 în *si major* şi K.V.590 în *fa major)* şi o *Sonată pentru pian în re major,* K.V.576.

în acea perioadă a folosit şi o altă combinaţie instrumentală: cvintetul. El a compus, pentru prietenul său Anton Stadler, *Cvintetul cu clarinet în la major,* (K.V. 581), introducând pentru prima oară în muzica de cameră acest jnstrument popular, şi, apoi, a reluat formula cvintetului cu două viole, scriind ultimele două lucrări camerale: *Cvintetul în re major* (K.V.593) şi *Cvintetul în mi bemol major* (K.V.614).

Trebuie reamintit că, în 1788, în *Simfonia în mi bemol* (din „Trilogia finală") Mozart i-a acordat clarinetului un rol deosebit, uneori solistic. In 1791, a conceput pentru clarinet o altă lucrare, *Concertul în la major* (K.V.622). Se pare că amicul Stadler, după ce a luat manuscrisul *Cvintetului în la major,* a tăiat dedicaţia şi semnătura lui Mozart, şi 1-a vândut unui editor, pretinzând că ar aparţine unui celebru compozitor italian.

La 28 mai 1789, Mozart a plecat din Berlin spre Dresda şi Praga. In capitala Boemiei a ajuns la 31 mai. A rămas până la 3 iunie şi, o zi mai târziu, sosea la Viena.

Capitolul XI

Maturitatea componistică

Opera *Cosi fân tutte*

urând după sosirea sa la Viena, Mozart a fost asaltat de griji şi, mai ales, de eterna lipsă de bani, aceasta cu atât mai mult cu cât Constanze s-a îmbolnăvit. Din nou, a apelat la „fratele" său Puchberg, care i-a trimis 150 de florini, necesari soţiei sale, pentru o cură la băi.

In lunile următoare, a scris arii pentru opere străine, cum este cazul ariei *Alma grande e nobil cor* pentru opera *Due baroni* de Cimarosa.

In vara anului 1789, a fost reluată opera *Nunta lui Figaro* (28 august). Si de această dată a înregistrat un mare succes. Mozart adăugase o arie pentru cântăreaţa Ferrarese, protejata lui da Ponte din acea perioadă.

Nunta lui Figaro a fost reprezentată în 1789 de douăsprezece ori, de cincisprezece ori în 1790 şi de trei ori în 1791.

împăratul Tosif II, deşi nu era un mare admirator al Iui Mozart, îl aprecia într-o oarecare măsură şi i-a comandat o nouă operă, influenţat de da Ponte, care urma să scrie libretul. Treaba mergea greu, pentru că da Ponte nu avea nici un subiect potrivit. Se dorea o operă bufă, care să se reprezinte în cadrul balului ce deschidea carnavalul din 1790. întâmplarea i-a adus lui da Ponte subiectul dorit. Circula, la acea vreme, o păţanie a unui berar din Hitzing (cartier al Vienei), numit Oskar. La vârsta de 50 de ani, avea o nevastă tânără de 20 de ani, frumoasă şi, după părerea lui Oskar, foarte fidelă. Prietenii îi spuneau însă: *Cosi fân tuîte* (toate fac la fel). Mergând la un bal singur, nevasta dormind cuminte, cel puţin aşa credea el, a avut neplăcerea să-şi descopere acolo consoarta în braţele unui tânăr chipeş...

In câteva zile, pe acest subiect simplu, da Ponte a brodat libretul viitoarei opere bufe, *Cosi fân tuîte,* care este astăzi considerată, datorită subiectului ei, prima o-peretă din istoria muzicii.

Cele trei cuvinte (Cosi fân tutte) erau pronunţate şi în primul trio din *Nunta lui Figaro.*

Eroinele operei sunt două surori napolitane; Fior-diligi si Dorabella, care au ca logodnici doi ofiţeri: Guglielmo si Ferrando, siguri pe fidelitatea fetelor. Personajul central este un om de lume, Don Alfonso, celibatar la o vârstă destul de înaintată, care, convins că femeile nu pot rămâne fidele, face un pariu cu cei doi ofiţeri, asigurându-i că logodnicele lor îi vor înşela. Cei doi logodnici, obligaţi să asculte de Don Alfonso timp de 24 de ore, conform celor stabilite prin pariu, le anunţă

pe fete că trebuie să plece, un timp, din oraş. Ei apar însă mascaţi ca doi albanezi bogaţi si încep să le facă fetelor curte, ajutaţi şi de subreta Despina. După două tentative nereuşite si o serie de peripeţii pline de haz, fetele cedează, dar fiecare din ele logodnicului celeilalte. Don Alfonso câştigă rămăşagul şi-i convinge pe tinerii supăraţi să-şi ierte logodnicele, deoarece, nu-i aşa, Cosi fân tutte.

Mozart, amuzat, a acceptat libretul şi, în câteva zile, a scris muzica celor două acte a căror acţiune se petrece într-un minunat decor, la Neapole. Muzica este plină de spirit, vioaie, încântătoare. Punerea în scenă a operei *Cosi fân tutte* s-a amânat, din cauza morţii împăratului losif II, dar repetiţiile s-au reluat imediat ce doliul a permis aceasta, adică din iunie până în august. O scrisoare a lui Mozart, din 29 decembrie 1789, îi invită pe Puchberg şi pe Haydn să vină să audă „o mică repetiţie a operei sale". Repetiţia generală s-a ţinut la 20 ianuarie şi premiera la 26 ianuarie 1790 (la 5 octombrie 1791, a avut loc premiera *în germană* a operei, cu titlul *Ein macht's wie die Andre, oder die Schule der Liebha-ber).*

Interpreţii de la Burgtheater din Viena au fost: Adriana Ferrarese deî Bene (favorita din acel moment a lui da Ponte) în rolul Fiordiligi şi sora ei, Louise Ville-neuve, în rolul Dorabellei; celebrul Benucci (în rolul lui Guglielmo) şi Vincenzo Calvesi (în rolul lui Ferrando); rolul subretei Despina a fost susţinut de Signora Bus-sani, care îl interpretase şi pe Cherubino, iar soţul ei a executat rolul pseudofilozofului Don Alfonso,

Deşi mai puţin cunoscută decât alte creaţii ale lui Mozart, *Cosi fân tutte* rămâne una dintre cele mai pure şi reprezentative opere mozartiene.

Onorariul primit de Mozart a fost de 200 de ducaţi, insuficienţi, totuşi, pentru acoperirea datoriilor familiei, împrumuturile cerute lui Puchberg au continuat, mai ales că soţia lui Mozart, Constanze, se afla, aproape tot timpul, la băi, la Baden, pentru tratament.

Frankfurt

Moartea lui losif n a dus la îndepărtarea totală a Iui Mozart de la curtea imperială. Cu o indiferenţă condamnabilă, fusese complet uitat. Puchberg abia dacă îi mai răspundea la scrisori, nemaiavând nici o garanţie că-şi va recupera vreodată banii şi, abia după stăruinţe multiple, i-a trimis 25 de florini. Mozart a trebuit să apeleze la cămătari şi, pentru a evita cheltuielile duble, stătea mai mult la Baden împreună cu Constanze şi, cine ştie, poate şi din gelozie. La Viena mai avea doar doi elevi. Anul 1790 a fost pentru Mozart cel mai greu din viaţa lui. In plus, 1790 ca şi 1788 sunt cei mai săraci în compoziţii. Nu mai primise nici o comandă, fiind, pur şi simplu, abandonat la Viena.

Probabil că în iulie şi august s-a ocupat de reor-chestrarea a două noi partituri ale lui Haendel, două cantate: *Sărbătoarea lui Alexandru* şi *Odă Sfintei Ceci-lia.*

în toamnă, când regele Ferdinand al Neapolelui, împreună cu regina, a venit în vizita la Viena, pe afişul operei figura *Azur* de Salieri, interpretată în onoarea celor doi suverani. Haydn şi alţi muzicieni au fost prezentaţi celor doi invitaţi de seamă si felicitaţi de către

ei, în timp ce Mozart era ţinut la distanţă. Acest dispreţ, manifestat în mod deschis, 1-a rănit adânc.

In octombrie 1790, trebuia să aibă loc la Frankfurt Încoronarea noului împărat Leopold n [1]. Salieri, şeful orchestrei curţii imperiale, plecase mai înainte însoţit de 15 muzicanţi. Mozart, deşi aparţinea suitei imperiale, nu a fost invitat. S-a hotărât să participe la ceremonie pe cheltuiala proprie, cu orice risc, sperând că acolo va dobândi, din nou, onorurile de altădată. Aerul din Viena i se părea apăsător, nu avea nimic de făcut şi nu voia să apară în ochii lui Constanze ca un om dispreţuit, fără valoare. Si-a amanetat argintăria, a împrumutat 800 de florini, cu o dobândă de 1000, pentru a-şi cumpăra o trăsură, cu intenţia de a închiria vizitiu şi cai de la un releu la altul. L-a însoţit cumnatul său, Hofer, un violonist şi mai sărac decât Wolfgang. Au plecat la 23 septembrie, trecând prin oraşele Linz, Passau, Nuremberg, Wtirtzburg, şi au ajuns pe 28 septembrie la Frankfurt. In aceeaşi zi, i-a scris lui Constanze: „...Am tras în suburbia Sachsenhausen la un han, din caie-afară de fericiţi că am reuşit să găsim o cameră... Călătoria a fost plăcută... Sunt ferm decis să-mi rezolv treburile aici cât se poate de bine şi să mă bucur, apoi, iar de tine. Ce viaţă minunată vom duce. Eu vreau să muncesc ca să nu ajung... din nou într-o situaţie atât de disperată."

La 3 octombrie 1790, a revenit cu o altă scrisoare: „Deocamdată trăiesc aici complet retras; nu ies nicăieri şi toata dimineaţa rămân în vizuina mea şi scriu. Singura mea distracţie e teatrul, unde întâlnesc destule

1) Leopold II (1747-1792), împărat al Austriei, rege al Boemiei şi Ungariei (1790-1792), frate cu losif II şi cu Măria Antoaneta, regina Franţei.

cunoştinţe... acum vor să mă aibă în toate părţile... Ne aşteptăm să nu-mi iasă prost concertul... Societatea teatrală a electoratului Mainz va reprezenta marţi, în cinstea mea, *Don Giovanni.*

Spectacolul cu *Don Giovanni* nu a avut însă loc.

La 8 octombrie 1790 îi scria: „...Cu siguranţă că nu câştig destul de mult aici ca să pot fi în stare să plătesc, imediat după întoarcerea mea, 800 sau 1000 de guldeni..."

Din nou, la 15 octombrie, scria din Frankfurt: „Astăzi, la ora 11, a avut loc recitalul meu, care a ieşit splendid în privinţa succesului, dar slab din punctul de vedere al banilor. Din nenorocire, s-a ţinut, simultan, un somptuos dejun la un prinţ şi... marile manevre ale celor din clica lui Hasse..."

într-adevăr, după ceremoniile de încoronare, a reuşit să susţină un concert la *Stadî-Theater*, în care tot programul era ocupat cu lucrările lui. A executat două concerte pentru pian, probabil cele în *fa* si în *re* major (K.V.459 şi K.V.527), ultimul numit de atunci *Concertul încoronării.* A fost încântat de tânăra Margarette Schick care a interpretat arii şi duete (alături de salzbur-ghezul Cecarelli) din operele sale. A cântat, în plus, un concert la patru mâini, nu se cunoaşte cu precizie care anume, împreună cu bătrânul pianist Ignaz von Becke şi un duo concertant pentru pian şi vioară, acompaniat de cumnatul său.

Contrabasistul Ludwig care făcea parte din orchestră a scris lucruri interesante despre una din repetiţii: „Omuleţul, vioi şi foarte mobil, părăsea pianul aşezat pe scenă, sărea în mijlocul orchestrei pe deasupra cutiei sufleurului şi, după o discuţie animată cu muzicienii, se căţăra înapoi pe scenă la fel de repede cum coborâse,"

Beneficiul rezultat a fost modest şi a trebuit să-l împartă cu Hofer.

Alt concert nu a mai avut loc, deşi fusese anunţat.

Mozart a făcut o vizita la Offenbach, unde l-a cunoscut pe editorul Andre, cel care va cumpăra toate manuscrisele maestrului, după moartea lui.

în 16 sau 17 octombrie 1790, Mozart a plecat spre casă. S-a oprit la Mainz, unde a cântat în faţa prinţului elector, dar n-a primit decât „15 carolini prăpădiţi". La Mannheim a asistat la o repetiţie a operei *Nunta lui Fi-garo.* Iată o întâmplare legată de această repetiţie, relatată de actorul Backhaus: „Am fost pus într-o mare încurcătură din cauza lui Mozart. Mă aflam lângă uşă în timpul repetiţiei. El a venit la mine şi a cerut permisiunea să asiste. Am crezut că este un ucenic de la atelierul de croitorie şi nu i-am dat voie. «Totuşi, n-aţi vrea să-i permiteţi dirijorului de orchestră Mozart să asiste la repetiţie?» Am fost foarte încurcat."

Unde era, oare, elegantul tânăr care, doar cu un an înainte, apărea la Leipzig şi Berlin? Vânduse sau amanetase jabourile, manşetele de dantelă, brelocurile şi bu-tonii, şi frumoasele lui haine?

Ca urmare a intervenţiilor lui Mozart în timpul repetiţiei, îşi amintea un bătrân organist de biserică, s-au accelerat mişcările faţă de cele adoptate iniţial de dirijorul Franzel. Consilierul de curte Andre, care l-a văzut în timpul repetiţiei, a observat că era scund, aspectul său părea insignifiant, ochii ieşiţi din orbite şi nasul foarte proeminent.

La 29 octombrie a ajuns la Miinchen, unde a locuit la *Vulturul Negru* şi, contrar dorinţei lui de a petrece acolo doar o zi, a rămas mai mult, deoarece prinţul elector l-a reţinut pentru a evolua (în sfârşit!) în faţa

regelui şi reginei Neapolelui, într-un concert organizat în cinstea lor. Mozart a notat următoarele în scrisoarea trimisă din Miinchen, lui Constanze: „Mare cinste pentru curtea de la Viena că regele a trebuit să mă audă într-o ţară străină." In Miinchen s-a întâlnit cu vechii lui prieteni: familia Cannabich, Rănim, Marchand, Bro-chard etc. alături de care, scria el, „ani petrecut foarte bine şi am vorbit mult despre tine, draga mea."

Este posibil să fi dorit să se întâlnească cu sora lui la St. Gilgen sau la Salzburg, dar nu mai erau în relaţii bune de la decesul lui Leopold Mozart. La stricarea relaţiilor dintre fraţi a contribuit, în mare măsură, si Constanze.

O invitaţie neaşteptată

Revenit la Viena, Mozart a primit o propunere din partea directorului Operei Italiene din Londra, O'Reilly. II invita sa vină la Londra şi sa rămână acolo până în iunie 1791, timp în care să scrie două opere. Iată scrisoarea primită de la O'Reilly:

„De la o persoană din anturajul Alteţei sale regale, prinţul de Wales, am aflat că plănuiţi să faceţi o călătorie în Anglia şi, cum eu doresc să cunosc personal marile talente, fiind acum în măsură de a le sprijini, vă ofer, domnule, locul bine meritat pe care îl au compozitorii în Anglia. Dacă vă hotărâţi, vă rog să veniţi la Londra la sfârşitul lunii decembrie 1790, pentru a rămâne până la sfârşitul lunii iunie 1791, în care timp am dori să compuneţi cel puţin două opere, dramatice sau comice. Conform propunerii conducerii Operei, vă ofer

trei sute de lire sterline... Dacă această propunere vă convine şi puteţi s-o acceptaţi, daţi-mi un răspuns şi a-ceasta scrisoare va servi drept contract".

Nu se ştie ce a răspuns Mozart şi dacă a răspuns. In acelaşi timp, la Viena venise renumitul violonist So-lomon din Londra, cu scopul de a-1 invita pe Joseph Haydn în Anglia pentru a compune acolo. El a discutat şi cu Mozart, însă fără nici un rezultat.

Marele prieten al lui Mozart: Joseph Haydn

Era originar dintr-un sat din Austria Inferioara, pe malurile Dunării, Hainburg. In anul 1683, în timpul asediului Vienei, satul fusese cotropit de turci, iar populaţia masacrată. Printre cei ucişi s-au numărat străbunicul viitorului compozitor, Kaspar Haydn, şi soţia sa, dar copiii lor scăpaseră. Printre ei se afla şi Thomas, bunicul lui Joseph Haydn, tot rotar de meserie. El a avut şapte copii. Unul dintre ei, Mathias, născut în 1699, învăţase rotăria, dar se stabilise într-un sat vecin, Rohram, lângă râul Leihta, locuind într-o casă simplă, de ţară. Aici s-a născut, în 1732, Franz Joseph Haydn. Având aptitudini deosebite şi un simţ muzical remarcabil, învăţătorul din sat, care-i era şi unchi, a luat copilul lângă el şi i-a dat primele noţiuni de muzică, învăţătorul era aspru, îl bătea, îl punea la muncă, uitând, uneori, să-i dea de mâncare.

La opt ani a fost primit în corul catedralei Sfântul Ştefan din Viena, intrând în şcoala corală de pe lângă catedrală. Vocea lui de tenor era de o mare puritate.

La 17 ani a părăsit corul şi şcoala şi a dus o viaţa grea, mereu în căutarea unor angajamente în mici formaţii instrumentale, în acest timp, a compus fără încetare; i s-a reprezentat o operetă si a scris 12 cvartete pentru coarde. Pentru a se întreţine, tânărul Joseph Haydn a cântat la ţiteră în localurile de vară *(Heuriger}* aflate pe dealurile din preajma Vienei, Grinzing şi Kahlenberg.

în 1761, a fost angajat de prinţul Paul Anton de Eszterhazy de Galantha, mai-marele unei foarte bogate case aristocratice din imperiul habsburgic. In castelul lui din Eisenstadt, orăşel din estul Austriei, la sud de Vi-ena, castel construit ca o fortăreaţă în perioada 1663-1672 şi înfrumuseţat la sfârşitul secolului XVIII, se dădeau reprezentaţii muzicale, pentru oaspeţii de rang înalt, pentru care se angajau cântăreţi, instrumentişti şi dirijori. Haydn a fost, la început, al doilea capelmaistru, cu sarcina de a compune, de a repeta cu orchestra şi de a dirija. Din 1766 a fost numit capelmaistru, compoziţiile sale au început să fie tipărite şi el a devenit cunoscut în toată Austria, şi chiar dincolo de hotarele ei. Paul Anton de Eszterhazy construise un alt palat, de o frumuseţe desăvârşită, pe malul lacului Neusiedler, din a-propiere. Palatul avea o mare sală de muzică în care Haydn a dirijat orchestra şi corul castelului şi a interpretat propriile lucrări. Sala poartă, acum, numele compozitorului: sala Haydn. în Eisenstadt există şi o stradă Haydn, unde, la numărul 24, a locuit compozitorul între anii 1766 şi 1778, ducând o viaţă paşnică, lipsită de extravaganţe. Micul muzeu amenajat aici exprimă modestia, ordinea şi disciplina în care a trăit, întreaga viaţă, compozitorul.

Lângă biserica Kalvarienberg din Einsenstadt, se a-flă un monument ridicat pe o movilă, unde este înmormântat compozitorul, care s-a stins din viaţă în anul 1809. Rămăşiţele lui pământeşti au fost aduse aici în 1820, de la Viena, din cimitirul Hundsturm. Fusese îngropat acolo modest, aşa cum trăise.

Autor a numeroase simfonii, sonate, triouri, mise, opere, oratorii, Haydn a fixat legile unui clasicism european, care a deschis drumul romantismului. Cu Beetho-ven, cel mai celebru dintre elevii săi, nu s-a înţeles si, după o perioadă în care i-a dat lecţii de contrapunct, s-au despărţit. Beethoven era sârguincios şi scrupulos, dar avea stări depresive şi era irascibil, iar Haydn trecea el însuşi, atunci, printr-o perioadă de oboseală, de slăbiciune.

Se pare că, oricât de mare compozitor era, Haydn n-a putut să înţeleagă geniul şi noutatea muzicii lui Beethoven sa. Odată, i-a spus:

— în muzica dumitale există ceva surprinzător şi neobişnuit. Evident că lucrările dumitale sunt frumoase, ba chiar minunate, însă se află în ele, pe ici pe colo, ceva straniu şi întunecat, aşa cum eşti, de altfel, şi dumneata, sumbru şi bizar.

Legăturile lui Haydn cu Mozart, începute în anul 1781, au fost însă deosebit de călduroase, compozitorul deja celebru, intuind în tânărul său elev calităţi deosebite, s-a bucurat mult de succesele lui.

Dornic să-1 imite pe Haydn, Mozart 1-a depăşit ca simfonist în ultimele sale patru simfonii şi 1-a egalat în domeniul muzicii de cameră în ciclul celor şase cvartete pentru coarde, compuse între anii 1782-1785, pe care le-a dedicat maestrului său.

Deşi mai tânăr cu 24 de ani decât Haydn, Mozart a murit cu 18 ani înaintea lui. Ajuns la o vârstă înaintată,

Haydn a mărturisit că şi el, la rândul lui, a fost discipolul lui Mozart.

Se ştie că Haydn s-a stabilit o vreme în Anglia, unde a compus o bună parte din marile sale lucrări. Plecarea lui a fost dureroasă pentru Mozart care era sigur ca n-o să-l mai revadă pe mult mai vârstnicul său tovarăş, cel mai bun dintre prietenii săi. La ultima lor întâlnire, în decembrie 1790, Haydn s-a străduit să-l consoleze pe tânărul, dar atât de bolnavul său prieten, pe care-l admira şi-l iubea nespus de mult. Cu faţa crispată de suferinţă şi de tristeţe, Mozart i s-a destăinuit: „Dacă aţi şti cât sunt de mâhnit; întâmpin peste tot atâtea greutăţi!... Dumneavoastră plecaţi, ultimul meu sprijin dispare, se prăbuşeşte..." Bătrânul, emoţionat, a căutat să-l mângâie: „...Noi am avut, poate, talent, dar tu, scumpul meu Mozart, ai avut geniu, ai fost atins de scânteia sacră a genialităţii creatoare. Lucrul acesta oamenii de astăzi nu ţi l-au putut ierta. Oamenii de mâine se vor înclina în faţa numelui şi a operei lui Mozart..."

Această convorbire arată clar starea sufletească în care se zbuciuma Wolfgang în ultimele zile ale anului 1790, epocă în care a creat cel mai frumos, poate, cvintet al său. Iar Haydn, după părerea unor muzicieni de renume, când a scris, mai târziu, în timpul unei vizite la Viena, *Simfonia în mi bemol major,* îi aducea un vibrant omagiu tânărului său prieten care dispăruse fizic, lucrarea fiind impregnată de spiritul acestuia.

în scrisorile adresate soţiei sale, care continua să-şi facă desele cure, Wolfgang aminteşte despre o afacere secretă, de care nici Puchberg, cel care l-a ajutat de mai multe ori, nu ştia, în care era implicat editorul şi compozitorul Hoffmeister. Probabil că acesta urma să-i înmâneze lui Mozart o sumă de bani, în contul unor

i

Joseph Haydn (1732-1809), un prieten devotat.

lucrări pe care Mozart trebuia să i le ofere în exclusivitate. De această afacere trebuia sa se ocupe Constanze în lipsa lui. Se observă că, în acea perioadă, Wolfgang trăia în^mizerie, iar sănătatea sa, deja precară, era în declin, în acest început de iarnă, a văzut lumina zilei minunatul *Cvintet în re major* (K.V.593), scris, se pare, la cererea unui meloman ungur, care, ştiind de problemele financiare ale artistului, i-î comandase. Numele lui nu este cunoscut. Ultimul *Concert pentru pian* al lui Mozart (K.V.595) poartă data de 5 decembrie 1790. O altă lucrare scrisă tot în acea perioadă este *Fantezia în fa minor* (K.V.594) *(Adagio, Allegro, Adagio).* Mozart o numeşte în scrisorile sale: „Adagio pentru ceasornicar". Se pare că această lucrare, transcrisă pentru orchestră, a fost cântată în timpul depunerii pe catafalc a trupului mareşalului Laudon, erou naţional, în ultimele săptămâni din 1790. Astfel se poate explica prezenţa fanfarelor războinice care întrerup accentele dureroase. Paginile acestei fantezii oglindesc deznădejdea artistului în acele zile grele şi întunecate ale existenţei sale, care au dus la naşterea unui nou stil în creaţia lui Mozart, manifestat cu precădere în *Flautul fermecat.*

Zeiţa Fortuna îi surâde iar

Ianuarie şi februarie 1791 au fost lunile în care a scris la comandă, în momentul în care era total ruinat, majoritatea lucrurilor sale fiind amanetate. A compus un *Adagio în do minor* (K.V.617), arii, cantate, dansuri pentru serbările de la curte, dar nu era suficient. A trebuit să scrie şi muzică pentru flaşnetă. Nu se întrezărea nici o perspectivă să scrie o operă muzicală.

f r v •

Dar zeiţa Fortuna i-a surâs din nou, iar bucuria de a putea compune ceva care îi plăcea cu-adevărat i-a alimentat acel foc sacru, astfel încât a depăşit tot ceea ce realizase până atunci în domeniul muzical.

In luna martie 1791, un cunoscut de odinioară, de la Salzburg, Emmanuel Schikaneder (născut în 1751), i-a comandat o operă feerică de inspiraţie germană. Actor care-1 interpretase cu succes pe Hamlet şi care jucase în lucrările lui Lessing, Goethe şi Schiller, Schikaneder înfiinţase o trupă care, pe lângă piesele marilor scriitori menţionaţi, dăduse reprezentaţii cu opere ale lui Gluck, Haydn şi Mozart, şi cu o mulţime de lucrări muzicale germane. Teatrul german îi datora enorm acestui om, un director curajos, aproape genial. Schikaneder era mason, ca şi Mozart. Trupa sa se bucura de o mare consideraţie şi era formată din 40 de instrumentişti şi cântăreţi de o certă valoare. Teatrul de cartier *An der Wien* era proprietatea sa din 1788 si îi trebuia un repertoriu alcătuit din piese cu un conţinut artistic superior. Dar afacerile mergeau prost şi, în acel moment, Schikaneder a recurs la ajutorul lui Mozart.

Opera *Flautul fermecat*

în 1857, în Revista lunară teatrală şi muzicală din Viena, a apărut un articol care ne dezvăluie originile operei *Flautul fermecat.*

„La 7 martie 1791, Ia ora 8 dimineaţa, directorul de teatru Emmanuel Schikaneder a venit la Mozart, care era încă în pat, şi i-a vorbit astfel: — Prietene, frate, sunt pierdut dacă nu mă ajuţi! Mozart, încă somnoros,

s-a aşezat pe marginea patului şi 1-a întrebat: — Cum aş putea să te ajut? Sunt la fel de sărac ca şi tine. — Nu-i vorba de asta! Tu, însă, poţi sa mă salvezi! Negustorul H... e de acord să-mi împrumute 2000 de florini cu o singură condiţie: să-mi scrii tu o operă. Cu opera ta voi putea să-i dau banii înapoi, să-mi plătesc şi alte datorii şi să pun pe picioare teatrul. Mozart, doar tu mă poţi salva de la ruină şi o s-o spun întregului univers că ai fost omul cel mai generos care există pe pământ. In plus, îţi voi da onorarii foarte generoase şi opera, care va fi, neîndoielnic, un triumf, îţi va umple si ţie buzunarele. Toţi ştiu că, deşi uşuratic, Schikaneder nu este un ingrat. — Ai un libret? — Am unul în curs de lucru, intitulată *Lulu în Djinnis-îan,* o lucrare foarte poetică. Va fi gata în câteva zile. Ţi-o voi da imediat s-o citeşti. Ce zici? Eşti de acord? — Nu spun nici da nici nu. Să mă mai gândesc, îţi dau răspunsul în câteva zile. Schikaneder i-a repetat că soarta lui se află în mâinile lui Mozart şi a plecat...

...A doua zi, seara, Mozart 1-a căutat la teatru şi i-a spus: — Fă în aşa fel încât să am cât mai curând libretul; vreau să scriu opera. Dacă n-o să iasă bine, nu am nici o vină, pentru că nu am mai compus niciodată feerii.

Opt zile mai târziu, Mozart avea în mâini libretul care i-a plăcut destul de mult, deoarece se aflau în el idei poetice sau, mai curând, romantice, care, din cauza totalei lipse de cultură a lui Schikander, nu erau deloc puse în valoare.

1) Christoph Martin Wieland (1733-1813), scriitor german, creator de poeme *(Oberori),* eseuri şi povestiri. *Flautul fermecat* era o povestire dintr-o culegere de basme orientale ale lui Wieland.

...Opera s-a reprezentat de douăzeci şi patru de ori în 1791 şi, în ciuda faptului ca sala era neîncăpătoare şi a practicii biletelor de favoare care domnea atunci, a adus un câştig de 8443 de florini, până la l noiembrie, reţetă care părea aproape fabuloasă. Dar maestrul, din ce în ce mai slăbit... nu a aflat de triumf decât din cele spuse de alţii. Nu-şi mai părăsea decât rar patul şi deloc camera.

...*Flautul fermecat* i-a adus un câştig foarte mic lui Mozart, pentru că Schikaneder a fost rău platnic şi, în plus, a vândut partitura şi altor teatre fără a-1 plăti pe creator. Când i se aducea la cunoştinţă bunului şi nobilului Mozart această nedreptate care era cu atât mai mare cu cât el îl salvase pe Schikaneder, răspundea: «Ce-i pot face? Este un escroc...» în ajunul morţii, îi mai spunea încă soţiei sale: «Mi-ar plăcea să mai aud, o dată, *Flautul fermecat».*"

Aceasta este, se pare, varianta pe care autorul articolului o auzise din gura lui Constanze.

Arthur Schurig, în lucrarea sa despre Mozart, apărută în 1923, respinge aceste aserţiuni:

„Mozart a acceptat cu bucurie propunerea lui Schikaneder. Să scrie o operă germană! Nu era aceasta, de ani de zile, dorinţa lui cea mai arzătoare? Mai ales că directorul îi promitea onorarii importante şi i-a dat, desigur, şi un avans.

Legenda că Schikaneder întâmpina atunci greutăţi materiale nu este reala. Tot falsă este şi legenda că Schikaneder 1-a înşelat pe Mozart în privinţa beneficiilor. Se obişnuia, la acea vreme, ca autorul muzicii să primească o sumă fixă drept onorariu (100 de ducaţi sau ceva mai mult), oricare ar fi fost succesul operei. Procentajul rezultat din încasările sălii nu se aplica, pe

atunci, decât în Franţa. Nu e nici un adevăr în presupunerea că Mozart nu şi-a primit onorariile promise, cu atât mai mult cu cât axioma favorită a lui Schikaneder era: «Trăieşte şi lasă şi pe alţii să trăiască.»

Este probabil că, după moartea lui Mozart, Con-stanze, văzând uriaşele încasări pe care *Flautul fermecat i* le aducea lui Schikaneder, i-a cerut acestuia bani în plus şi el a refuzat-o. I-a mai reproşat că a vândut partitura şi altor teatre germane, fără a avea dreptul. Nu se ştie exact tot ce s-a întâmplat, dar se poate presupune că denunţurile vagi ale lui Nissen (al doilea soţ al lui Con-stanze — n.a.) nu se bazează decât pe declaraţiile părtinitoare ale nesăţioasei Constanze.

Schikaneder avea, în perioada 1792-1804, o situaţie financiară excelentă şi merita efortul de a i se face un proces, dacă aceste reclamaţii ar fi fost fondate. Dar nu erau. în plus, toţi cei care aveau succes în acea perioadă Ia Viena făceau obiectul celor mai rele şi de necrezut calomnii. Komorzynski, biograful lui Schikaneder, este convins că ar fi nedrept pentru memoria acestuia să fie considerată adevăr istoric vorbăria nesăbuita răspândită în jurul ei de doamna Constanze Nissen."

Dar contează mai puţin pentru noi, astăzi, dacă Schikaneder 1-a plătit bine sau nu pe Mozart. Important este că propunerea directorului de teatru 1-a redat vieţii pe Mozart, de parcă cerul îşi deschisese porţile în faţa lui. EI s-a ocupat în exclusivitate în lunile mai, iunie si iulie de *Flautul fermecat,* în iunie, Constanze a plecat din nou, la Baden pentru cură. Era însărcinata şi a luat cu ea şi băieţelul de şapte ani. Mozart, suferind şi foarte surmenat, având nevoie să fie servit, a rămas singur, fără bani şi fără nici un ajutor. O concediase şi pe bucătăreasă pentru a economisi banii.

Schikaneder, care-l urmărea îndeaproape pe Mo-zart, a observat că maestrul traversa o profundă stare depresivă şi îl invita adesea să ia masa cu el. Acolo, atmosfera era plăcută şi Wolfgang, vesel din fire, se simţea bine în acest mediu.

In curtea teatrului se afla un mic pavilion care a fost transformat în cameră de lucru pentru Mozart. Aici îşi petrecea Wolfgang o mare parte a zilei, în acest pavilion, Schikaneder venea adesea, şi, pentru a-i face o surpriză, aducea cu el şi tinere actriţe. Se pare că se dansa mult, acolo, noaptea, pentru că Mozart nu se mulţumea numai cu munca, voia să şi trăiască din plin. Totuşi, continua să-i scrie lui Constanze, a cărei absenţă nu prezenta, după cum se vede, numai neajunsuri, în scrisori, nu era însă vorba de lucrările sale şi nici de viaţa pe care o ducea.

Se pare ca la Baden Constanze a cunoscut o serie de persoane vulgare ce-i displăceau profund lui Wolfgang, care se străduia din greu să procure banii necesari tratamentelor ei.

După plecarea Iui Haydn la Londra şi apoi a lui da Ponte, care a vrut să-1 ia la Londra pentru a lucra împreună la Opera Italiană, singura fiinţă de care se simţea atras acum Mozart era elevul său preferat, Siissmayer, mai tânăr decât Mozart cu 12 ani. Pe acesta îl admitea să colaboreze cu el; discutau amândoi despre toate şi maestrul îi împărtăşea intenţiile artistice. Totuşi, uneori, îl făcea idiot, îl lovea, dar tot pe el 1-a avut alături în ultimele clipe.

Constanze s-a întors mai devreme de la Baden, unde se dusese si Wolfgang în câteva rânduri, si unde interpretase *Misa în si bemol,* în luna iulie. Cauza

înapoierii precipitate a lui Constanze era naşterea apropiată a copilului. Ultimul lor fiu, Franz-Xavier-Wolf-gang, s-a născut la 26 iulie.

In această perioadă, Mozart a creat din nou muzică religioasă. Aşa a luat naştere *Ave, verum Corpus, motet pentru patru voci, cu acompaniament* (K.V.618), o adevărată bijuterie a muzicii religioase.

Tot acum a primit şi misterioasa comandă pentru compunerea unui *Recviem.*

Mozart nu avea timp să se ocupe de această nouă lucrare, căci nu terminase încă *Flautul fermecat.* în plus, la începutul lui august 1791, s-a ivit ceva mai important, o operă pentru încoronarea împăratului Leopold ca rege al Boemiei. Era o operă menită să-i glorifice, într-o ceremonie oficială, pe noii suverani. Se va numi *La clementa di Tito* (Mărinimia lui Titus, K.V.621).

Opera *La clemenza di Tito.* **Praga**

Noua comandă solicita o operă serioasă, gen în care Mozart nu mai scrisese de la *Idomeneu,* genul acesta fiind considerat acum demodat. El nu putea, însă, refuza o comandă oficială, care îi aducea un onorariu de 200 de ducaţi. Stilul ce trebuia adoptat era unul „oficial" în care artistul creator nu avea nici o libertate în ceea ce priveşte originalitatea concepţiei sau tratării ideilor. Lucrarea trebuia executată repede şi avea la bază una din celebrele tragedii ale lui Metastasio; ţinând seama că încoronarea fusese fixată pentru 6 septembrie 1791, Mozart avea la dispoziţie numai optsprezece zile.

Piesa lui Metastasio fusese adaptată de poetul oficial al curţii, Mazzola, şi propunerea făcută lui Mozart venea de la Guardassoni. Nimeni nu se bucura de o popularitate mai mare, Ia Praga, decât Mozart!

Tragedia lui Metastasio fusese adesea pusă pe muzică de Jommelli, Hasse, Scarlatti şi Holzbauer, printre alţii.

Pentru a realiza într-un timp atât de scurt opera, Mozart 1-a folosit pe elevul său, talentatul şi devotatul Siissmayer. Nu se ştie precis în ce măsură a contribuit Siissmayer la terminarea lucrării — se crede că recitativele sunt creaţia lui —, dar Mozart a hotărât să plece împreună la Praga, pentru a continua colaborarea în timpul drumului.

Mozart a luat-o si pe Constanze la Praga, pentru că ea nu înţelegea să renunţe la vreo plăcere. Copiii au fost lăsaţi în grija unor străini şi ea s-a urcat în trăsură, bucuroasă că în capitala Boemiei va avea, iarăşi, ocazia să participe la petreceri, ca altădată. Desigur că nu I-a însoţit pe Wolfgang doar pentru a-1 îngriji, deoarece, de îndată ce au revenit la Viena, ea a plecat, din nou, la Baden.

Opera *Mărinimia lui Titus* a fost un eşec, nu numai la curte, unde împărăteasa a declarat categoric că este o „sporcheria tedesca" (porcărie germană), dar chiar şi în rândul prietenilor şi admiratorilor lui Mozart, pe care lucrarea nu i-a entuziasmat. Cu toate că a obţinut un oarecare succes la reprezentaţiile care s-au dat în septembrie, la data de 30 a acestei luni, a fost scoasă de pe afiş (chiar în ziua premierei *Flautului fermecat}.*

într-o scrisoare trimisă lui Constanze la Baden, la 7 octombrie, Mozart afirma, referitor la opera *Titus:* „...In

acest rătimp a sosit o scrisoare de la Stadler, din Praga. Toată familia Duschek e bine... Au şi aflat despre primirea superbă a operei mele nemţeşti (este vorba de *Flautul fermecat,* n.a.). Cel mai ciudat în chestia asta este, însă, că în seara în care noua mea operă a fost prezentată cu atâta succes, pentru prima oară, în aceeaşi seară se juca, pentru ultima oară, la Praga, cu un succes extraordinar, *Titus.* Bedini a cântat mai bine ca oricând. Micul duet în *la* al celor două fete a fost bisat şi, de n-ar fi menajat-o pe Marchetti, ar fi repetat cu multă plăcere şi *rondoul.* Lui Stadler i s-a strigat bravo din stal şi chiar din orchestră. Dar mi-am dat osteneala, pretinde el..."

Opera a mai fost reluată în 1795, ca un spectacol în beneficiul văduvei lui Mozart, cu Aloysia Lange în rolul lui Sextus. Şi la Miinchen a fost reprezentată, dar numai de câteva ori. Astăzi, opera este rareori montată, şi atunci îndeosebi în cadrul unor festivaluri.

Bucuria cea mai mare a lui Mozart la Praga a fost reprezentarea operei *Don Giovanni,* pe care *„un omuleţ în redingota verde"* a dinjat-o în faţa împăratului si a auzit-o pentru ultima oară.

Totuşi, la Praga, Mozart, deziluzionat şi de insuccesul operei *Titus,* a fost mai tot timpul bolnav şi lua mereu medicamente. Faţa lui era palidă şi ochii îi erau trişti, deşi, după cum spunea un contemporan, „maliţiozitatea lui apărea adesea, când se afla printre prieteni, datorită glumelor lui pline de voioşie".

La mijlocul lunii septembrie, s-a despărţit cu mare durere de prietenii săi din Praga, alături de care se simţea ca într-o oază de fericire.

Mozart, portret anonim din secolul XVIII.

\\\\\

Premiera operei *Flautul fermecat*

în luna iulie 1791, Mozart îşi înscria opera *Flautul fermecat* în catalogul său ca şi cum ar fi terminat-o. Repetiţiile începuseră cu cântăreţii, dar pentru partea instrumentală mai avea încă de lucru. Comanda pentru 77-*tus* i-a întrerupt munca până în a doua parte a lunii septembrie, când a scris corul *O, Isis* şi ariile lui Pa-pageno. Abia la 28 septembrie a compus uvertura şi marşul preoţilor de la începutul acrului doi.

Este sigur că Schikaneder i-a propus lui Wolfgang să folosească unele arii populare pe care le cunoştea şi le cânta. Pe parcursul repetiţiilor, aşa cum era obiceiul, interpreţii au intervenit adăugând textului câte ceva, mai ales că în trupa lui Schikaneder existau cântăreţi cu experienţă de libretisti si compozitori. Printre ei se afla cântăreţul şi compozitorul Benoit Schack, din Boemia, care a interpretat rolul prinţului Tamino. El scrisese mai multe *Singspiel* pentru trupa Jui Schikaneder si era un excelent flautist. De asemenea, se mai afla Franz Goerl sau Gerl, care a interpretat rolul preotului Sarastro. Şi el colaborase la întocmirea unor mici opere. Nu trebuie uitată contribuţia lui J. L. Giesecke, care făcea parte din trupă, la îmbunătăţirea libretului lui Schikaneder, căruia i-a creat atmosfera de feerie si culoarea locaîă, Plin de inventivitate si om de mare cultură, Giesecke cunoştea bine ritualul oficiat, în vechiul Egipt, în templele închinate Jui Isis şi Osiris. El folosise tragedia lui *Oberon* de acelaşi Wieland pentru libretul pe care 1-a scris pentru

un *Singspiel* romantic în trei acte, a cărui muzică rusesc executată de F. S. Seyler.

Subiectul libretului operei *Flautul fermecat* este, în rezumat, următorul:

Prinţul Tamino, urmărit de un balaur, leşină, dar trei zâne ucid fiara. Când Tamino îşi revine, găseşte m faţa lui o făptură ciudată, un om-pasăre, Papageno, care se laudă că el a ucis balaurul, într-o arie plină de efecte comice. Cele trei zâne, însă, îl dau de gol şi, după ce i-au spus lui Tamino adevărul, îi arată portretul unei tinere fete, de care prinţul se îndrăgosteşte. Fata era Pamina, fiica Reginei Nopţii şi era ţinută în captivitate de vrăjitorul Sarastro. Tamino declara că vrea s-o elibereze pe Pamina, iar Regina Nopţii, drept răsplată, îi promite că i-o va da de soţie. Zânele îi poruncesc lui Papageno să-l conducă pe Tamino spre palatul lui Sarastro. Ele îi dau lui Tamino un flaut fermecat drept îalisman, iar lui Papageno nişte clopoţei. Papageno intră în palatul lui Sarastro, în care Pamina era închisă si păzită de maurul fioros Monostatos. Tamino pătrunde în pădurea în care se afla templul înţelepciunii, al cărui mare preot este Sarastro. Aici află că Pamina este în viaţă şi, de bucurie, începe să cânte la flaut. Cântecul vrăjit atrage toate păsările si animalele din pădure. Atunci se aud clopoţeii lui Papageno, care sosea însoţit de frumoasa Pamina. Când paznicul Monostatos aleargă împreună cu sclavii săi ca să împiedice întâlnirea celor doi tineri, Papageno face să sune clopoţeii şi, în acel moment, Monostatos si sclavii încep să cânte şi să danseze. Vacarmul H atrage în pădure pe Sarastro care, în pofida protestelor tinerilor, îi duce în templu împreună cu Papageno, unde ti supune la mai multe încercări grele. Tamino le învinge

pe toate, dar Papageno, vorbăreţ din fire, n-a trecut de „proba tăcerii". Din această cauză, Pamina dispare din fata lor.

în schimb, în faţa lui Papageno, condamnat la singurătate, apare tânăra Papagena, de care el se îndrăgosteşte.

După o serie de alte încercări pe care le-au trecut cu bine, cele două cupluri, Tamino si Pamina si Papageno cu Papagena, capătă îngăduinţa înţeleptului Sarastro să-si unească soarta.

Flautul fermecat conţine arii care amintesc de caracterul şi factura veche de a scrie a lui Mozart. Un exemplu este aria pe care o cântă Regina Nopţii, cu reminiscenţe de *bel-canîo* italian. Dar, pentru prima oara, apar şi arii de inspiraţie populară, din folclorul german. Astfel sunt ariile lui Papageno, omul simplu, plin de umor şi naivitate, care ni-i aduce în memorie, mai accentuat, pe Leporello din *Don Giovanni* sau pe Figaro din *Nunta M Figaro.* Tot legat de figura lui Papageno apare şi flautul, care în această operă a căpătat un rol preponderent în exprimare. Duetul Papageno-Pamina, rămas unul din cele mai cunoscute momente ale operei, are un caracter de lied popular.

Dacă sursa naţională este evidentă în ariile lui Papageno, ariile lui Tamino şi ale Paminei îşi au originea în scriitura vocală a *Singspiel-ului,* acum Mozart dis-tanţându-se de orice influenţă a stilului instrumental italian sau de emfaza operei *seria.*

Unii critici afirmă că, abandonând limba italiană în favoarea germanei, muzica din *Flautul fermecat* a căpătat un plus de umanitate, şi apreciază că această lucrare reprezintă piatra de temelie a operei naţionale germane. „Primul pas către apropierea recitativului de

arie este făcut; în această fuziune, magistral realizată de Mozart, embrion al viitoarei *melodii infinite,* este inclusă, virtual, toată dezvoltarea operei romantice germane; ascultând lungul dialog al lui Pamino cu Oratorul (din actul I), ne aflăm în plin *Lohengrinl"* — afirma Radu Gheciu, în cartea sa dedicată lui Mozart.

Intervenţiile lui Sarastro se conturează maiestuos şi sobru, anticipând linia liedului romantic german, în schimb, Regina Nopţii, în ariile sale, reprezintă o prelungire a influenţei operei italiene. Cele două arii, probabil create special pentru interpreta rolului, Josepha Hofer, sunt concepute pentru o voce de soprană cu un larg registru, cerând o înaltă virtuozitate.

Uvertura a fost scrisă în ziua de 28 septembrie 1791, pentru doua flaute, două oboaie, două clarinete, două fagoturi, doi corni, două trompete, trei tromboane (alto, tenor, bas), timpane, viori, viole, violoncele şi başi, în mi bemol major. Se remarcă numărul mare de elemente instrumentale care alcătuiau un ansamblu ce s-a menţinut până la Berlioz şi Wagner — cu unele mici adaosuri. Uvertura este concisă, dar cu un conţinut bogat, majoritatea elementelor având la bază stilul *Ju-gato* şi imitativ, prin care se sugera sonor cadrul de basm, de legendă, în care urma să se desfăşoare drama muzicală.

Premiera a avut loc la 30 septembrie 1791, la Teatrul „Auf der Wieden". Mozart dirija şi cânta la clavecin, avându-l lângă el pe Siissmayer, care-i întorcea paginile. După actul I, aplauzele au fost atât de discrete, încât Mozart, palid si descompus la faţă, s-a repezit în culise, căutându-l pe Schikaneder care s-a străduit să-l îmbărbăteze. In timpul actului II, atmosfera s-a mai încălzit puţin, aplauzele arătând că publicul începuse să

înţeleagă noua operă. La sfârşitul actului UI, cei doi autori, Mozart si Schikaneder, au fost chemaţi de *aplauzele* entuziaste ale publicului la rampa.

A doua zi, tot Mozart a dirijat reprezentaţia, apoi, conform obiceiului, a încredinţat conducerea orchestrei altui dirijor. *Flautul fermecat* s-a jucat de 100 de ori în faţa unui public care umplea de fiecare dată sala. Acest succes, cel mai mare din cele pe care le cunoscuse Mozart, a constituit si ultima lui bucurie.

La 25 octombrie 1792, Praga a fost primul oraş, după Viena, în care s-a cântat *Flautul fermecat.* Apoi s-a montat şi la Frankfurt, în 1793, de unde opera lui Mozart şi-a continuat drumul glorios în toată Germania.

Doamna consilier Goethe din Frankfurt ne-a lăsat următoarea mărturie: „Nimic deosebit pe la noi, în afară de faptul că *Flautul fermecat* a fost reprezentat a optsprezecea oară şi că teatrul era înţesat. Nimeni nu suportă să se spună despre persoana lui că nu l-a văzut. Toţi muncitorii, toţi grădinarii se duc să-l vadă, chiar şi oamenii cumsecade din Sachsenhausen (cartier al Frank-furtului, n.a.), ai căror copii fac figuraţie, întruchipând leii si maimuţele din operă. Aşa ceva nu s-a mai pomenit aici. Organizatorii sunt nevoiţi sa deschidă uşile teatrului la ora 4 şi, totuşi, sute de oameni trebuie să se întoarcă acasă, negăsind bilete. Si asta a dus la uriaşe încasări. Regele a plătit 100 de carolini de trei ori cât a ocupat mica lojă a familiei Willemer... Săptămâna trecută s-a reprezentat *Flautul fermecat* pentru a douăzeci si patra oară, într-o sală plină; a adus, deja, un câştig de 22.000 de florini. La voi cum a decurs reprezentaţia? Maimuţele voastre sunt tot aşa de drăguţe ca puştii din Sachsenhausen?"

Spectacolul montat la Berlin în mai 1794 a fost considerat cel mai reuşit. Berlinezii făceau haz de greşelile comise la punerea în scena din Viena.

Dar, mult timp, spectacolele cu *Flautul fermecat* au rămas limitate la Germania, fără îndoială din cauza libretului scris în limba germană.

Curând după premieră, la 7 octombrie 1791, Con-stanze a plecat, din nou, la Baden. într-o scrisoare trimisă lui Constanze, la 8-9 octombrie 1791, Wolfgang, amintind despre spectacolul la care participase în ajun, spunea: „M-am aşezat într-o lojă unde era Flam cu soţia; de acolo, am savurat totul în voie... Apoi, m-am dus pe scenă la aria lui Papageno cu jocul clopoţeilor, pentru că am avut dorinţa s-o cânt chiar eu. Şi unde Schikaneder are o pauză, am făcut o glumă, executând un arpegiu. El s-a speriat, s-a uitat în scenă, si m-a văzut. S-a oprit şi nu a mai vrut să continue. I-am ghicit gândul şi am executat un nou acord. Atunci, a lovit clopoţeii, şi a spus: — Ţine-ţi gura! Toata lumea a râs — mi se pare că mulţi au aflat abia cu această glumă că el nu cântă la nici un instrument. De altfel, nici nu-ţi vine să crezi ce frumos se ascultă muzica. Dintr-o lojă din apropierea orchestrei, e mult mai bine decât la galerie..."

La 14 octombrie 1791, îi scria din nou despre o altă reprezentaţie la care 1-a adus si pe fiul lor Karl [1] şi pe mama lui Constanze: „...Nici nu-ţi vine să crezi cât de drăgălaşi erau amândoi şi ce mult le-a plăcut, nu numai muzica mea, ci şi libretul şi totul laolaltă. Amândoi au spus: — Este o opera vrednică de a fi reprezentată la

1) Băiatul avea 7 ani şi învăţa într-o şcoală din Perchtol-dorf, lângă Viena.

cea mai mare festivitate, în faţa celui mai mare monarh. Si, desigur, o vor vedea de foarte multe ori, căci n-au mai asistat încă la un spectacol aşa de frumos şi plăcut".

Recviemul

In iulie 1791, în timp ce Mozart era extrem de ocupat cu definitivarea şi repetiţiile operei *Flautul fermecat,* a fost vizitat de un necunoscut cu aspect ciudat. Era un om slab, cu o figură posomorâtă, îmbrăcat în gri. Omul i-a dat o scrisoare nesemnată în care, după câteva fraze de omagiere a muzicianului, urmau trei întrebări: era de acord Mozart să scrie muzica unui *Rec-vieml* când putea fi terminată lucrarea? cât va costa?

La acea vreme, Mozart dorea cu ardoare să scrie, din nou, muzică bisericească, mai ales că era şi dirijorul orchestrei Catedralei Sfântul Ştefan din Viena.

Consultându-se şi cu Constanze, Mozart a primit oferta, a cerut 50 de ducaţi (după unele surse 100 de ducaţi), dar nu a vrut să fixeze nici un termen de predare a lucrării. El se gândea la anul 1792, pe care nu 1-a mai apucat în viaţă, şi îl trecuse cu mâna sa pe prima pagină, sus, a manuscrisului.

Necunoscutul a revenit din nou, în luna august, chiar în momentul în care Mozart se pregătea să plece la Praga, împreună cu Siissmayer. El i-a reamintit maestrului de fagăduiala făcută, i-a înmânat suma fixată, adăugând că, în momentul predării manuscrisului, va primi restul de bani. Nu făcea nici o precizare asupra stilului muzicii, dar trebuia ca totul să rămână secret

referitor la persoana care făcuse comanda, persoană pe care, cu siguranţă, chiar dacă ar fi întreprins cercetări, nu putea s-o descopere.

Motivul acestei discreţii totale era că persoana care comandase lucrarea dorea să şi-o însuşească, declarân-du-se autorul ei. Era o practică obişnuită în acea perioadă ca înalte personalităţi, indivizi pasionaţi de muzică, sa achiziţioneze lucrări, plătind foarte bine, pentru ca lumea muzicală să-i considere autorii lor. In general, însă, muzicienii nu se lăsau înşelaţi de acest şiretlic si se spune că la prima prezentare publica a *Recviemului,* în 1792, de care s-a ocupat van Swieten, toţi cei din orchestră si-au dat seama că o parte era scrisă de Mozart, iar alte părţi erau completate sau scrise în întregime de Siissmayer, elevul lui Mozart.

După moartea lui Wolfgang, Constanze a cerut şi a căpătat manuscrisul, neterminat, al *Recviemului* de la Siissmayer, care-1 păstrase conform dorinţei lui Mozart. Ea se gândea că va primi vizita celui care făcuse comanda, care va refuza să mai plătească ceva sau, şi mai rău, va cere banii înapoi dacă lucrarea nu era terminată. S-a adresat mai multor muzicieni capabili să-1 termine. Unul singur s-a hotărât să încerce, Joseph Eybler, dirijor de orchestră, dar a renunţat repede. Până la urmă, Constanze i 1-a încredinţat din nou lui Siissmayer să se ocupe de el.

Siissmayer avea atunci 25 de ani şi era un elev devotat al lui Mozart, bun la toate, dar muzician fără un talent deosebit. Fiind la curent cu modul de a compune al lui Mozart, primind şi instrucţiunile maestrului, înainte de moarte, asupra felului cum trebuia încheiată lucrarea, Siissmayer părea, la momentul acela, cel mai în măsură să se ocupe de această sarcină atât de grea.

In primul rând, el a transcris partitura originală a *Recviemului,* în această copie a completat părţile care lipseau din orchestraţie, încercând să respecte cât mai exact precizările maestrului.

Recviemul fusese conceput de Mozart ca o lucrare de mari proporţii, cvartet vocal (soprană, alto, tenor şi bas), cor şi orchestră. El a fost construit pe strofele unui text poetic din secolul XIIT *(Dies irae, dies illa* — Ziua mâniei, ziua aceea) în care se descria modul de pedepsire a celor păcătoşi la judecata de apoi, precum şi pe şase texte liturgice, care fac parte din slujba funerară.

Dintre cele douăsprezece părţi ale *Recviemului,* doar primele două au fost terminate în întregime de Mozart *(Kyrie eleison* şi *Dies irae)* Următoarele patru *(Tuba mirum, Rex îremenda, Recordare, Confutatis maledictis)* şi primele opt măsuri din partea a şaptea *(Lacrimosa)* au fost doar schiţate de Mozart. Următoarele două *(Domine Jesu Cnsîe* şi *Hostias)* au fost notate de Xavier Siissmayer, sub dictarea maestrului aproape muribund, iar ultimele trei *(Sanctus, Benedictus* şi *Agnus deî)* au fost alcătuite tot de Siissmayer, pe baza unor mai vechi încercări ale lui Mozart, abandonate în versiunea definitivă a primelor părţi. Astfel că spiritul maestrului poate fi socotit prezent până la capăt.

Iată ce a afirmat Siissmayer la 8 februarie 1800, în scrisoarea trimisă editurii Breitkopf, referitor la paternitatea *Recviemului:* „Sunt prea recunoscător acestui mare om care m-a învăţat atâtea, ca să tac din gură şi să fiu de acord ca publicarea unei lucrări, din care cea mai mare parte îmi aparţine, să fie făcută sub numele lui, pentru că eu sunt convins că lucrarea mea este nedemnă de numele acestui om... Văduva lui Mozart şi-a dat seama că operele lăsate de soţul ei vor fi căutate:

" w w ^ — — • ^ ^ ^ ^ ^ ^ ^ ^ ^ M f 1 ^ ^ ^ ^ ^ ^ ^ H " " w ^ * H ~ ~
^^^^^^^^^^^^H^^^^WfP^ŞHb j^^^^^^HHP
^fW^ff^^^^^wfffffJ^^^^ffFffffffffff^^p›" ^^^^^^^^^^^^^^H

Wolfgang Amadeus Mozart, portret executat de Lange

moartea l-a surprins în timp ce lucra la *Recviem,* Ea le-a cerut mai multor maeştri să se ocupe de manuscris; unii au refuzat, fiind foarte ocupaţi, alţii n-au vrut să-şi strice reputaţia punând în balanţă talentul lor faţă de cel al lui Mozart. Până la urmă, s-a ajuns la mine, deoarece se ştia că, adesea, în timpul vieţii lui Mozart, parcursesem şi cântasem cu el bucăţile din *Recviem* care fuseseră deja puse pe muzică şi, în plus, am discutat mereu împreună despre finalul acestei lucrări, iar el m-a iniţiat asupra mersului şi bazelor instrumentării ei. Nu-mi pot dori altceva decât să ştiu că am reuşit... ca adevăraţii cunoscători să găsească, pe alocuri, urme ale învăţăturilor sale de neuitat..."

Urmează o înşiruire a părţilor pe care le-a completat el sau pe care le-a scris în întregime. Nicăieri, însă, nu vorbeşte de ultimele recomandări pe care i le-a făcut Mozart.

Constanze Mozart le propusese mai multor înalte personalităţi, printre care şi regelui Prusiei, să le vândă copii ale lucrării; de altfel, cât a stat ea în Leipzig, un copist i-a executat două copii ale *Recviemului,* după partitura originală. Ea ţinea neapărat să se ştie că întreaga lucrare era scrisă de mâna lui Wolfgang. Dar, în momentul în care această compoziţie avea să fie publicată, a trebuit să le dea explicaţii celor de la editura Breitkopf din Leipzig.

Iată ce le-a scris ea editorilor, Ia 27 martie 1799: „In ceea ce priveşte *Recviemul,* eu am în posesia mea partitura autentică a celui care a scris-o cu puţin înainte de a muri. Eu nu cunosc decât acest singur şi unic *Recviem* şi le declar apocrife pe toate celelalte. Vă voi arăta până unde este compus de el (adică foarte aproape de sfârşit), în momentul în care îl veţi primi de la mine.

Când Mozart si-a simţit sfârşitul aproape, a discutat cu domnul Siissmayer... şi 1-a rugat ca, în cazul că va muri înainte de a-si fi putut termina opera, să repete, cum este obiceiul, fuga de la început în cursul ultimei părţi; i-a mai indicat în ce fel să realizeze partea finală a lucrării, care era, însă, deja compusă în părţi separate. Doar în aceasta constă contribuţia domnului Siissmayer."

Am văzut mai sus care era părerea lui Siissmayer.

Partitura originală a lui Mozart şi părţile scrise de Siissmayer au fost predate persoanei care făcuse comanda.

Publicarea devenind iminentă, necunoscutul s-a hotărât să-si arate adevărata identitate. Era vorba de contele Franz Walsegg zu Stauppach, căruia îi murise soţia în luna februarie 1791 si care, prin intermediul intendentului său Leitgeb, comandase *Recviemul* lui Mozart, cerându-i păstrarea secretului, în luna iulie 1791, „pentru a celebra memoria defunctei". Ar fi vrut să fie considerat autorul *Recviemului.*

In casa contelui Walsegg, ca în multe case ale aristocraţiei austriece, se menţinea, de generaţii, un cult pentru muzica: două zile pe săptămână erau consacrate muzicii de cameră, executate de membrii familiei sau de personalul domestic.

Ori de câte ori obţinea vreo lucrare pe care şi-o dorise, contele o copia chiar el. Aşa a făcut şi cu *Recviemul* şi, după ce a terminat treaba, a scris deasupra: *Recviem composta dai conte Walsegg.* A pus apoi să se copieze lucrarea în părţi separate. Nimeni aproape nu-şi mai amintea de Mozart când, la 14 decembrie 1793, într-o biserică din Wiener-Neustadt, contele Franz von

Walsegg zu Stauppach dirija prima audiţie a compoziţiei sale, *Recviem în re minor.*

Reprezentantul lui Walsegg a fost trimis la Viena pentru a cere explicaţii văduvei asupra manuscrisului pe care ea îl dăduse editurii. El a discutat cu cei care se ocupau de moştenirea lui Constanze si anume: abatele Maximilian Stadler, admirator al lui Mozart, el însuşi un muzician desăvârşit, care, ulterior, a susţinut autenticitatea *Recviemului,* şi consilierul Nissen, diplomat danez acreditat la Viena, care, mai târziu, s-a căsătorit cu Constanze, devenind tutorele copiilor.

După discuţii îndelungate, Nissen a obţinut ca Walsegg să primească un anumit număr de exemplare din *Recviemul* publicat şi câteva opere inedite ale maestrului. Contele a acceptat să se facă o comparaţie între partitura primită de el şi cea care urma să fie publicată. Această comparaţie nu a dus decât la puţine rectificări.

Rareori o muzică a răsunat şi a zguduit sufletul oamenilor aşa cum o face această ultimă lucrare scrisă de Mozart în ajunul morţii sale. Mâinile sale, slăbite de boală şi de muncă, au ţinut strâns între degete filele cu notele proaspăt aşternute ale *Lacrimosei,* a şaptea parte a *Recviemului.* La a opta măsură din manuscris, mâna sa a încetat să mai scrie...

Capitolul XII

Declinul

Ultimele zile

evenind de la Baden, Constanze a rămas uimită şi speriată când şi-a văzut soţul pe faţa căruia se accentuaseră semnele îngrozitoare ale suferinţei care-1 macină. El i-a mărturisit ca se simte rău şi că îi este teamă că 1-a otrăvit Salieri , din cauza invidiei pentru succesul crescând al *Flautului.* Ea 1-a chemat pe doctorul Closset, medic cu mai puţină ştiinţă decât doctorul Barisani care murise.

1) Când s-a întors de la Praga, Mozart s-a simţit din ce în ce mai rău şi, în accesele sale de paranoia, credea că a fost otrăvit cu *acqua tofana* (o otrava lentă, de origine italiană), de către duşmanul lui, autorul misterioasei comenzi a *Recviemului.* De asemenea, îl bănuia pe Salieri că 1-a otrăvit sau că a pus pe cineva să-1 otrăvească. Fiul său cel mic a negat, în 1829, această posibilitate, deşi ştia că tatăl său era încredinţat că aşa se întâmplase.

fii

Si, totuşi, datorită îngrijirilor lui Constanze, Wolf-gang şi-a revenit. A fost văzut, din nou, alături de Constanze, plimbându-se în Prater, ca altădată. Considera că a fost o prostie ideea că 1-ar fi otrăvit Salieri.

Simţindu-se mai bine, a reuşit să termine cantata pentru francmasoni, pe care o abandonase. A înmânat-o personal, Ia 15 noiembrie, plin de curaj şi speranţă.

Când se reîntorsese acasă, Constanze îi încuiase *Recviemul* la care Mozart lucra şi pe care îl socotea cauza tuturor relelor. Acum, însă, Wolfgang i 1-a cerut şi şi-a reluat munca Ia această lucrare, care îl epuiza. După cum spunea cumnata sa Sophia, Wolfgang se ducea s-o vadă pe mama lui Constanze destul de des şi se pare ca soacra îi devenise mai simpatică.

Liniştea şi bucuria nu au durat mult. în numai câteva zile, boala 1-a doborât din nou, mai dură ca altădată, aducând cu ea toate gândurile negre, disperarea şi convingerea că a fost otrăvit şi că va muri curând. Portarul Joseph Deiner, ,,Primus", cum îi spunea Mozart când acesta îl servea în calitate de valet, a povestit cele întâmplate în ziua în care maestrul a ieşit pentru ultima oară din casă, pe o vreme închisă si rece de noiembrie. L-a văzut intrând în berăria *Şarpele de argint* din Kertnerstrasse 112 şi oprindu-se într-o sală mică, din fundul localului. Obosit, s-a aşezat pe un scaun şi şi-a lăsat capul pe mâna care se sprijinea de masă. A cerut vin, dar nu s-a atins de pahar. Deiner intrase pe o altă uşă şi a stat o vreme să se uite la bietul bolnav pe care îl îndrăgise. Era îngrozit de paloarea feţei lui, de părul blond, răvăşit. Când Mozart a ridicat ochii, 1-a văzut pe portar în picioare, lângă el.

— Cum îţi merge, Joseph? 1-a întrebat.

— Eu trebuie să vă întreb cum vă merge, a spus Deiner. E stomacul, nu-i aşa?

— Stomacul meu o duce mai bine decât crezi. Am învăţat să suport multe, a suspinat Mozart.

— N-aţi vrea să vă spun o poveste cu muzica tur ceascâ? Ştiu că poveştile astea vă fac să râdeţi.

— Nu, i-a răspuns Mozart. Cred că am terminat cu muzica. Mă ia cu frig şi nu ştiu de ce. Deiner, bea tu vinul ăsta şi ţine banii ăştia. Vine iarna şi-o să avem nevoie de lemne. Nevastă-mea o să meargă cu tine, că trebuie să facem astăzi focul."

Deiner a venit a doua zi de dimineaţă la Mozart şi servitoarea i-a spus că domnul dirijor s-a simţit rău toată noaptea. Constanze 1-a chemat în casă. Mozart stătea întins pe patul cu cearşafuri albe, care se afla într-un colţ. Auzind vocea lui Deiner, Wolfgang a deschis ochii şi a şoptit: „Joseph, n-avem nimic de făcut acum. Azi am treabă cu doctorii si farmaciştii!"

Picioarele şi mâinile lui Mozart se umflau, iar Constanze, care-şi pierduse capul, nu era în stare să facă nimic. Se vaită, numai, plângându-şi soarta. Sophia, cumnata lui Wolfgang, s-a îngrijit de toate în camera bolnavului care a rămas imobilizat la pat două săptămâni, ştiind ce-1 aşteaptă si fără să dea vreo atenţie cuvintelor încurajatoare ale medicului. Preocuparea lui era *Recviemul.*

„...Eu continui să lucrez la *Recviem,* îi scria Mozart lui da Ponte aflat la Londra, în ziua de 17 noiembrie 1791; pentru mine, munca este singura raţiune de a exista... In faţa nedreptăţii sorţii nu pot protesta decât lucrând, creând... Şi astfel sfârşesc eu, străduindu-mă să realizez o lucrare ce va fi cântecul meu de îngropăciune..."

Prietenii care veneau să-1 vadă în acele zile îl găseau calm şi bine dispus, ca de obicei. Uneori seara, cu ceasul în mână, urmărea pe cadran desfăşurarea reprezentaţiei *Flautul fermecat.*

— Acum se termina actul I, spunea şi fredona uşor aria lui Papageno.

— Antractul s-a terminat, Sarastro îşi cânta aria smaraldului. Pamina se odihneşte în tufişul de trandafiri, iar Monostatos se strecoară în scenă. Regina Nopţii co boară scânteietoare. Publicul a umplut stalurile şi galeri ile...

Situaţia materială a lui Mozart devenise, în sfârşit, buna, şi putea să se dedice acum exclusiv creaţiei muzicale, fără teama de sărăcie. Aristocraţia maghiară îi oferea o rentă anuală de 1000 de florini, primise propuneri deosebite din OJanda, iar da Ponte îl chema la Londra, unde avea perspective seducătoare. Dar mâinile lui nu mai erau capabile sa mai reţină aceste oferte atât de tentante El se străduia acum să termine *Recviemul;* asupra lui se concentrau toate gândurile şi grijile sale.

Sfârşitul

Doctorul Closset făcea tot ce putea şi ştia ca să-i prelungească viaţa, dar boala progresase rapid în ultimele luni în acest trup vlăguit, biciuit încă din copilărie de diferite boli. Mulţi factori au contribuit, de-a lungul anilor, la slăbirea organismului său: eforturile permanente, lipsa de cumpătare în muncă şi distracţii, grijile şi greutăţile materiale. Afecţiunea renală a provocat sclerozarea timpurie a arterelor, vaselor inimii si

Ultimul portret — executat de Dora Stock.

rinichilor. Toate acestea au determinat, în uitimele luni de viaţă, instalarea uremiei cronice, la care s-a adăugat o tuberculoză, maladie de care a murit si o parte din copiii săi.

Cercetări de dată mai recentă arată că la decesul lui Mozart au contribuit, într-un proces de lungă durată, mai multe boli: în primul rând, o infecţie streptococică a exacerbat insuficienţa renală si, în al doilea rând, o hipertensiune accentuată a declanşat un atac, care a provocat o hemiplegie şi convulsii, culminând, în final, cu o hemoragie cerebrală masivă.

La 28 noiembrie 1791, doctorul Closset s-a consultat cu alţi specialişti, constatând existenţa unui mare pericol pentru viaţa pacientului care mai avea puţine zile de trăit. Se vede că inima a fost cea care a cedat prima. Dar până în acel moment, Wolfgang a continuat să lupte, deşi îşi dădea seama că starea lui era extrem de gravă. Uitându-se în oglindă, la 3 decembrie, a înţeles că sfârşitul era aproape. L-a chemat disperat pe Siis-smayer, cerându-i ajutorul.

„Ajută-mă sa reuşesc să mai trăiesc încă o zi. La noapte n-am să mor si atunci mai am la dispoziţie si ziua de mâine. *Recviemul* meu trebuie să fie gata neapărat mâine şi-atunci o să mă liniştesc. Nu mă lăsa singur, Sussmayer. Lacrimi, mereu lacrimi... «Lacrimosa», aşa vom numi acea parte a *Recviemului* pe care o vom scrie mâine, partea cea mai frumoasă a lui."

Pe la miezul nopţii s-a mai liniştit şi 1-a rugat pe Sussmayer să cheme, a doua zi, câţiva instrumentişti si cântăreţi vocali prieteni (Stadler la clarinet, Hofer pentru partitura tenorului, Gerl, basul, doamna Gerl, soprana) pentru a interpreta împreună, în camera lui, *Recviemul.* „Partea de alto o voi susţine eu, iar tu la clavecin vei

ţine Jocul orchestrei... Siissmayer, poate o s-o rogi pe Aloysia să vină şi ea mâine, dacă e posibil, să cânte partea sopranei, căci pentru vocea ei am scris-o... O s-o aud cântând pentru ultima oară...*[1]

A doua zi, a lucrat dimineaţa câteva ore, stând în pat, înconjurat de partituri proaspăt scrise. Seara, toţi cei pe care-i rugase să vină se aflau în jurul lui cu partitura în mână. Lipsea doar Aloysia si absenţa ei 1-a îndurerat mult pe Wolfgang. „Nu vine!..." a şoptit si a dat semnalul pentru primele acorduri ale *Recviemului.*

La ora 10 seara, prima audiţie a ultimei lucrări a lui Mozart, *Recviemul* (K.V.626), s-a terminat. Tăcuţi, interpreţii au plecat, lângă el rămânând doar Siissmayer, căruia Wolfgang a continuat să-i dea instrucţiuni asupra felului în care trebuia încheiată lucrarea. Le-a cerut lui Constanze şi Sophia ca primul anunţat de moartea lui să fie Albrechsberger , care o va spune şi celorlalţi. Este datoria lui în faţa lui Dumnezeu şi a oamenilor.

A fost chemat doctorul Closset, care a venit târziu, după ce a ieşit de la o reprezentaţie, Mozart era întins pe pat, fruntea lui ardea si trupul îi tremura. Orice ajutor îi era acum inutil. Când doctorul i-a pus o compresă rece pe frunte, şi-a pierdut cunoştinţa. La miezul nopţii s-a trezit, s-a ridicat în capul oaselor, s-a uitat cu ochii tulburi în jur şi a căzut iar pe pat, cu faţa la perete. Curând, şi-a dat sufletul fără nici un zbucium. Era aproape ora unu din dimineaţa zilei de 5 decembrie 1791. Afară cădea o lapoviţă mânată de vânt. In cameră zăcea pe pat trupul lui Mozart, al cărui suflet plecase

1) Johann Georg Albrechsberger, succesorul lui Mozart în postul de conducător al orchestrei Catedralei Sfântul Ştefan.

într-un moment în care el, probabil, începuse să se bucure de o reputaţie care creştea mereu, pe care până atunci marile lui opere nu reuşiseră să i-o aducă, aşa cum merita, în timpul vieţii. Moartea lui a deschis sau a început să deschidă ochii omenirii asupra acestui uriaş geniu.

Mozart zăcea acum întins pe patul pe care nu-l mai părăsise în ultimele zile. Constanze, într-un acces de disperare, a vrut să se întindă lângă el, ca să moară şi ea.

într-o scrisoare trimisa la 7 aprilie 1825, sora mai mică a lui Constanze, Sophia Haibl (1767-1846), îi mărturisea lui C.N. de Nissen: „M-am grăbit cât am putut de mult. O, Doamne, ce m-am speriat când m-a întâmpinat sora mea, aproape disperată, dar încercând, totuşi, să se stăpânească, şi mi-a spus: «Slavă Domnului, dragă Sophia, că ai venit! Astă noapte s-a simţit atât de rău, încât am crezut chiar că nu mai apucă zorii. Rămâi azi cu mine că, dacă şi azi îi va fi tot aşa, o să moară chiar la noapte. Du-te puţin la el şi vezi ce face.» Am încercat să mă stăpânesc şi m-am apropiat de patul lui; m-a întâmpinat, spunându-mi: «Ce bine, dragă Sophia, că ai venit! Stai aici peste noapte, că eu am să mor... Simt de pe acum gustul morţii pe limbă. Cine o s-o ajute pe Constanze dacă tu nu rămâi?»... Sora mea mi-a cerut să mă duc la preoţii de la Sfântul Petru şi să-l rog pe unul dintre ei să treacă aşa, ca din întâmplare. Ceea ce am şi făcut, dar ei au refuzat... şi m-am străduit mult ca să-l conving pe unul din aceşti preoţi să vină la noi... Apoi am fugit cât am putut de repede la sora mea nemângâiată. Siissmayer se afla la căpătâiul lui Mozart. Pe plapumă era întins cunoscutul *Recviem* şi Mozart îi arăta cum trebuie să-l termine după moartea

sa. Apoi, i-a cerut soţiei sale să-i ţină moartea secretă până când nu-1 informează dis-de-dimineaţă pe Al-brechsberger, căci *Recviemul* e al acestuia, în faţa lui Dumnezeu şi a oamenilor.

Cîosset, medicul, a fost căutat multă vreme; în fine, 1-am găsit la teatru; însă a trebuit să aştepte sfârşitul piesei. Când a sosit, i-a prescris comprese reci pe fruntea lui fierbinte, care 1-au zguduit atât de puternic, încât nici nu şi-a revenit până ce şi-a dat sufletul. Ultimul semn de viaţă a fost când a încercat să imite din gură sunetul tobelor, din *Recviemul* lui; si acum îl mai aud.

Apoi, imediat a venit Miiller de la cabinetul plastic şi a turnat în gips masca feţei lui livide, moarte.

Mi-e imposibil să descriu, dragă frate, în ce disperare nemărginită a căzut în genunchi credincioasa lui soţie, şi cum implora ajutorul celui Atotputernic. N-a putut să se despartă de el oricât am rugat-o... A doua zi după această noapte plină de groază, oamenii se perindau cete-cete şi plângeau şi strigau după el."

Dricul săracilor şi groapa comună

Constanze nu i-a respectat dorinţa lui Wolfgang şi 1-a anunţat, se pare, înaintea lui AIbreschsberger sau în acelaşi timp, şi pe baronul van Swieten, care şi-a exprimat condoleanţele ca prieten şi protector al lui Mozart, după cum se considera el. Constanze a căutat să-i explice că nu avea în casă decât 60 de florini. Cu toate serviciile pe care Mozart i le făcuse lui van Swieten şi cu toate manuscrisele inestimabile pe care i le dăduse bogatului baron, acesta a încercat s-o convingă sa apeleze la dricul

săracilor, pentru a nu fi nevoit să suporte el cheltuielile. Si a mai sfatuit-o să adreseze o cerere de ajutor împăratului. Au urmat condoleanţe, strângeri de mâini, după care domnul baron van Swieten s-a retras.

Albreschsberger a plecat apoi şi el, dar a apărut, în schimb, Devin Miiller, de la figurile de ceară, care a executat un mulaj în gips al trăsăturilor lui Mozart. Dar masca aceasta mortuară n-a rămas posterităţii, pentru că, neglijentă, Constanze a lăsat-o să-i cadă din mâini şi s-a făcut bucăţi.

Slujba de înmormântare s-a ţinut la 6 decembrie, la ora trei după-amiaza, în Kreutzcapelle a Catedralei Sfântul Ştefan şi nu în catedrală. Nu s-au aprins lumânări şi nu s-au ţinut discursuri.

Siissmayer însoţise cosciugul de acasă până la capelă, unde i-a întâlnit pe Salieri, pe şeful de orchestră Roser, pe violoncelistul Dasler, pe portarul Deiner şi pe baronul van Swieten. La slujbă au participat şi Hofer, Albreschsberger, Lange, Schack, Schikaneder şi Anton Stadler. Mai erau de faţă şi trei femei; Constanze nu a asistat.

Drumul spre cimitirul Sfântul Marc era greu, prin zăpada care continua să cadă. Micul grup de persoane care urma dricul s-a subţiat treptat şi la poarta cimitirului n-au mai ajuns decât cei care duceau sicriul, pe care 1-au depus în capela funerară. A doua zi 1-au îngropat. Nici o inscripţie n-a fost pusă pe grămada de pământ şi nici o floare.

In aceeaşi seară de 6 decembrie 1791, la teatru se aplauda cu entuziasm cea de-a 59-a reprezentaţie a o-perei *Flautul fermecat.*

Singurul care s-a îngrijit de mormânt a fost Joseph Deiner, care a întrebat-o pe Constanze dacă n-ar vrea sa pună o cruce: „Va avea una", i-a răspuns ea.

Aşa cum o sfătuise baronul van Swieten, Constanze a depus o cerere la palat pentru acordarea unui ajutor. La 28 decembrie 1791, s-a dat un concert frumos în beneficiul lui Mozart. Banii rezultaţi au acoperit o parte din datoriile cele mai stringente. Puchberg, prietenul sincer al lui Wolfgang, s-a arătat înţelegător şi a fost de acord cu amânarea plăţii datoriilor pe care le avea Mozart la el. Nu se ştie dacă, până la urmă, Constanze i le-a plătit.

Odată trecută scurta perioadă de doliu, Constanze s-a dovedit foarte pricepută în afaceri. S-a zbătut mult ca să obţină de la Stissmayer *Recviemul* pe care Mozart i-1 încredinţase. L-a obţinut până la urmă, după cum am văzut, si 1-a oferit mai multor şefi de orchestră. Numai când aceştia au refuzat-o, rând pe rând, ea i 1-a dat înapoi, pentru a-1 termina, lui Siissmayer.

După 16 ani de la moartea marelui artist, biograful lui Haydn, Georg-August von Griesinger, s-a dus la cimitirul Sfântul Marc, împreună cu Constanze. Nimeni nu mai ştia despre locul mormântului, dispărut din 1799, iar groparul din 1791 murise şi el, între timp.

De altfel, da Ponte, întors, în 1792, de la Londra, a căutat în zadar locul unde fusese depus sicriul. A stat de vorbă cu unul din cei care aduseseră sicriul la capelă şi cu groparul. Nici unul nu a ştiut să-i dea o informaţie precisă. Primul a relatat cum 1-a purtat spre cimitir, al doilea cum a pus sicriul într-una din cele şase gropi comune, în care se aflau sute de cadavre părăsite, dar nu-şi mai aducea aminte în care groapă.

în 1832, regele Ludovic I al Bavariei, mare admirator al lui Mozart, de la care Constanze primea o rentă, în calitate de văduvă a compozitorului apreciat, i-a făcut o vizită la Salzburg, unde ea se retrăsese, spre necazul lui Nannerl, după ce îi murise soţul, de Nissen. Regele a întrebat-o de ce n-a pus o piatră funerară pe mormântul lui Mozart. Răspunsul ei a fost dezarmant: „Am fost în multe cimitire, atât la ţară, cât si în mari oraşe. Peste tot, dar mai ales la Viena, am văzut multe cruci în cimitire. Eram convinsă că parohia mortului trebuia să dea şi crucea."

Revenind în timp, trebuie să subliniem că la numai zece zile după moartea lui Mozart, la aflarea veştii, în-tr-o duminică, 15 decembrie 1791, zeci de mii de oameni se îndreptau spre marea piaţă din centrul oraşului Praga pentru a cinsti memoria marelui si genialului muzician dispărut, în piaţă s-a cântat o parte din *Misa în do minor* de Mozart, după care convoiul miilor de oameni, purtând semnele doliului, s-a îndreptat spre cimitirul oraşului. Aici, pe un loc viran, pe care s-a ridicat, apoi, monumentul lui Mozart, s-au aruncat mii de flori, simbolizând admiraţia, recunoştinţa şi dragostea praghe-zilor pentru Mozart. Bătrânul Joseph Hausner a cântat la harpă *Elegia* compusă de Mozart, pe strada, pentru el, stârnind la culme emoţia celor de fată.

Câteva **opere importante din creaţia lui**
Wolfgang **Amadeus Mozart**

Mise

K.V.	TITLU	TONALITATE	DATA LA CARE A FOST COMPUSĂ	OBSERVATE
139(47a)	*Missa solemnis*	do minor	toamna 1768	Waisenh ausmesse
49 *(41 'ă)*	*Missa bnsvis*	soi major	oct. -nov. 1768	
65 (61 a)	*Missa brevis*	re minor	14 ian. 1769	
66	*Mîssa Domînicus*	do major	oct. 1769	
1 16 (90a)	*Missa brevis*	fa major	vara 1771	incompleta, atribuită
I15(I66d)	*Misss brevis*	do major	primăvara 1773	atribuita
167	*Misss in honorem SS. Trinitatis*	do major	iunie 1773	
192(I86f)	*Missa brevis*	fa major	24 iunie 1774	
194 (186 h)	*Missa brevis*	re major	8 august 1774	
220 (196 b)	*Misss brevis*	do major	1775-1776	
262 (246 a)	*Missa longa*	do major	primăvara 1776	
257	*Mesa Crezului*	do major	nov. 1776	
258	*Missa brevis*	do major	dec. 1776	Spaurmesse
259	*Mesa solo de orgă*	do major	dec. 1776	
275 (272 b)	*Missa brevis*	si bemol major	toamna 1777	
317	*Mesa încoronării*	do major	23 mart 1779	
337	*Missa solemnis*	do major	martie 1780	
427 (417 a)	*Missa solemnis*	do major	1782-1783	neterminată
626	*Requiem*	re major	oct. -dec. 1791	neterminatâ

Opere scenice

K.V.	TITLU	LIVRET	DATA ŞI LOCUL UNDE A FOST COMPUSĂ	GENUL MUZICAL
38	*Apotto etffyacinthus*	R. Widl	Salzburg, 1767	comedie latina
51	*La Finta semplice*	Coltellini, după Goldoni	Salzburg, 1769 (?)	*opera buffa*
50	*Bastien und Bastienne*	F. W. Weiskem, după Favart	Viena, 1768	opereta allemandă
87	*Mtn'date re dl Ponto*	Cigna-Santi, după Racine	Milano, 1770	*opera seria*
111	*Ascanio in Alba*	G. Parini	Milano, 1771	serenada
126	*H Sogno di Scipione*	Metastasio	Salzburg, 1772	serenadă
135	*Ludo Scilla*	G. da Gamerra	Milano, 1772	dramă muzic.
196	*La Finta giardiniera*	R. Calzabigi (?)	MUnchen, 1775	*opera buffa*
208	*nRepastore*	Metastasio	Salzburg, 1775	dramă muzic.
supl.10	*Leş Petits Riens*	J. Noverre	Paris, 1778	balet
345	*Thamos Konig in tâgypten*	T. Ph. von Gebler	Salzburg, 1779 (?)	muzică de scenă
344	*Zaide*	J. A. Schachtner	Frankfurt, 1866	operă neterminatâ
366	*Idomeneo, re di Creta*	G. B. Varesco	Miinchen, 1781	*opera seria*
384	*Die Eiitfuhrung aus dem Serai!*	C. F. Bretzner şi G. Stephanîe	Viena, 1782	*Singspiel*
422	*L 'Oca de! Cai m*	G. B. Varesco	—	*opera buffa.* neterminată
430	*Lo Sposo deîuso*	L. da Ponte (?)	—	*opera buffa,* neteiminală
486	*Der Schauspieldîrektor*	G. Stephanie	Schonbrunn, 1786	comedie muzicală
492	*Le Nozze diFigaro*	L. da Ponte, după Beaumarchais	Viena, 1786	*opera buffa*
527	*Don Giovanni*	L. da Ponte	Praga, 1787	*dramma gîocoso*
588	*Cos fân tutte*	L. da Ponte	Viena, 1790	*opera buffa*
620	Die Zaubererflote	E. Schikaneder-	Viena, 1791	*Singspie!*
621	La Clemenza di Tito	C. Mazzolâ	Praga, 1791	*opera seria*

Arii cu acompaniament de orchestra

K.V.	TITLU	DATA FINALIZĂRII	VOCE	COMPUSA PENTRU
21	*Vu, dai furor portata*	1765	tenor	Ercole Ciprandi
23	*Conservaţi fedele*	oct. 1765	soprana	Carolme d'Orange Nassau
36	*Or, chc ii dover*	21 dec. 1766	tenor	
70	*A Berenice e Vologeso*	28 febr. 1769	soprana	Măria Magdalena Haydn (?)
71	*Ah, piu tremur non voglio*	dec. 1769(?)	tenor	
78	*Pcrpietii, bcll'idoi mio*	debut 1770	soprana	
79	*O temerario Arbace*	debut 1770	soprana	
88	*Fra cento afianni*	martie 1770	soprana	
77	*Misero me !*	martie 1770	soprana	
82	*Se ardîre e speranza*	25 apr. 1770	soprana	Giovanni Manzuoli ('?)
83	*Se tutti i mali miei*	apr.-mai!770	soprana	Arma De Amicis (7)
74 b	*Non curo i'affetto*	1771	soprana	
209	*Si mostra la sorte*	19 mai 1775	tenor	(pentru L'Astratto de Piccini)
210	*Con ossequio, con rispetto*	19 mai 1775	tenor	(pentru L'Astratto de Piccini)
217	*Voi avele un cor fedele*	26 oct. 1775	soprana	(pentru Le Nozze di Dorina de Galuppi)
255	*Ombra i'clicc i*	sept. 1776	alto	Francesco Fomni
256	*Clarice cară*	sept 1776	tenor	Antonio Palmini
272	*Ah, Io previdi !*	august 1777	soprana	Josepha Duscheck
294	*Alcandro, Io confcsso*	24 febr. 1778	soprana	Aloysia Weber
295	*Se ai labhro mio non credi*	27 febr. 1 778	tenor	Anton Raff
486 a	*Basta, vincesti*	27 febr. 1778	soprana	Dorothea Wendling
316	*Popoli di Tessaglia*	8 ian. 1779	soprana	Aloysia Weber
368	*Mă, che vi fece*	ian. 1781 (?)	soprana	Elisabeth Wendling (?)
369	*Mi sera, dovcson ?*	8 mart 1781	soprana	contesa Baumgarten
374	*A queslo seno dch vieni*	apr. 1781	soprana	Francesco Ceccarelli
440	*In* te .s/Jero (neterminata)	|782(?)	soprana	Constanze Weber
383	*Nehmt meinen Dank*	10 apr 1782	soprana	Aloysia Lange
416	*Mia speranza adorata !*	10 ian. 1783	soprana	Aloysia Lange
435	*Miisst 'ich auch durch tâusend Drachen* (neterminata)	1783	tenor	

433	*Männer suchen stets zii naschen* (nelerrninata)	1783	bas	
4 J 8	*Vorrei spiegarvi, oh Dio !*	20 iun 1783	soprana	Aloysia Lange
4 1 9	*No, che non şei capace*	iun 1783	soprană	Aloysia Lange
420	*Perpielâ, non ricercafe*	21 iun 1783	tenor	Valentin Adamberger
432	*Cosi dunque tradisci*	1783	bas	Ludwig Fischer (?)
43 1	*Mise/v .' O sogno, o son desto ?*	1783	tenor	Valentin Adamberger
49Q	*Non piu l Tutto ascoltâi*	10 marţ. 1786	soprana, tenor	Baronul $i baroana Pulini
505	*Ch 'io mi scordi di te?*	27 dec. 1786	soprana	Nancy Storace
5 1 2	*Alcandro, Io confesso*	18 mart. 1787	has	Ludwig Fischer
513	*Mentre ti lascio, oh fi glia*	23 mart 1787	bas	Gottfned von Jacquin
528	*Bella mia fiamma, addio*	3 nov. 1 787	soprana	Josepha Duscheck
538	*Ah se in* c/e/, *benigne steile*	4 mart 1788	soprana	Aloysia Lange
539	*Ein deutschcs Kriegslied*	5 mart 1788	bas	Friedrich Baumann
54]	*Un bacio di mano*	mai 1788	has	Francesco Alberfarelli
577	*Al desio di chî t'adora*	iul. 1789	soprana	Adriana Ferrarese del Bene
578	*Alina grande e nobil core*	august 1789	soprana	Louise de Villeneuve
579	*Un moto di gioia*	august 1789	soprana	Adriana Ferrarese del Bene
580	*Schon lacht der holde Friihling*	17 sept. 1789	soprana	Josefa Hofer
.582	*Chi sa qual sia l'affano*	ocî, 1789	soprana	Louise de ViJJeneuve
583	*Vadă, mă dove?*	oct, 1789	soprana	Louise de Villeneuve
584	*Rivolgete 3 J ui Io sguardo*	dec. 1789	bas	Francesco Benucci
6 1 2	*Per questa bella mano*	2 mart 1791	bas	F. X. Gerl
62 1 a	*Jo ti lascio, oh cară* (autenticitate incerta)	sept. 1791	bas	Goîifried von Jacquin (?)

Simfonii

NR.	TONALITATE	K.V.	DATA LA CARE A FOST COMPUSA
1	mî bemol major	16	1764-1765
2	sî bemol major	17	(apocrifa)
3	mi bemol major	18	(lucrare de K. F. Abel)
4	re major	19	debut 1765
5	si bemol major	22	dec. 1765
43	fa major	76 (42 a)	toamna 1767
6	fa major	43	dec. 1767
7	re major	45	16 ian. 1768 (va deveni uvertura de *La pjnto Semplice)*
	sol major	anexa 221 (45a)	debut 1768 (atribuita)
	si bemol major	anexa 214 (45b)	1768
8	re major	48	H dec. 1768
	re major	anexa 215	1769 (pierduta)
	si bemol major	anex.a. 2 [7	1769 (pierduta)
	si bemol major	anexa 218	1769 (pierduta)
44	re major	81 (73 1)	25 apr. 1770 (atribuita)
47	re major	97 (73 m)	apr. 1 770
45	re major	95 (73 n)	25 apr. 1770
11	re major	84 (79 q)	iul. 1770 (atribuita)
10	sol major	74	dec. 1770
	si bemol major	anexa 216	1770-1771 (atribuita)
9	do major	73	vara 1771
42	fa major	75	vara 1771
12	sol major	I IO (75 b)	sul. 1771
46	do major	96	oct.-nov. 1771
13	fa major	112	2 nov. 1771
14	Ja major	IJ4	30 dec. 1771
15	sol major	124	21 febr. 1772
16	do major	128	mai 1772
17	sol major	129	mai 1772
58	fa major	130	sfârşitul lui mai 1772
19	mi bemol major	132	iul. 1772
20	re major	133	iul. 1772
21	[a major	134	august 1772
26	mi bemol major	184(161 a)	30 mân. 1773
27	sol major	199(161 b)	apr. 1773
22	do major	162	apr. J 773

23	re major	181 (162 b)	19 mai 1773
24	si major	182 (173 d)	3 oct. 1773
25	sol major	183 (173 e)	5 oct. 1773
29	la major	201 (186 a)	6 apr. 1774
30	re major	202 (186 b)	5 mai 1 774
28	do major	200 (189 k)	nov. 1774
31	re major	297 (300 a)	iun. 1778 *«Parisienne»*
32	sol major	318	26 apr. 1779
33	si bemol major	319	9 iul. 1779
34	do major	338	29avg. 1780
35	re major Haffner	385	iul. 1782
36	do major Linz	425	3 nov. J 783
37	sol major	444 (425 a)	nov, 1783 (de Michael Haydn cu o inlro-du-cere de Mozart)
38	re major *Fraga*	504	6 dec. 1786
39	mi bemol major	543	26 iun. 1788
40	sol minor	550	25 iul, 1788
41	do major *(Jupitei)*	551	10 august 1788

Aranjamente *ale* uverturilor din operele de tinereţe

50	re major	120	(finalul formează simfonia CLI uvertura *Ascanio)*
51	re major	161/163	(uvertura *Sogno di Scipione* + finalul)
48	re major	121 (207 a)	(finalul formează simfonia cu uvertura *Finta Giardiniera)*
49	do major	102 (21 3 c)	(finalul formează simfonia cu extrase din *Re pastore)*

Concerte pentru pian

NR.	TONALITATE	K.V.	TERMINATĂ LA DATA	DEDICAŢII ŞI OBSERVAŢII
1	fa major	37	1767 X	
2	si bemol major	39	1767 1	aranjamente pentru clavecin ale unor
3	re major	40	1767 f	compoziţii de C.Ph.E, Bach,
4	sol major	41	1767 *J*	Schobert, Eckard etc.
5	re major	175	dec. 1773	
6	si bemol major	238	ian. 1776	
7	fa major	242	febr. 1776	pentru contesa Lodron şi fiicele sale (3 piane)
8	do major	246	apr. 1776	pentru contesa Lutzow
9	mi bemol major	271	ian. 1777	pentru Dra. Jeunehomme
10	mi bemol major	365	ian. 1779	(2 piane)
11	fa major	413	sfârşit 1782	
12	la major	414	sfârşit 1782	
13	do major	415	sfârşit 1782	
14	mi bemol major	449	febr. 1784	pentru Barbara (Babette) Ployer
15	si bemol major	450	mart. 1784	
16	re major	451	mart 1784	
17	sol major	453	apr. 1784	pentru Babette Ployer
18	si bemol major	456	sept. 1784	pentru Marie-Therese Paradies
19	fa major	459	dec. 1784	
20	re minor	466	febr. 1785	
21	do major	467	mart 1785	
22	mi bemol major	482	dec. 1785	
23	*la major*	488	mart. 1786	
24	do minor	491	mart. 1786	
25	do minor	503	dec. 1786	
26	re major	537	febr. 1788	«încoronarea»
27	si bemol major	595	ian. 1791	

Bibliografie

Cristian V. — *WA. Mazuri.* Caiet-program, Filarmonica de stat George Enescu, Bucureşti, 1956

Gheciu Radu — *Mozart,* Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor, Bucureşti, 1970

Weinberg I. — *Mozart,* Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor, Bucureşti, 1962

Cursaru Lucian — *Bună ziua, domnule Mozart,* Editura Facla, Timişoara, 1984

Ciucă Lydia şi lonescu-Boeru Const. — *Dicţionar de termeni muzicali,* Editura Prietenii Cârtii, Bucureşti, 1994

Lammerhuber Lois, Komarek AJfrcd — *Autriche, un beau pay.s,* Edition Wien, Dachs-Verlag, 1995

Cristian V. — *W A. Mozart,* Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor din R.P.R., 1958

Stendhal — *Vieţile lui Haydn, Mozarî şi Metastasio,* Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor, 1979

Varga Ovidîu — *în căutarea lui Mozart,* Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor şi Muzicologilor din România, Bucureşti, 1991

Mozart A.W, — *Scrisori* (traducere de Cristian Ghenea), Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor din R.S.R., Bucureşti, 1968

Wyzewa T., de şi Saint-Foix G., 'de — *Wolfganx Amadeus Mozart* (2 voi .j, Robcrt Lafont, 1936

* * * *Mozart, legendes et vehte*[1]*;* — Leş biographies de TEvenement du jeudi nr. 3, 1991

Vancea, Zeno — *Dicţionar de termeni muzicali,* Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1984

Cuprins

Capitolul I
Acolo unde s-a născut Mozart.....9
Capitolul II
Familia Mozart.....17
Capitolul IE
Drumuri în Europa 23
Capitolul IV
In însorita Italie..... 43
Capitolul V
Adolescenta..... 59
Capitolul VI
A doua călătorie Ia Paris 69
Capitolul Vn
Ani nefericiţi la Salzburg 107
Capitolul Vm
Viena.....115
Capitolul IX
Anii de glorie 139
Capitolul X
Călătoria în Boemia şi Germania 175
Capitolul XI
Maturitatea componistică 183
Capitolul Xn
Declinul ....., . 219
Câteva opere importante din creaţia lui
W. A. Mozart 231
Bibliografie 238